REPUBLIKA SLOVENIJA | MINISTRSTVO ZA ŠOLSTVO IN ŠPORT

MEDKULTURNO UČENJE IN SPREJEMANJE RAZLIČNOSTI ZA USPEŠNO ŽIVLJENJE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

MEDKULTURNO UČENJE IN SPREJEMANJE RAZLIČNOSTI ZA USPEŠNO ŽIVLJENJE

ZBORNIK

Zbornik: Medkulturno učenje in sprejemanje različnosti za uspešno življenje

Skrbnica projekta Medkulturno učenje in sprejemanje različnosti za uspešno življenje: mag. Tjaša Kotar

»Operacijo delno financira Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada ter Ministrstvo za šolstvo in šport. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: Enakost možnosti in spodbujanje socialne vključenosti; prednostne usmeritve: Povečanje dostopnosti in enake možnost v sistemu Vzgoje in izobraževanja iz Op. programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013. «

Uredništvo: Zdenka Sušec, dr. Špela Bregač
Odgovorna urednica: Zdenka Sušec
Oblikovanje in prelom: Josipa Lajkovič, EŠNM
Lektorirala: dr. Špela Bregač
Založil: SEŠLJ
Tisk: Bucik d.o.o., Roška cesta 69, 8333 Semič
Naklada: 150

Ljubljana, junij 2010

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

REPUBLIKA SLOVENIJA | MINISTRSTVO ZA ŠOLSTVO IN ŠPORT

MEDKULTURNO UČENJE IN SPREJEMANJE RAZLIČNOSTI ZA USPEŠNO ŽIVLJENJE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

MEDKULTURNO UČENJE IN SPREJEMANJE RAZLIČNOSTI ZA USPEŠNO ŽIVLJENJE

ZBORNIK

SEŠLJ

KAZALO

O medkullturnem učenju ***5***

Uvodno razmišljanje o zgodovini najstarejših migracij na slovenskem ***7***

Predstavitev projekta ***31***

Srečanje ravnateljev ***33***

Vpeljevanje medkulturnega učenja in pozitivne naravnanosti do drugačnosti v kurikul ***35***

Aktivnosti za dijake migrante ***37***

Športno srečanje v Brežicah ***37***

Kuhinje in običaji dijakov migrantov ***46***

Literarni natečaj "Nihče ni otok, sam zase" ***61***

Zaključno srečanje migrantskih skupin v Postojni ***96***

Okrogli mizi ***99***

Vključevanje staršev migrantov v sistem izboljšanega medkulturnega sodelovanja ***102***

Zaključna beseda ***111***

O MEDKULTURNEM UČENJU

Vse naše življenje je srečevanje. Nihče ni otok, sam zase, ampak je v svoji enkratnosti in neponovljivosti odvisen od priznanja drugega. Drugi je tisti, v katerem se uresničimo v vsej svoji raznolikosti. Človek je bitje odnosa. Različnost pa ni samo lastnost posameznikov, temveč tudi razsežnost znotraj pripadnikov vseh kultur, etničnih skupin in jezikov. Učiti se, da bi znali živeti skupaj, pomeni, da vse življenje pridobivamo živa spoznanja o svetu, drugih in sebi. Potrebno se je učiti lifelong ali vse življenje.

Selitve ljudi ne spreminjajo le njihovih življenjskih pogojev, temveč tudi vrednostni in intelektualni svet človeka. Evropa in cel svet se srečuje z življenjem v večkulturnih družbah. Dvigovanje zavesti glede medkulturne raznolikosti in krepitev pozitivne naravnanosti do drugačnosti je temeljni vzvod za naše sobivanje in tudi glavni cilj projekta Medkulturno učenje in sprejemanje različnosti za uspešno življenje. Vsem dijakom migrantom je potrebno v skladu s Strategijo vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji zagotoviti enake možnosti in spodbujati socialno vključenost. Osnovni cilj projekta je zato uvajanje oz. krepitev aktivnosti, ki pripomorejo k temu, da povečajo dostopnost in ponudijo enake možnosti. Projekt je financiran iz sredstev Evropskih socialnih skladov in Ministrstva za šolstvo in šport v Republiki Sloveniji.

V dveletnem obdobju smo na 13-ih slovenskih srednjih šolah izvajali različne vrste dejavnosti, ki so vključevale dijake migrante, njihove starše in posredno tudi učitelje. S celovito raziskavo smo raziskali, kako se dijaki migranti in njihovi starši vključujejo v življenje in delo šole. O svojih izkušnjah z njimi smo povprašali tudi svetovalne službe. S koordinatorji smo pripravili predlog kurikula Medkulturna vzgoja, ki je načrtovan kot kroskurikularna tema in priključen k vsem predmetom. V sodelovanju z Andragoškim centrom Slovenije smo izobraževali učitelje za medkulturne kompetence. K predlogu kurikula smo pripravili tudi učna gradiva in izvajali 10 testnih ur Medkulturne vzgoje v razredu. Dijaki so se na tematske medkulturne ure zelo dobro odzvali. Ugotovili smo, da so radi sodelovali in da jih zanimajo vsebine z migrantsko tematiko. Razvijali smo tudi strategije za delo s starši migranti in se z njimi pogovarjali o problemih, na katere so naleteli pri vključevanju v naše družbeno okolje. Poseben poudarek smo dali dejavnostim za dijake migrante. Dijaki so se v Brežicah pomerili v športnih igrah, pisali prispevke za literarni natečaj Nihče ni otok, sam zase, predstavili svoje države in kuhinje ter se srečali na skupnem srečanju migrantskih skupin v Postojni. V okviru promocije projekta smo pripravili okrogli mizi v Novem mestu in Postojni.

Vprašanj in izzivov, ki se pojavljajo na področju medkulturnosti in migracij ni mogoče rešiti čez noč in enostransko. Nasprotno. Potrebujemo sistemske in

kompleksne rešitve. Pričujoči zbornik prinaša nekaj predlogov in primerov dobre prakse. Je odraz dela in ustvarjalnosti šol, ki se zavedajo, da potrebujemo nova znanja, pristope in strategije dela z dijaki migranti in njihovimi starši. Stanje prirasta migrantov se bo glede na odprtost meja in iskanje boljših življenjskih pogojev še povečevalo. Vendar - kjer je volja, je veliko poti.

Zdenka Sušec, vodja projekta

UVODNO RAZMIŠLJANJE O ZGODOVINI NAJSTAREJŠIH MIGRACIJ NA SLOVENSKEM

Včasih je treba postati,
da je korak dalje lažji

Se mar zavedamo, da tu, kjer živimo od časa pred 10. stoletjem, ne živimo od nekdaj in niti ne sami?
Da vsega, kar imamo, nismo ustvarili mi,
da brez sožitja z drugimi narodi ni napredka?

Preredko se ozremo v preteklost, da bi se iz nje česa naučili. Vsaj tega, da drug brez drugega ne moremo. Naj bo pričujoče besedilo, pa čeprav na prvi pogled odmaknjeno od našega projekta, tisti prispevek, ob katerem se bo bralec ustavil in temo pogledal še z druge perspektive. Naj mu bo besedilo v pomoč, naj v njem najde številne namige.

Že v 12. stoletju je vzhodne Alpe in ostalo slovensko ozemlje zajel pomemben gospodarski razvoj, ki se je v Italiji in zahodni Evropi začel že nekaj desetletij prej. Fevdalna družba in njeno gospodarstvo sta doživela svoj razcvet, saj so se poleg poljedelstva pojavile nove gospodarske panoge, predvsem obrt, s tem pa se je začela delitev dela med meščanskimi in poljedelskimi naselbinami in zaprto gospodarstvo na zemljiškem gospostvu je postopoma upadalo. Uveljavilo se je mestno gospodarstvo, ki je na naših tleh ostalo do 15. stoletja, ko je želja po osamosvojitvi obrti in trgovine rodila gospodarska nasprotja med mestnim in podeželskim prebivalstvom, saj so se slednji poskušali v večji meri ukvarjati z obrtjo in zlasti s trgovino. Mesto in podeželje okrog njega sta bila združena v temeljno gospodarsko enoto, zavarovano z mitnicami, na rednih tedenskih sejmih so mestni obrtniki in okoliški poljedelci prodajali ali zamenjevali blago. Taka gospodarska povezanost ni več upoštevala meja zemljiških gospostev,[1] poleg tega pa je v naslednjih stoletjih s trgovino

[1] Zemljiško gospostvo je značilna gospodarsko-organizacijska in pravna oblika fevdalnega sistema. Opirala se je na gospodovo pravico do zemlje, ki zaradi obdelave povezuje več ljudi, katerih položaj določajo posebna socialno-pravna razmerja. Zemljiški gospod je bil fizična (sprva le visoko plemstvo, kasneje tudi nižje, prvotno nesvobodno plemstvo in nazadnje tudi ljudje meščanskega in celo kmečkega izvora) ali pravna (škofija, samostan) oseba, v fevdalnem razmerju upravičena do zemljiške rente (v obliki kmečkih bremen, tj. tlake in dajatev), medtem ko so zemljiške donose ustvarjali neposredni proizvajalci (največ kmetje) s svojim delom. Gospodovo zemljo so obdelovali večinoma samostojno, vendar so bili v pravno bolj ali manj odvisnem položaju (podložništvu). Po gospodovem osebnem položaju in pravnih lastnostih so se razlikovala svetna in cerkvena zemljiška gospostva, vladarjeva in visoka zemljiška gospostva.

vplivala na politično združevanje pokrajin in na notranje spremembe v organizaciji zemljiškega gospostva. Notranja kolonizacija[2] slovenskih pokrajin, ki je potekala med 12. in 15. stoletjem, je imela velik pomen za razvoj podeželja. V 13. in 14. stoletju se je naselitveni tok obrnil v hribovite kraje, ki pa za večja naselja niso najprimernejši, zato so tu nastajale večinoma kmetije z enim kosom polja, v višjih delih pa se je uveljavila samotna kmetija. Posebna kolonizacijska oblika so bile sirnice in živinski dvori (švajge) v planinskih legah, ki so se umikali še višje proti vrhu gorskih pobočij. Kolonizacija v ravninskem svetu se je nadaljevala manj intenzivno, ponekod so še nastajale nove vasi, vendar je na teh območjih že primanjkovalo zemlje, saj se je pod vplivom srednjeveške kolonizacije število naselij tako povečalo, da je preseglo današnje stanje, pa tudi višinska meja poljedelskih krajev je bila višja od današnje.[3] Verjetno je bil to eden izmed razlogov, da se je kolonizacija v 15. stoletju nenadno in hitro končala, pa tudi gozdov niso mogli več krčiti, spreminjati srenjskih pašnikov v njive, ravnotežje med gozdno in obdelovalno površino pa je kmalu po koncu kolonizacije v 16. stoletju skušala uravnovesiti celo državna zakonodaja.

Kolonizacijski razvoj pa je najtesneje povezan tudi z velikim premikom tedanje slovensko-nemške narodnostne meje. Od 12. do 15. stoletja se je narodnostna podoba slovenskih pokrajin vedno bolj poenostavljala, izoblikovala se je nova slovenska narodnostna meja, ki je spet jasno delila slovensko ozemlje od romanskega, nemškega, madžarskega in hrvaškega. Slovenska narodnostna meja se je polagoma umikala proti jugu, slovenske naselbine na vzhodnem Tirolskem, Zgornjem Štajerskem in Zgornjem Koroškem so postopoma izginjale ter v 14. in 15. stoletju končno povsem izginile. Narodnostna meja, ki je nastala, je ostala nespremenjena do sredine 19. stoletja, z njo pa smo izgubili okrog 36.ooo kvadratnih kilometrov slovenskega ozemlja. Vzroki, da se je slovenska narodnostna meja v 15. stoletju ustalila na črti, po kateri z manjšimi spremembami teče še danes, so bili različni. Pri slovensko-romanski meji so narodnostno mejo podprle zemljepisne razlike, politična meja in potek kolonizacije, slovensko-hrvaško mejo je skoraj povsod določala meja med ogrsko in nemško državo, v Istri in Prekmurju pa potek kolonizacije v zvezi z izvorom naseljencev. O meji med ogrskimi Slovenci v Prekmurju in Madžari je odločal obseg obmejne pustinje in potek kolonizacije. Najbolj zapleten pa je bil nastanek narodnostne meje med nemškim in slovenskim ozemljem čez Koroško in Štajersko. Meja se je ponekod oprla na krajevne meje med zemljiškimi gospostvi in cerkvenimi enotami, drugod je posledica nemške

[2] Kolonizacija je naseljevanje ljudi in relativno močno spreminja naselitveno podobo pokrajine in kulturno-geografsko podobo določene širše ali ožje ozemeljske celote. Navadno se povezuje s podeželjem, večinoma z njegovo agrarno naseljenostjo. Kolonizacija je samorasla, kadar gre za neorganizirano naseljevanje, ali načrtna, kadar naseljevanje organizira oblast. Notranja kolonizacija je naseljevanje prebivalstva v okviru določenega okoliša in je posledica populacijskega presežka. Naseljevanje iz okolišev, ki s krajem naselitve niso v ožjem stiku, je zunanja kolonizacija.

[3] Zgodovina Slovencev, Ljubljana 1979, str. 176.

kolonizacije. Seveda so odločale tudi geografske enote, ne smemo pa prezreti povezave mest predvsem zaradi trgovine, saj mejo na obeh straneh spremlja vrsta trgovskih mest.[4]

Politično življenje na Slovenskem od 12. do 15. stoletja označuje boj med najmočnejšimi fevdalnimi rodbinami[5] za dedno oblast v posameznih pokrajinah in za razširitev oblasti na kar največ pokrajin. Dinastije so težile za povečanjem zemljiške posesti, širile so lastne posesti, pridobivale nove fevde od države in odvetniške pravice nad cerkvenimi gospostvi in si podrejale druge fevdalce kot svoje vazale. Cilj vsega tega je bilo postopno izenačevanje mej rodbinske posesti s pokrajinskimi mejami (dinastični teritorij), saj je po tej poti grof ali vojvoda iz upravitelja po pooblastilu države postal pravi »gospod pokrajine«, deželni knez. Hkrati se je spreminjala tudi notranja podoba pokrajin. Oblikovala se je skupna deželna uprava, stare pokrajine so se spremenile v dežele, ki jih je povezovalo skupno plemiško deželno pravo in organizacija sodišč. Dinastije, ki so imele obsežen in zaokrožen dinastični teritorij[6], so poskušale doseči položaj deželnega kneza tako, da so od vladarja dobile tiste pravice, ki so šle grofom, za tem pa so poskušale odtrgati svoj dinastični teritorij od stare pokrajine. Tako je lahko nastala nova dežela. Hkrati z oblikovanjem dežel so se spreminjale in za tem za dolgo ustalile njihove medsebojne meje. Razbitost slovenskega narodnostnega ozemlja je na tak način dobila svojo zadnjo in dolgo ustaljeno podobo. Ob koncu tega obdobja, v začetku 16. stoletja, so bile slovenske dežele razdeljene med tri evropske države: Habsburško monarhijo kot delom Rimsko-nemškega cesarstva, Beneško republiko in kraljevino Ogrsko. Dokončno oblikovanje meja se je ustvarjalo v

[4] Na nemški strani so na Koroškem Feldkirchen, Šentvid ob Glini, Althofen, Šentpavel in Šentandraž, na Štajerskem je Lipnica, na slovenski strani pa so Rožek, Celovec, Velikovec, Dravograd, Muta, Maribor, Ptuj. Le pri Beljaku in Radgoni se mestni gospodarski okoliš deli na slovenski in nemški del.

[5] Andechs-Meran je kranjska (in istrska) veja Andeških grofov (bavarska dinastija s posestvi okrog gradu Andechs med Lechom in Isaro). Z Nežinimi porokami v rodbino Babenberžanov (1229) in Spanheimov (1248) so se dinastični boji za oblast nad Kranjsko končali. Babenberžani so vojvodska rodbina v Avstriji (976-1246) in na Štajerskem, sredi 12. stoletja kratek čas tudi na Bavarskem. Njihov izvor še ni povsem razjasnjen, gotovo je rodbina povezana s starimi krogi iz Babenberga, ki jih je zadela katastrofa že leta 906, še tesneje pa so najbrž povezani z bavarsko vojvodsko dinastijo, vendar stopnja sorodstva v obeh pogledih ni znana. Zadnji Babenberžan je padel v boju z Madžari pri reki Litvi leta 1246. Spanheimi so srednjeveška fevdalna rodbina, ki izvira iz osrednjega Porenja. Začetnik koroške veje je bil Sigfrid, ki je do prvih posesti na Koroškem prišel s poroko. Izumrli so leta 1269, še prej pa so postali lastniki večine andeških gradov in največji zemljiški posestniki na Kranjskem.

[6] V začetku 13. stoletja je boj dinastov za oblast v posameznih pokrajinah že kazal sadove. Štajerska je bila od leta 1192 že trdno združena pod Babenberžani, na Koroškem so se leta 1122 utrdili Spanheimi, Goriški grofje so svojo posest povečali na Kranjskem in v Istri. Močno se je dvignila tudi moč Andeških, krajišnikov v Istri in namestnikov krajišnika na Kranjskem. Po zmagi nad Otokarjem, njegova oblast je nad našimi pokrajinami trajala le nekaj let, je bil za nemškega kralja leta 1273 izvoljen Rudolf Habsburški, ki je nemudoma zahteval vrnitev državnih fevdov, ki si jih je kdo pridobil med medvladjem. Tako je Otokar izgubil dediščino po Spanheimih in Babenberžanih, oglejski patriarh in salzburški nadškof pa sta mu odvzela še svoje fevde. Otokar se je temu uprl, kasneje je v vojni leta 1278 pri Suhih Krutih na Moravskem polju izgubil bitko in življenje. Tako se je nova dinastija Habsburških za šest stoletij trdno zasidrala ob jugovzhodni meji nemške države.

vojaških spopadih nemškega cesarja Friderika III.[7] iz veje Habsburžanov, ki je potekalo v napetem političnem ozračju. Po izumrtju Celjskih[8] so se Habsburžani v zvezi z uveljavljanjem dedne pogodbe iz leta 1443 zapletli v vojne z Ogri[9] ter Goriškimi grofi[10] in jih zaključili leta 1460 z zasedbo vsega ozemlja Celjanov. Vojne z Ogri[11] so se nadaljevale po letu 1479, ko je ogrskemu kralju Matiji Korvinu za krajši čas uspelo osvojiti dele slovenskega ozemlja, ki so si ga Habsburžani znova pridobili po Korvinovi smrti, leta 1490. Državljanska vojna Friderika III. z bratom zaradi delitve avstrijskih dežel. Vojne proti Benečanom zaradi monopoliziranja trgovine - habsburški Trst proti Beneškim primorskim mestom.[12]

Zaradi turških vpadov postaja južna meja vedno bolj ogrožena. Meja za slovenske dežele se je ustalila v začetku 16. stoletja in je ostala nespremenjena do propada

[7] Dokler je živel Rudolf IV. (do 1365), so habsburške dedne dežele delovale kot celota, takoj po njegovi smrti pa se je začel prepir, ki je v naslednjih desetletjih omajal moč dinastije. Leta 1379 je prišlo do prve delitve habsburških dežel med albertinsko (po Albrehtu III., ki je skupaj z bratoma, Rudolfom IV. in Leopoldom III., vladal habsburškim dednim deželam) in leopoldinsko (po Leopoldu III.) vejo dinastije, ki pa jo je po Leopoldovi smrti prevzel brat. Njuna sinova, Albreht IV. in Viljem sta se po Albrehtovi smrti (1386) dogovorila, da bosta skupaj vladala vsem deželam, vendar so svoje zahtevali tudi njuni bratje. Naslednji dve desetletji sta bili zaznamovani z medsebojnimi političnimi boji, kar je izkoriščala oblast deželnih stanov in hitro rastla. Tako so bili v začetku 15. stoletja deželni stanovi ob delitvenih pogodbah celo varuhi nad pravicami mladoletnih članov dinastije. Notranji spori v dinastiji so se nadaljevali do časa med 1439 in 1463, ko je sin Ernesta Železnega, Friderik III., postopno združil oblast nad vsemi habsburškimi dednimi deželami z izjemo Tirolske s »prednjimi deželami« (1490).

[8] Notranji spori v habsburški dinastiji (glej opombe zgoraj) so povezani z vzponom grofov Celjskih v 15. stoletju, ki so tedaj postali njihovi najnevarnejši nasprotniki v slovenskih deželah. S svojimi uspehi so grozili razbiti habsburško oblast v velikih območjih Štajerske, Koroške in Kranjske. Prvi veliki uspehi sodijo v čas Friderika I., po njegovi smrti (1360) pa sta delo nadaljevala sinova Ulrik I. in Herman I. Celjski so se najbolj povzpeli za časa Hermana II., ki je s svojo politiko porok segel tako na Ogrsko (poroka sina Friderika z Elizabeto Frankopansko) kot k Habsburžanom, kamor je poročil hčer Barbaro. Leta 1436 je Sigismund celjske grofe povzdignil v državne kneze in iz njihovih posesti ustvaril dva državna vojvodska fevda – grofiji Celje in Ortenburg-Strmec, s čimer jih je povsem rešil habsburške oblasti. Friderik III. se je tako vse do leta 1443 zaman trudil, da bi Celjane prisilil k vnovičnemu priznanju habsburške oblasti. Tega leta sta se obe dinastiji pomirili, sklenili pogodbo o medsebojnem dedovanju, težišče njunega boja pa se je premaknilo na Ogrsko.

[9] Mladoletni ogrski kralj Vladislav Posmrtnik je bil sorodnik tako Friderika III. kot Ulrika Celjskega. Oba sta hotela nad njim prevzeti skrbništvo, uspelo pa je Ulriku, a so se zoper njega dvignili ogrski plemiči, ker nad seboj niso hoteli trpeti tujca. Ko se je zadnji celjski grof, Ulrik II., leta 1456 odpravil v Beograd, da bi sodeloval v vojski proti Turkom, so ga tam pobili prav ogrski plemiči.

[10] Po Ulrikovi smrti si je v dobrem letu Friderik III. prilastil vso celjsko dediščino, ki je bila v tistem času v okviru meja nemške države. Goriški grof je sicer skušal te boje izrabiti, da bi si po svoji dedni pogodbi s Celjani pridobil njihovo dediščino na zgornjem Koroškem, a ga je premagal cesar, nasprotovali pa so mu tudi koroški deželni stanovi. Leta 1460 so Goriški v Požarnici podpisali mir in odstopili svoja posestva Habsburžanom.

[11] Že leto dni po koncu boja za celjsko dediščino je habsburška dinastija izgubila Ogrsko in Češko. V obeh deželah je plemstvo postavilo za kralje domače ljudi: na Češkem Jurija Podiebradskega, na Ogrskem Matijo Korvina.

[12] V letih od 1466 do 1472 so si Habsburžani vdrugo pridobili devinsko posest ob Tržaškem in Kvarnerskem zalivu, leta 1500 pa so dobili še bogato dediščino po Goriških ob Soči, na Krasu in na Koroškem.

Beneške republike zaradi Napoleonovih vojn, leta 1797. Habsburžani[13] so si v tem času pridobili ozemlje Kranjske, Štajerske, Koroške, Goriške in Trsta. Po vojni z Benečani so si pridobili še tolminsko in bovško ozemlje ter mesti Oglej in Gradišče (1508/09). Habsburžani so po ponovni osvojitvi slovenskega ozemlja in zaradi naraščajoče turške nevarnosti začeli z obsežnimi upravno-političnimi reformami, katerih cilj je bila popolna centralizacija vladanja. Slovenske dežele so v novi politični situaciji zaradi bližine turške meje odigrale pomembno vlogo.

Turški vpadi

Turki so v Evropo prvič prišli v prvi polovici 14. stoletja v zvezi z notranjimi boji za bizantinski prestol. V vojaško tehniko so vpeljali nove oblike – lahko konjenico in dobro pehoto, že v začetku 15. stoletja pa so dodali še močno topništvo. Tako opremljeni in izurjeni vojski se stara viteška vojska ni mogla uspešno upirati, zato so Turki lahko hitro napredovali. Z zmago nad srbsko vojsko pri Marici (1371) in na Kosovem polju (1389) so zadali smrtni udarec srbski srednjeveški državi, leta 1393 so zavzeli Bolgarijo, spori med bosenskimi velikaši pa so jim omogočali približevanje slovenskim deželam. Ogrski kralj Sigismund je sicer organiziral križarsko vojsko, pa so jo Turki pri Nikopolju leta 1396 porazili, njihove čete pa so oplenile Srem in vzhodni del Slavonije.

Turški vpadi v slovenske dežele so potekali v več fazah:

PRVA se je dogajala od leta 1408 do 1415, ko so Turki napadli Metliko in opustošili Belo krajino. O njem je poročal Valvasor. Že leta 1415 je turška vojska prodrla vse do Ljubljane, vendar je ni zavzela.[14] To obdobje je bilo namenjeno le ropanju, v napadih naj bi sodelovali manjši vojaški oddelki. Po tem letu naj bi zavladalo petinštiridesetletno zatišje, ko so Turki utrjevali svojo oblast na Balkanu.

DRUGA faza je potekala v letih od 1469 do 1483. Po obsegu in posledicah je veljala za najintenzivnejšo, v tem času se je zvrstilo kar 30 vpadov, nekateri med njimi so trajali tudi po cel mesec.[15] Njihov cilj naj bi bil zasedba in izčrpanje slovenskega ozemlja. Največkrat je bila napadena Kranjska, po petkrat Koroška in Štajerska.Turški napadi so bili nepričakovani in brez ustaljenega

[13] Habsburžan so vladarska dinastija, ena izmed najdolgotrajnejših v Evropi, od 16. do začetka 18. stoletja tudi svetovnozgodovinskega pomena. Ko je v 16. stoletju prišla pod njihovo oblast tudi Španija s kolonijami, je za časa vlade Karla V. nastal rek o državi Habsburžanov, v kateri »sonce nikdar ne zaide«. 1918 je mnogonarodna država razpadla in to je hkrati pomenilo tudi konec zgodovinske vloge Habsburžanov.

[14] Prvi turški vpadi so bili bolj roparski pohodi, ki pa so ljudem pognali strah v kosti. Leta 1416 je Ljubljana ravno zaradi omenjenih vzrokov obnovila svoje mestno obzidje.

[15] Bogo Grafenauer, Poglavitne komponente slovenske zgodovine v 16. stoletju in njihova povezanost,v: Obdobja 6, Ljubljana 1986, str. 43-52.

reda. V enem letu so se s konjenico, v kateri so bili redni bosenski vojaki in najkrutejši turški lahki konjeniki – akindžije, lahko pojavili tudi štirikrat. Ti so ropali, pustošili in pobijali nedolžno, zlasti kmečko prebivalstvo.

TRETJA faza je nastopila po osemletnem premirju, do katerega je prišlo v času vladanja ogrskega kralja Matije Korvina (1491-1499), ki mu je uspelo premagati Turke v Bosni. Na hitrih pohodih Turki niso utegnili osvajati trdnjav, mest ali gradov, zato pa so uničevali nezavarovane vasi in nabirali jetnike za janičarje ali za naselitev opustelih balkanskih območij. Leta 1483 so turški vpadi začasno prenehali, po letu 1491 pa so Turki znova vpadali v naše ozemlje. Pustošili so enajstkrat, najbolj na Dolenjskem, Notranjskem, v okolici Celja in na Ptuju.

ČETRTA faza je trajala od 1522 do 1540, v času neustrašnega Sulejmana, ki je z napadi na Dunaj pretresel vse državnike, vendar je po porazu v bojih za Dunaj tudi on izgubil svojo moč in napadi na slovensko ozemlje so postali po letu 1560 redkost, čeprav se je meja med slovenskimi deželami in njimi pomaknila le 30 km južneje.

V obrambi srednje in zahodne Evrope proti Turkom so imeli Habsburžani osrednjo vlogo, saj so se vladarji drugih držav tedaj ukvarjali predvsem z lastnimi dinastičnimi cilji, križarske vojne pa so se zaradi neorganiziranosti večinoma zaključile s porazi. Vse omenjeno je predstavljalo zelo hudo breme predvsem podložnikom, saj so nove razmere zahtevale spremembe v vojaški in državni organizaciji, ki je do tedaj skoraj izključno slonela na zemljiškem gospostvu in plemiški vojski, katere pomen se je zmanjšal, ko so v 15. stoletju začeli uporabljati smodnik in novo strelno orožje. Pojavila se je lahka konjenica, nova vojaška tehnika pa je zahtevala neprestano urjenje vojakov. Razvijati se je začela stalna najemniška vojska, ki pa ni bila poceni. Zato so začeli okrog leta 1440 v habsburške dedne dežele uvajati nove izredne davke. V ta namen so se deželni stanovi[16] Kranjske, Koroške in Štajerske vsako leto sestajali na deželnih zborih, kjer so po ukazu deželnega kneza sprejemali višino davka za tisto leto. Podložnika so neposredno prizadeli z glavarino, ki jo je moral plačevati vsak[17] in s tedenskim vinarjem, ki naj bi ga plačeval kmet in vsak, ki se je preživljal sam. Poleg tega pa so kmetu naložili še tlako, povezano z utrjevanjem in gradnjo mestnih obzidij, namenjena pa je bila organizaciji obrambe t.i. Notranje Avstrije,[18] ki so jo predstavljali. Njihova najvažnejša naloga je bila obramba pred Turki. Ta se je sprva omejila na ureditev signalne organizacije s posebnimi sli, z zažiganjem grmad na vrhovih ter s streljanjem s topovi. Sredi 15. stoletja se je sestava deželne

[16] Njihovi člani so bili cerkveni dostojanstveniki (prelati), višje plemstvo, nižje plemstvo in zastopniki mest.

[17] Naložena je bila članom vseh družbenih slojev, svetnim in cerkvenim fevdalcem, meščanom in kmetom, moškim, ženskam in otrokom. Izvzeti niso bili niti dojenčki, vdove in berači.

[18] Notranjo Avstrijo so predstavljali deželni stanovi Kranjske, Koroške in Štajerske, združeni v boju proti Turkom.

vojske spremenila. Nov obrambni red je vase posrkal tudi kmete, ki so tako na nek način postali vojaški obvezniki, plemstvo pa je vojsko vse bolj zapuščalo, mnogokrat se je zgodilo, da se niti na cesarjev poziv niso odzvali. Fevdalci so bili zadolženi skrbeti za konjenico. Tako organizirana obramba proti Turkom je seveda morala odpovedati pred hitrim turškim plenilcem, saj so se fevdalci zbrali šele tedaj, ko je bilo že vse mimo, pred tem pa so se stiskali na gradovih ali v utrjenih mestih. Friderik III. je zato ob ponovnih turških napadih v svojih deželah dal zgraditi utrjen pas, tako so v tem času trgi Krško, Kočevje, Lož in Višnja Gora dobili status mest in mestna obzidja, ki so jih obliki tlake utrjevali kmetje. Tako so bili pred Turki varni vsaj meščani, kar pa ni veljalo za nezavarovano kmečko prebivalstvo, ki je moralo samo poskrbeti za svoje preživetje. V ta namen so si začeli graditi tabore (od druge polovice 15. do konca 16. stoletja), ki so bili pozidani in so imeli enega ali več stolpov.[19] V take tabore se je lahko zateklo več kot 2000 ljudi.

Hkrati s tem je vsak družbeni red dobil svoje obrambne dolžnosti:

a) plemstvo je moralo prispevati določeno število konjenikov in pešcev,
b) mesta so sama skrbela za svoje obzidje in prispevala manjše število pešcev,
c) podložni kmetje so prvič v srednjem veku postali vojaški obvezniki.

Ker se opisana vojaška taktika ni izkazala za uspešno, je Ferdinand I. zasnoval nov vojaški koncept, ki je temeljil na rednih vojaških davkih za plemstvo in duhovščino, ki sta prispevala konjenico, vsaka dežela je morala zbrati svojo črno vojsko (iz podložnih kmetov) in svojo konjenico, poleg tega pa je organiziral obrambni sistem na hrvaškem ozemlju in v Slavoniji. Celotni sistem je leta 1577 obsegal 79 trdnjav in se je imenoval Vojna krajina.

Vojna krajina

Leta 1576 je spet poteklo premirje s Turki in v zvezi s tem je nastal načrt, kako bi iz obmejnih utrdb na Hrvaškem in v Slavoniji ustvarili pravo Vojno krajino, kajti Turki so že leta 1577 znova začeli pritiskati čez mejo, obramba pred njimi pa je postala precej zanemarjena. Zaradi tega je bilo jeseni 1577 na sestanku deželnih stanov v avstrijskih dednih deželah in zastopnikov ogrskega sabora na Dunaju sklenjeno, naj stroške za obrambo in vzdrževanje obrambne črte med Jadranskim morjem in Dravo prevzame nadvojvoda Karel. Ker so bili stroški za obrambo visoki, so se na novoletni dan leta 1578 v Brucku na Muri sestali zastopniki deželnih stanov Štajerske, Koroške, Kranjske in Goriške. Na sestanku so od deželnega kneza dobili zahteve, da je potrebno odobriti potrebne davke za pet let, okrepiti utrdbe in jih opremiti z orožjem in posadkami, urediti udeležbo deželne vojske pri tej obrambi

[19] Taki tabori so največkrat stali okrog cerkva na hribih. Največ jih je bilo na Kranjskem, skupno v slovenskih deželah jih je bilo okrog 250. Na kraških tleh so prebivalci za zavetišče pred Turki uporabljali tudi kraške jame. Taki tabori so kmetu rešili le golo življenje in morda majhen del premičnin, vse drugo so napadalci pogosto uničili.

in ustanoviti vojni svet v Gradcu. Toda deželni stanovi so skupen sestanek izkoristili in se pritožili zaradi kršitev verske svobode, še posebej so se upirali razširjanju jezuitov.[20] Kasneje so se uspeli dogovoriti in zastopniki deželnih stanov so prevzeli zahtevane stroške za obrambo, poleg tega pa so sklenili utrditi še nekaj mest za obrambo Štajerske,[21] Berislav Kovacevic Ogrske in Kranjske.[22]

Vojna krajina je bila tako utemeljena kot posebna vojaškoobrambna pokrajina v obliki trdnjav s plačanimi posadkami habsburške monarhije na meji s turško državo. Sestavljene so bile delno z najemniki, delno z Uskoki, naseljenimi večinoma na slovenskih tleh. Obstajala je od začetka 16. stoletja pa do leta 1818. Mejna črta je potekala od Senja v Kvarnerskem zalivu mimo Siska do reke Save ter nato po Dravi do Zemuna v Banat, Bačko in ob vzhodnem delu Transilvanije. Do 1568 je imela skupnega poveljnika, kranjskega plemiča Ivana Kacijanerja.[23] Po tem letu je Vojna krajina zaradi vedno večje militarizacije hrvaške in slovenske družbe začela razpadati na Hrvaško vojno krajino s sedežem v Novem mestu, po zgraditvi Karlovca pa tam, ter Slavonsko vojno krajino s sedežem v Varaždinu, saj so vojaški interesi začeli prevladovati tudi v zasebnem življenju. Po letu 1578 so slovenske dežele formalno prevzele organizacijo in izvedbo celotnega vojaškoupravnega sistema Vojne krajine. Finančno breme so si razdelile Kranjska, Štajerska in Koroška, pri čemer so si zagotovile pravice do visokih in dobro plačanih oficirskih mest, odločujočega vpliva nad krajišniki (pravoslavni prišleki, ki jim je bila s pogodbo zagotovljena verska in osebna pravica in so se naseljevali na ozemlju, ki ga hrvaško plemstvo ni bilo več sposobno varovati pred Turki) in monopola pri oskrbi Krajine z žitom in suknom. Po porazu turške vojske pri Sisku leta 1593 je Habsburžanom uspelo ustvariti politično ravnotežje nasproti turški državi. Slovenske dežele so si oddahnile pred stalno vojaško nevarnostjo, kljub temu pa so se posledice turških vpadov izražale v veliki materialni škodi, velikem številu ujetnikov, (1508. leta je bilo odpeljanih ali ubitih 200 000) ki so jih Turki odpeljali ali ubili, kulturni tokovi renesančne Evrope so naše kraje le oplazili, strah pred Turki je, izražen v ljudskih pesmih ali v povezavi z negativnimi čustvi, ostal še stoletja, čeprav trajnih

[20] Stanovi so zahtevali, naj deželni knez dovoli luteranstvo ne le po gradovih, marveč tudi po mestih, trgih in na podeželju. Luteranskim pridigarjem naj ne brani pridiganja, versko svobodo pa naj potrdi tudi s pismenim zagotovilom. Deželni knez sprva zahtevam ni klonil, zato so stanovski zastopniki zavrnili vse Karlove predloge v zvezi z obrambo pred Turki. Vladar je 9. februarja 1578 klonil pritiskom, protestanti so si priborili, da je štajerski privilegij plemstva o svobodi vesti in bogoslužja veljal za plemstvo vseh notranjeavstrijskih dežel, meščanom pa je bila zagotovljena svoboda vesti. Za tri glavna deželna mesta in Judenburg je Karel dovolil tudi protestantske predikante in protestantske šole, vendar je vse veljalo le za pristaše augsburške veroizpovedi, ostale so pregnali (najvidnejše flacijance iz Celovca in Beljaka v letu 1578/79).

[21] Gradec in Radgona.

[22] Karlovac.

[23] Ivan Kacijaner je bil v letih od 1530 do 1537 kranjski deželni glavar ter vrhovni poveljnik krajiških čet na Hrvaškem in v Slavoniji. Njegov lik je leta 1540 v peščenjaku upodobil Osbalt Kitell, v župnijski cerkvi v Gornjem Gradu pa je Kacijanerjev nagrobnik.

negativnih sledov Turki v slovenski zgodovini niso zapustili.[24] Poglaviten namen turških napadov je bil rop, vendar so se Turki z njimi pripravljali na daljnosežnejše cilje, predvsem na nova osvajanja, kar dokazuje dobra vohunska mreža, povezovanje z nekaterimi fevdalci in pripravljanje zemljevidov slovenskih dežel.

Kmečki upori

Kmetje so kot izkoriščani sloj v 15. stoletju doživljali največje spremembe. Zaradi vpliva blagovno-denarnega gospodarstva na podeželju na eni strani ter rasti kmečkega prebivalstva, ki je povzročilo delitev kmetij na vse naslednike na drugi strani, se je začel krepiti proces razslojevanja na vasi. Premožnejši posestniki so bili gruntarji, ostali sloji, ki so se številčno množili, pa so bili kajžarji, gostači in dninarji. Kmetje, ki so se začeli ukvarjati s trgovino in so s tem obogateli, so se uspeli osvoboditi. Kupili so kmetije ali celo manjša zemljiška gospostva in so postali svobodniki. Osebno se je osvobodil tudi del kajžarjev, ki so se ukvarjali s fužinarstvom. Kmetje, ki so predstavljali večinski delež prebivalstva, so se ukvarjali s poljedelstvom in živinorejo (pašniška govedoreja, ovčereja, kozjereja in prašičereja) ter pridelovali hrano za vse sloje. Prevladovalo je triletno kolobarjenje, bili so odvisni od naravnih pojavov, pri čemer je slab pridelek pomenil lakoto in večji pritisk zemljiškega gospoda, ker kmet ni uspel pokriti vseh urbarialnih obremenitev. Od žitaric, ki jih je kmet gojil v 15. in 16. stoletju, so prevladovale pšenica, ječmen, rž in oves, od 16. stoletja še ajda. Gojili so tudi lan in konopljo. Med ostalimi agrarnimi dejavnostmi so izstopale vinogradništvo, sadjarstvo in čebelarstvo. Od konca 15. stoletja so se družbene in gospodarske razmere na slovenskem podeželju pod vplivom turških vpadov zaostrovale. Slovenski kmet je začel izražati svoje nezadovoljstvo z odkritim in nasilnim upiranjem zaradi:

a) povečevanja tlake, povezane z obrambnimi nalogami proti turški nevarnosti,
b) povečevanja dominikalne posesti fevdalnega gospoda v zvezi z monopoliziranjem agrarne trgovine,
c) spreminjanja denarnih dajatev v naturalne zaradi inflacije,
d) nezaščitenosti pred Turki,
e) omejevanja vseh neagrarnih dejavnosti,
f) nezadovoljstva zaradi dinastičnih vojn za posest na slovenskih tleh in
g) nezadovoljstva zaradi novih obremenitev s strani Cerkve.[25]

Misel na odkrit upor so sprožili tudi boji med plemstvom in vladarjem, ki so se razbohotili prav v drugi polovici 15. stoletja. Odločbe deželnega kneza proti koncu 15. stoletja so po dolgih stoletjih dale kmetu vsaj nekaj pravne zaščite pred graščakovim izžemanjem in ko se je deželni knez na podložnike obrnil z zahtevo,

[24] V. Simoniti, Turki so v deželi že, Celje 1990.
[25] Duhovniki so podpirali pravice fevdalcev ter uvajali plačevanje za verske obrede.

naj ga proti posameznim upornim gospodom podpro z orožjem, so kmetje prišli na (napačno) misel, da v boju proti samovolji zemljiških gospodov niso več sami. Organizacija kmečkih uporov je temeljila na vojaški organizaciji[26] kmečkih zvez,[27] oblikovani že v času turških vpadov.

Misel na odkrit upor proti zemljiškim gospodom je bila v danem položaju povsem naravna. Turški vpadi so položaj le še zaostrili in prvi vpadi so bili razlog, da so se kmetje v Knittelfeldu na Zgornjem Štajerskem zbrali in si vzeli pravico razpravljati o obrambi dežele pred Turki. Odločba o glavarini (1470) je na Štajerskem spodbudila kmečko gibanje,[28] ki je omenjeno odločbo na svojem zborovanju razveljavilo, štiri leta kasneje pa so grozili, da bodo odpovedali pokorščino zemljiškim gospodom, se pridružili Turkom[29] ali pa se izselili v Italijo, na Ogrsko ali kam drugam. Naloge kmečkih zvez so bile povezane z ustvarjanjem uporniških programov ter z neposrednim vodenjem uporov, ki jih delimo glede na prostor in obseg na pet velikih ter na krajevne upore.

1. kmečki upor na slovenskem Koroškem[30] 1478. leta je bil neposredno povezan z zamenjavo oglejskega denarja v dunajskega, ki je bil vreden manj, zato je zemljiški gospod povečal dajatve. Po začetnih uspešnih obračunih s fevdalci je kmečka zveza sprejela določene ukrepe, med drugim so kmetje nehali plačevati dajatve, postavljati so začeli kmečka sodišča, začeli so pobirati svoje dajatve za preživetje kmečke zveze in pošiljati prošnje cesarju, da bi priznal kmečko zvezo kot legalno oblast kmetov. Uspehi so bili kratkotrajni, upor[31] je zadušila turška vojska, ki je takrat vdrla na Koroško in plenila ter ubijala tri tedne. S preostankom upornih kmetov po umiku Turkov fevdalci niso imeli veliko dela.[32]

---

[26] Ogrodje lastne vojaške organizacije so tvorili kmetje, združeni v črni vojski in kmečkih taborih.

[27] Zgled zanje so dobili pri mestnih in plemiških zvezah, nastalih v obrambo stanovskih koristi.

[28] Dolenjski kmetje so se prvič uprli okoli Stične leta 1358.

[29] Turki niso pobirali davkov.

[30] Leta 1473 so Turki prvič privreli na Koroško in plemstvo kljub visokim dajatvam kmetov ni poskrbelo za obrambo. Zato so se kmetje takoj po odhodu Turkov organizirali v kmečko zvezo, ki je sklenila, da kmetje ne bodo več opravljali urbarialnih služnosti, če bodo stanovi podložnikom nalagali nove davke zaradi turške nevarnosti, proti njej pa nič ukrenili. Drugi turški napad na Koroško je bil čez tri leta in je znova sprožil kmečko gibanje, ki je preraslo v prvi večji kmečki upor na Slovenskem.

[31] Upor se je začel v marcu, vendar takrat še ni prišlo do pravega oboroženega spopada s fevdalno gospodo, kajti ti so začeli zbirati vojsko šele junija, pri čemer jih je podpiral tudi cesar. Konec julija so na Koroško prek Predela vdrli Turki, v ozki soteski ob Ziljici pa jih je čakala šibka kmečka vojska, podprta z nekaj rudarji. Petdesetkrat močnejša turška vojska je upornike zmlela in plenila še cel mesec, s tem pa so olajšali delo plemičem.

[32] Kmečka upornost je bila po prvem velikem uporu vse glasnejša. Že konec leta 1480 so posledice turških napadov in ravnanje upravitelja, gospoda Črnomaljskega, sprožile manjši upor v Klevevžu, ko so vojne z Ogri terjale nov denarni davek, je ta leta 1482 sprožil krajevni upor v Vetrinju na Koroškem, naslednje leto so se proti dajatvam upirali kmetje v Kanalski dolini. Nemiri v okolici Škofje Loke med podložniki gospostva freisinškega škofa so tudi trajali dlje časa in ko so se podložniki zaradi deželnih davkov in tlake leta 1484 uprli oskrbniku Jakobu Lambergu, je ta moral na pomoč leta 1491 poklicati deželnega glavarja. Uprli so se tudi podložniki gornjegrajskega gospostva ljubljanskega škofa, ki se je s prošnjo za pomoč zatekel k tedanjemu papežu, Aleksandru VI. Leta 1503 se je sprožil upor na Kranjskem, za njim vnovič leta 1513 in čez dve leti prerasel v največji kmečki upor v slovenski zgodovini.

2. vseslovenski kmečki upor leta 1515 na slovenskih tleh opredeljujemo kot največjega in časovno najdaljšega, saj je trajal pet mesecev. Pred začetkom upora so kmetje na Koroškem in Kranjskem izvedli vrsto krajevnih uporov, ki so predstavljali uvod v organiziranje kmečke zveze, nastale iz štirih uporniih središč na Kranjskem:

a) na Kočevskem so se kmetje uprli nasilju grofa Turna,
b) v Polhovem Gradcu jih je zatiral Lamberg,
c) okrog Bleda in Bohinja so se uprli različnim zemljiškim gospodom,
d) na področju med Ljubljano in Vrhniko so se kmetje uprli gradnji jezu na Ljubljanici, zaradi katerega je prihajalo do poplavljanja kmetij.

Tem so se kmalu pridružile še kmečke zveze v drugih deželah in iz njih se je izoblikovalo vseslovensko uporniško gibanje, ki je začelo pravo vojno za svoje pravice:

a) ohraniti stare urbarialne pravice, zlasti denarne dajatve – zahtevali so »staro pravdo«,
b) ohraniti obseg tlake na starih izhodiščih,
c) zemljiški gospod naj ne bi povečeval dominikalne posesti (posesti v svoji lasti), podeželsko trgovanje naj ne bi omejevali in
d) kmečka zveza naj bi odločala o izrednih davkih.

Kranjski deželnostanovski zbor je na svojih sestankih zahteval pomoč od cesarjevih predstavnikov, dosegel pa je, da so sredi aprila na Kranjsko prišli posebni komisarji, ki so jih uporniki na zborovanju pri Ljubljani zavrnili in poslali svoje poslance neposredno do cesarja. Cesar, ki mu sestanek deželnih stanov ni hotel odobriti novega izrednega davka za vojno proti Beneški republiki,[33] je še pred prihodom kmečkega poslanstva kmečko zvezo prepovedal, želel pa je uporabiti kmečki upor za svoje utrjevanje oblasti v razmerju do fevdalcev. Zato je ljubeznivo sprejel kmete in jim obljubil pomoč na poti do stare pravde. Kmetje so postali prepričani, da je cesar na njihovi strani. Ob pesmi, od katere so se ohranile prve slovenske tiskane besede na zasmehovalnem letaku, (Nova pesem o kranjskih kmetih) so kmetje zavzemali grad za gradom,[34] jih uničili, grajsko premoženje pa si razdelili. V lastne roke so prevzeli mitnine, carine in vse vrste sodišč.

Ker so se kmetje borili ločeno po deželah, so ostali neorganizirani, kar je izkoristila najemniška vojska in s pomočjo cesarskih čet začela obračunavati z uporniki. Od srede junija do konca julija je premagala najprej upornike na Koroškem in Štajerskem, po imenovanju Jurija Herbersteina[35] za skupnega poveljnika notranjeavstrijskih čet

[33] Deželni stanovi so menili, da bi tako kmečko nezadovoljnost le povečali.

[34] Še preden se je kmečko poslanstvo vrnilo od cesarja, so se uporniki lotili dejanj. Po zborovanju pri Novem mestu (14. 5. 1515), ki so se ga udeležili tudi nekateri meščani, so v nekaj dneh napadli in osvojili tri gradove na Dolenjskem. Prvi je padel grad Mehovo (17. 5.), dva tedna za njim so goreli gradovi že po vseh slovenskih deželah.

[35] Herbersteini so bili družina štajerskih plemičev, ki so izpričani že vsaj v 12. stoletju. Na Slovenskem so bili v njihovi posesti mnogi gradovi na Koroškem in Kranjskem. Jurij III. je bil rojen 1469, posestnik Lupoglave, Vipave, od 1512 Hrastovca, od 1526 Schachenturn... Ujetim upornikom iz upora leta 1515 ni hotel soditi, poslal jih je na sodišče v Gradec. Umrl je 4. marca leta 1528 v Brucku ob Litavi.

pa je bilo konec upiranja tudi na Kranjskem. Vojaška organizacija upornikov ni bila poglavitni razlog njihovega neuspeha. Bili so brez pravega orožja, ki so ga hranili po gradovih, njihove izkušnje iz bojevanja proti Turkom so bile zgolj obrambne, bili so brez konjenice, topov, niti niso bili izurjeni v novi landsknehtovski[36] taktiki, ki je pomenila prednost izurjene najemniške vojske.

Ob vsem omenjenem pa se je izrazila tudi idejna nerazčiščenost med uporniki. Eni so upali, da jim bo pomagal cesar, našli so se tudi notranji izdajalci, kar kaže na notranjo razbitost podložnikov. Po zmagi Herbersteinove vojske nad uporniki je sledilo strahovito maščevanje nad kmeti. Mnogim so vzeli imetje, življenje, nataknili so jih na kol, jih obesili in pretepali. Mnogim so požgali hiše, ostali pa so morali plačati po en goldinar od hiše. Sledilo je še večje izkoriščanje. Povzročeno škodo so morali kmetje nadomestiti s tlako ter še desetletja plačevati poseben puntarski davek.[37] Le na Koroškem so kmetje dosegli pomemben uspeh. Fevdalci so morali vsak spor s podložniki ob prisotnosti kmečkih zastopnikov reševati pred rednim deželnim sodiščem za fevdalce in ne več pred patrimonialnim sodiščem.[38]

Že sredi 16. stoletja so se začeli kazati novi znaki kmečke upornosti. Tako je na Goriškem leta 1556 izbruhnil prvi večji kmečki upor, na Kranjskem pa je po letu 1566 prišlo do vrste manjših uporov. Predvsem novi vinski davek je na Dolenjskem in na Krasu sprožil široko uporniško gibanje in dosegel to, da je bil leta 1571 davek zmanjšan in omejen le na vino, popito v gostilnah.

Večanje carin in uvajanje novih dajatev je od sredine 16. stoletja vse bolj oviralo trgovino na večje razdalje, uporniki so se začeli obračati proti deželnoknežji davčni politiki, napadali so deželnoknežje mitnice in mitničarje, glavno žarišče kasnejšega kmečkega upora pa je dozorevalo na Tahijevih posestvih zaradi njegovega nasilja do podložnikov. Tudi obramba proti Turkom je zahtevala visoke vsote denarja, ki pa so ga plemiči v večini prevalili na pleča kmetov, pri tem pa imeli dvojno korist, saj so kot častniki v obmejnih utrdbah dobili velik del tega denarja v obliki plače.

3. kmečki upor je bil hrvaško-slovenski leta 1573 in velja za upor z najboljšim programom in organizacijo. Vzroki za nastanek so bili:

a) okrutno ravnanje ogrskega plemiča Ferenca Tahija s podložnimi kmeti, zlasti z dekleti,[39]
b) prepoved podeželske trgovine, zlasti z vinom, povečana tlaka,

---

[36] Skupen napad pehote, razporejene v več vrst.

[37] Uporniški pfening.

[38] Zgodovina Slovencev, Ljubljana 1979, str. 257.

[39] Tahi je v nekaj več kakor v letu dni pregnal s kmetij okrog 20 podložnikov, skoraj vsak mesec si je izmislil in terjal nov davek, kmetom je jemal živino, žito in vino, od podložnikov pa si je celo izposojal ali izsiljeval denar, ki ga ni vračal, njih pa je dal zapreti. Podložniki so morali kupovati njegovo postarano in zgarano živino, pokvarjeno blago, hraniti njegovo živino in lovske pse, ob tem pa je začel zlorabljati še njihove žene in hčere.

c) večanje davkov kot posledice turških vpadov,
d) nasprotja med fevdalci, ki so onemogočala normalno opravljanje vsakodnevnih kmečkih opravil in
e) padanje denarja, zaradi česar sta se pojavili inflacija in draginja.

Vodja upora so bili priljubljeni upravitelj na gradu Bistra v hrvaškem Zagorju, Matija Gubec, vojak in poveljnik celotne vojske, ki je izdelal tudi vojaški načrt boja proti gospodi, Ilija Gregorić, ter kmetje Pasanec, Šterc in Kukeč. Če bi bili kmetje uspeli, so v Zagrebu nameravali osnovati cesarsko vlado, pokorili pa bi se le kralju in nadvojvodi. Davke bi pobirali sami, sami bi skrbeli tudi za obrambo proti Turkom. Po Gregorićevem bojnem načrtu je jedro kmečke vojske ostalo v Stubici kot izhodišču in središču uporniškega gibanja. En del vojske bi vpadel v brežiško gospostvo in dvignil kmete, en del bi šel na Krško polje in od tam do Novega mesta pa preko Gorjancev v Metliko in Samobor, drugi del vojske pa bi po pričevanju Gregorićevega brata nameraval iti do Sevnice, Celja in Vranskega in nazaj do Rogatca. Del vojske bi ostal v Stubicah.

Matija Gubec je konec januarja leta 1573 pozval kmete k uporu, ti pa so se na osnovi dogovorjenih znakov (zimzelen za klobukom in petelinje pero) hitro povezali v vojaške oddelke s stotniki in desetniki. Upor se je še isti mesec s severnega brega Save preselil na južnega. 5. februarja so uporniki odšli proti Novemu mestu in zavzeli vse pomembne gradove do Krškega, kjer so prečkali Savo. Plemiška vojska s pomočjo Uskokov se je hitro organizirala v protinapad in pri Krškem premagala prvi večji oddelek kmečke vojske. Ostala dva so premagali na Štajerskem ter v Stubiških Toplicah, kjer so pobili 3000 upornikov.

Upor ni dosegel pričakovanega uspeha zaradi neutemeljenega in napačnega upanja na pomoč uskokov, zaradi česar so uporniki ostali brez konjenice, ki je pomenila poglavitno prednost fevdalne vojske, po drugi strani pa je plemstvo na podlagi izkušenj tokrat reagiralo hitro, trdno in odločno, ob tem pa uživalo vso podporo cesarja Maksimiljana in nadvojvode Karla. Kmečki upor je bil zatrt v slabih štirinajstih dneh od dne, ko je Gregorić pozval k orožju. Nad poraženci se je plemstvo zneslo na najbolj krute načine. Matijo Gubca so okronali z razbeljeno krono in ga na Markovem trgu v Zagrebu razčetverili, Ilijo Gregorića so po letu dni usmrtili, ostale vodje upora pa so obesili po drevju. Preostale uporne kmete so pohabili.[40]

[40] Program ima veliko skupnih potez s prejšnjimi kmečkimi upori, zlasti s slovenskim iz leta 1515. To velja tudi za boj proti župnikom, ki podpirajo fevdalce pri njihovem izkoriščanju podložnikov. Bistveno nova značilnost pa se je pokazala v osvoboditvi izpod krajevnih vezi in premagovanju deželnih meja. Uporniki so imeli jasen cilj: v gospodarskem pogledu in v obrambi zoper Turke polastiti se oblasti na določenem ozemlju in zbrati čim večjo moč severno od Zagreba. Širina upora se izraža tudi v povezovanju z drugimi družbenimi sloji (vojaki, ključavničarji, mesarji, kovači, trgovci, uradniki po zemljiških gospostvih), izkoristiti pa so znali tudi medsebojne spore med plemiči in sklepanje zvez z žumberškimi in metliškimi uskoki.

4. kmečki upor se je zgodil 1635 in je imenovan tudi kot drugi vseslovenski. Njegovo izhodišče je bilo v krajevnem vrenju na gospostvu bivšega vojaka Feliksa Schrattenbacha, v Ostrovici med Trbovljami in Vranskim. Upori so se ponavljali večkrat od leta 1630 naprej, zaradi kmečke pritožbe pa je na gospostvo leta 1632 prišla deželnoknežja komisija, ki pa se je postavila na stran zemljiškega gospoda. Enako je storila čez dve leti, zato so se kmetje uprli. Združili so se in po nekaterih podatkih naslednje leto (1635) oplenili ali uničili večino gradov, samostanov in nekaj župnišč na Spodnjem Štajerskem. Pred koncem aprila se je upor začel širiti tudi na vzhodno Gorenjsko in severno Dolenjsko, nato na Kočevsko, Belo krajino, Notranjsko, kjer je zajel Pivko in ves zgornji Kras. Do srede junija so oropali okrog 20 gradov in uničili več mitnic.

Že sredi maja pa je nad upornike prišla vojska iz Vojne krajine in zatrla upor. Četrti kmečki upor je bil bolj dozorel, organizacijsko pa še vedno šibak. V njem je sodelovalo 15 000 upornikov, jasnih programskih ciljev si ni zastavil. Na Kranjskem so zajete uporniške voditelje kaznovali zemljiški gospodje sami, redkim je sodil ljubljanski mestni sodnik. Nekateri voditelji so bili obglavljeni in razčetverjeni,[41] druge so poslali na galeje ali na prisilno delo na Ogrsko. V Celju so zaprli okrog 150 kmetov, dva od teh so obsodili na smrt. Kljub temu pa kmetje niso sklonili glav in so se upirali še naprej. Pogosti upori so bili v okolici Ptuja, na Žovneku je bil vodja upora Boštjan Natek, eden vodij upora iz leta 1635, od tod se je upor širil proti Trbovljam. Leta 1673 so znova izbruhnili upori na gospostvu Žovnek, ki ga je imel v zastavi grof Wagensperg. Podložniki so se uprli plačevanju deželnih davkov. Pogosti so bili tudi upori na Ptujskem polju in Halozah, več desetletij je trajal tudi spor med ptujskimi minoriti in samostanskimi podložniki v Majšperku in okolici zaradi večkratnih poskusov samostana, da bi povečal tlako prek mere v urbarju. Čez deset let je spet zavrelo in 29. oktobra 1658 so kmetje zaradi krivičnega ravnanja ubili gvardijana. Na Kranjskem so bili upori redkejši.

5., zadnji, je bil tolminski upor 1713. leta, v katerem se kmetje prvič niso sklicevali na cesarjevo pomoč. Kmečka upornost se je začela obračati tudi proti novim državnim bremenom. Med pomembnejšimi posrednimi davki sta bili nakladi za meso in vino, ki sta na Tolminsko prišli ravno v času, ko so bili kmetje že tako vznemirjeni zaradi sporov s tolminskim glavarjem, grofom Coroninijem, poleg tega pa so jih pestile še naravne nesreče: slaba letina, živinska kuga in obilno deževje. Do prvih kmečkih nemirov je prišlo že leta 1705 v Črnomlju, leta 1713 pa so prej omenjene razmere sprožile veliki tolminski punt, ki je zajel skoraj vso Goriško in del Kranjske. Decembra istega leta je bil punt zadušen, upornike so iskali celo s tiralicami na Goriškem in Kranjskem, nekaterim so zaplenili premoženje. Pripravljali so jim krvavo rihto. V Gorici so sodili Tolmincem, enajst so jih obsodili na smrt, 150 na zaporne kazni. Drugim upornikom so sodila njihova deželna sodišča.

[41] V Ljubljani Jurij Levec.

Veliki tolminski punt je bil zadnji v vrsti velikih upornih kmečkih gibanj na Slovenskem pred reformami Marije Terezije in Jožefa II. Do začetka terezijanskega obdobja kmečka upornost ni ugasnila, pokazala se je le v manjših krajevnih gibanjih. Tako so se pojavili nemiri v Framu, leta 1705 so se uprli pri Lanšprežu zoper davek na meso, na gospostvu Smlednik,[42] širše pa je bilo uporniško gibanje na Dolenjskem, ki ga je leta 1737 zatrla vojska.

Kmečki upori so za slovenskega kmeta predstavljali veliko prelomnico. Čeprav niso bili uspešni, razlogi za neuspešnost so bili slabo orožje, neorganiziranost, zaupanje v cesarjevo pravičnost, obremenjenost s kmečkimi opravili in odsotnost ustreznih programov, so mu utrdili zavest, da se mora boriti za človeka vredno življenje.

Ain newes lied von den kraynnerischen bauern in vprašanje slovenskih puntarskih pesmi

Zgodovina slovenskih kmečkih uporov je prav gotovo bogata in hkrati vzpodbudna snov za pesemsko oblikovanje. Verjetno so imeli slovenski puntarji svojo himno ali vsaj pesem, ki bi izražala njihovo uporniško razpoloženje že pred letom 1515, vendar neposrednih dokazov za to ni, saj ni ohranjena nobena ljudska pesem, v kateri bi bil izražen puntarski duh. Nekaj tlačanskih balad poznamo, v njih je prikazana predvsem neusmiljena fevdalna gospoda, med lirskimi pesmimi pa najdemo nekaj kmečkih stanovskih pesmi. Šele »pesem o ižanskem puntu« je prva, ki jo lahko spravimo v neposredno povezavo s kmečkim uporniškim gibanjem, vendar sodi v leto 1848.[43] Razlog, zakaj se slovenske kmečke puntarske pesmi niso ohranile, je I. Grafenauer videl v »krvoločnosti tuje zemljiške gospode. Pesmi iz teh uporov, ki so se od 15. stoletja v majhnih presledkih zdaj tu, zdaj tam pojavljale prav do zemljiške odveze (1848), so morale pod rabljevo sekiro umolkniti, samo dvoje uporniških gesel iz njih nam je ohranila sramotilna pesem nemških najemnikov o porazu vsesplošnega kmečkega punta pri Celju (1515).«[44] V pesmi nemških najemniških vojakov, ki poje o zmagi nad slovenskimi puntarji pri Celju, najdemo dve slovenski uporniški gesli. To sta Stara pravda! in Le vkup, le vkup, le vkup, Le vkup, uboga gmajna! Ain newes lied von den kraynnerischen bauren obsega šest strnjeno tiskanih štirinajstvrstičnih kitic. Gesli se v pesmi ponovita šestkrat, v vsaki kitici po enkrat in na tem mestu se sicer ustaljena metrična shema nemškega (jambskega) verza poruši. Pojavi se slovenski (trohejski) verz, ki ga poznamo v več odlomkih iz slovenskih puntarskih pesmi, ki jih citirajo naši pripovedniki v zgodovinskih povestih s tematiko iz kmečkih uporov. Vsebinsko pesem razpade na dva dela; prve tri kitice so uvod, ki stvarno in v kratkih potezah označuje potek kmečke vstaje – prva kitica govori o zbiranju kmečke vojske, druga o reakciji plemstva in tretja o bistvenih točkah uporniškega programa. V drugem,

[42] Od 1729 do 1731.
[43] B. Merhar, Ljudska pesem, v: Zgodovina slovenskega slovstva I., Ljubljana 1956, str. 106.
[44] I. Grafenauer, Duh narodnega pesništva, v: Naši razgledi, 1965, str. 130.

osrednjem, delu pesmi neznani pesnik cinično opiše napad kmečke vojske na Celje in njen poraz. Pesem je bila tiskana na samostojnem listu, kakor so takrat sporočali novice in ima neprikrit časnikarski namen; nastala je namreč v času, ko sta se v Evropi zaradi razširjajočega se tiskarstva in vse bolj organiziranih stalnih poštnih zvez pojavila časnikarstvo in časniki. Prva oblika teh so bili ob pomembnih in zanimivih dogodkih natisnjeni letaki z bolj ali manj tendenčno vsebino in z več ali manj senzacionalistično stiliziranim opisom dogodka v prozi ali v verzih.[45] Alfonz Gspan je po tipu črk ugotovil tudi tiskarja. To je bil Johann Singriener, najpomembnejši dunajski tiskar prve polovice 16. stoletja. Na temelju metrične urejenosti omenjene pesmi lahko skoraj z gotovostjo trdimo, da sta slovenski gesli iztrgani iz nekega slovenskega pesemskega besedila o kmečkem puntu, ki pa ni ostalo ohranjeno. Drugo dejstvo, ki napeljuje na isto misel, so nemške žolnirske pesmi, ki spadajo v skupino vojaških in stanovskih pesmi in kažejo vabljive plati vojaškega poklica, pogosto pa so tudi polemičen odgovor na neko konkretno pesem, ki opeva dejanja in razpoloženje v nasprotnem taboru. Tako bi lahko bila odgovor na slovensko uporniško pesem tretja kitica, v kateri neznani avtor neposredno polemizira z glavnimi kmečkimi zahtevami in gesli. Tretje dejstvo, ki napeljuje na izhodiščno misel, je sam naslov pesmi – Nova pesem o kranjskih kmetih, predvsem pridevnik nov. Iz tega se da sklepati, da je pred njenim nastankom že obstajala druga pesem. Po povedanem sicer slovenske puntarske pesmi ne moremo imeti za neizpodbitno dokazano dejstvo, so pa razmišljanja in primerjave okrepile domneve in dokaze v prid tezi o njenem obstoju.[46]

Reformacija na Slovenskem

Reformacija je pojem, ki označuje evropsko versko in družbeno gibanje v 16. stoletju, ki se je zavzemalo za obnovo Cerkve v smislu prvotnih krščanskih načel. Privedlo je do razdelitve zahodnega krščanstva. Zahteva po obnovi krščanstva, zlasti po njegovi revni cerkvi, se je večkrat izražala v raznih družbenih gibanjih že od 12. stoletja dalje. V 15. stoletju se je pojavila misel v cerkvenih krogih, da naj bi bil vrhovni cerkveni organ vesoljni cerkveni zbor (koncil) cerkvenih dostojanstvenikov in ne papež sam. Te težnje so podpirali tudi nekateri posvetni vladarji, zaradi »propadanja« duhovščine pa se je intenzivno versko življenje med meščani in kmeti osamosvajalo. Želeli so vplivati na izbiro župnika in pri tem odpraviti vpliv plemstva in višjih cerkvenih krogov. Cerkev je izgubljala moč tudi v kulturnem življenju, v znanosti se je začelo uveljavljati raziskovanje – Leonardo da Vinci je trdil, da je preskus podlaga vse znanosti. Tisk, izum 15. stoletja, je širil nove misli po Evropi. Izšle so številne izdaje svetega pisma, kar dokazuje, kako so izobraženi ljudje sami poizkušali najti pravilno pot h krščanstvu. Erazem Rotterdamski (1467-1536) je v delu Priročnik krščanskega viteza (1503) zahteval, naj se bogoslovje

[45] Ante Gaber, Skozi stoletja za našim novinarstvom, v: Razstava slovenskega novinarstva, Ljubljana 1937, str. 200.

[46] Jože Koruza, Vprašanje slovenskih puntarskih pesmi, v: Slovstvene študije, Ljubljana 1991, str. 79-97.

opira samo na evangelij, v Hvalnici norosti (1511) pa se je norčeval iz pokvarjenosti in pohlepnosti duhovščine. Cerkvenih ustanov ni napadal. Nemška cerkev je bila tedaj v Evropi sorazmerno najbogatejša, duhovščina pa najmanj izobražena in najbolj posvetna. Človek je izgubljal politično orientacijo, duhovne podpore pa mu neprepričljiva cerkvena praksa tudi ni več zagotavljala. Odpor proti klerikalizmu in moralnemu razkroju Cerkve je postajal vse širši, k odkritemu odporu proti cerkveni hierarhiji pa je pripomogla tudi »sveta trgovina« z odpustki, kot so cerkveni krogi imenovali trgovanje s človeškim hrepenenjem po zveličanju. Tudi zato je Martin Luther je leta 1517 objavil 95 tez proti odpustkom in v njih odrekel pravico komurkoli odpuščati grehe, s čimer je zavrnil papeževo avtoriteto.[47] Luther sprva ni mislil na kaj več kot na reformo cerkve, toda ker je bil Rim zaradi ogroženih dohodkov prizadet, je sklenil udariti po »uporniku«. Luther se je 1519. dokončno ločil od rimske cerkve in se zavzemal za to, da bo vernik podvržen le božji avtoriteti, to pa lahko spoznava preko Biblije, ki mora biti vsakomur razumljiva. Luteranstvo je poslej nastopalo kot odkrita opozicija Cerkvi in se je začelo bliskovito širiti med vsemi sloji in v vseh okoljih nemškega cesarstva. Lutrovemu zgledu so sledili drugi reformatorji, ki so ustanovili svoje protestantske verske skupnosti, med njimi cvinglijanstvo[48] in kalvinizem. Hkrati s širjenjem verskih skupnosti so se oblikovala še druga družbena gibanja, med njimi tudi prekrščevalci, ki so jih preganjali tako protestanti kot katoliki.[49] Cerkvena uprava je imela svoja središča izven slovenskih meja. Od leta 811 je bila ohranjena delitev na dve vplivni cerkveni področji po reki Dravi. Na severu so bili verniki podrejeni nadškofiji v Salzburgu, na jugu pa Ogleju, ki je ostal znotraj habsburškega ozemlja, patriarh pa je bival v beneškem Vidmu. Na kulturne razmere na Slovenskem je imel močnejši vpliv humanizem, ki se je zaradi bližine italijanskih mest najprej razširil po primorskih mestih, v Kopru je po svojem vnetem zavzemanju za prenovo cerkve in delovanju krožka izstopal škof Peter Pavel Vergerij,[50] ki je zaradi svojega delovanja moral Koper zapustiti.

---

[47] Martin Luther (1483-1546) je bil univerzitetni profesor in pridigar v Wittenbergu na Saškem.

[48] Cvinglijanstvo je verska smer v reformaciji 16. stoletja v Švici. Imenuje se po njenem začetniku, Zwingliju (1484-1531). Razlike med njim in Lutrom so v razumevanju Gospodove večerje – Kristusove navzočnosti v kruhu in vini pri obredu – privedle do ločitve obeh smeri. Razlike so bile tudi v razumevanju odnosa do posvetne oblasti – Zwingli je zagovarjal oborožen odpor proti vsem, ki bi ovirali širjenje evangelijskega nauka.

[49] Prekrščevalci (anabaptisti) so bili radikalno ljudsko krilo reformacije v 16. stoletju. Krščevali so le odrasle osebe, ki so lahko razumele pomen vere in se spreobrnile. Zavzemali so se za strogo moralno življenje, ločitev Cerkve in oblasti, za Sveto pismo kot vrhovno avtoriteto življenja. Večina je zavračala vsako uporabo orožja in nasilja.

[50] Peter Pavel Vergerius je bil koprski škof in protestantski pisec, rojen okrog leta 1498 plemičema v Kopru. Šolal se je v Benetkah, humanistične vede in pravo pa je študiral v Padovi, kjer si je pridobil doktorski naslov. Do leta 1530 je bil odvetnik v Benetkah, Veroni in Padovi. Po ženini smrti je odšel v cerkveno službo v Rim, kjer si je pridobil zaupanje papeža Klementa VII. Septembra 1536 je bil imenovan za koprskega škofa. V tem času je verjetno veliko potoval in se seznanil z reformacijo, začel je propagirati poenostavitev verskih obredov, furlansko in istrsko Cerkev pa je nameraval ločiti od papeškega Rima. Decembra 1544 ga je frančiškanski gvardijan zatožil v Benetke, da širi protestantske ideje, zato se je naslednje leto umaknil pred inkvizicijo. 3. julija 1549 ga je papež degradiral in izobčil. Umrl je 4. oktobra v Tübingenu, ob njegovi smrtni postelji je stal Trubar, svoje premoženje pa je zapustil zavodu vojvode Krištofa.

Izselil se je na Nemško, se tam seznanil s Primožem Trubarjem in mu pomagal pri njegovem književnem delu. S Trubarjem pa ni povezan le koprski škof, pač pa tudi tržaški, Peter Bonomo, ki je Trubarja navdušil za Erazmove ideje prenove Cerkve. V slovenskih deželah, ki so bile pod Habsburžani, ideje italijanskih humanistov niso imele večjega odmeva, svetlo izjemo je predstavljal dvor ljubljanskega škofa Krištofa Ravbarja,[51] iz čigar kroga je prišel arhitekt Avguštin Prygl[52] iz Laškega, ki je zbiral antične napise na Slovenskem in dal v modernem renesančnem slogu po potresu v 16. stoletju zgraditi škofov dvorec v Ljubljani. Ostali slovenski humanistični učenjaki so delovali na Dunaju. Bernard Perger je napisal prvo humanistično latinsko slovnico, Matija Hvale[53] učbenik za študij filozofije na dunajski univerzi, Andrej Perlah se je ukvarjal z medicino in astronomijo, Žiga Herberstein[54] pa je na podlagi svojih potovanj in doživljanja Rusije napisal Moskovske zapiske. Skladatelj Jakob Petelin je glasbene izraze renesančne beneške glasbe, v katero je vpeljal številne

[51] Krištof Ravbar je bil drugi ljubljanski škof in državnik, rojen nekje na Kranjskem leta 1466, staršem plemiškega porekla. Šolati se je verjetno začel v Trstu, univerzo pa je obiskoval v Padovi in na Dunaju, kjer je doktoriral iz civilnega in cerkvenega prava. Po očetu je imel zveze na dvoru in cesar Friderik III. ga je, še ne 22-letnega in z nedokončano univerzo, leta 1488 imenoval za naslednika prvemu ljubljanskemu škofu, Lambergu. Škofovsko posvečenje je prejel šele leta 1497. Bil je spreten upravitelj in sposoben pravnik, za zasluge v cesarski službi mu je dal Ferdinand I. naslov in pravni položaj kneza. Izjemoma je opravljal tudi diplomatske posle v tujini (v Rusiji ga je nadomestil njegov bratranec, Žiga Herberstein), leta 1530 je z Nikolajem Zrinjskim izdelal obrambni načrt za vojno s Turki, čez dve leti pa ga je cesar postavil za namestnika v Nižji Avstriji. Zvečine je bival na Dunaju, rad pa se je vračal v Gornji Grad, ki ga je 1517 utrdil z obzidjem, stolpi in jarkom, imel pa je 90-člansko osebje. Cerkvi je dozidal še kapelo sv. Andreja z grobnicami za ljubljanske škofe. Umrl je poleti 1536. Malo manj kot pol stoletja je bil močno povezan z življenjem na Slovenskem; upiral se je Benečanom, Turkom, naslonil se je na habsburško monarhijo, milo pa je nastopal zoper kmečke upornike. Pri ukrepih za obrambo katoliške vere je bil precej oster, 1531 je ravno on prepovedal Trubarju pridigati v stolnici.

[52] Avguštin Tyfernus (po nemški oznaki za Laško) Prygl je bil humanist, zbiralec rimskih napisov in arhitekt, rojen najbrž v 70-ih letih 15. stoletja v Laškem ali okolici. V prvem desetletju 16. stoletja je bil Ravbarjev (ljubljanski škof Krištof Ravbar) osebni in uradni tajnik, vodja pisane, arhitekt in vztrajen spremljevalec na vseh romanjih in potovanjih po kopnem in morju, v miru in vojni. 29. avgusta 1511 je kot Ravbarjev pooblaščenec od oglejske patriarhije prevzel župnijo v Kranju, v letih 1513 do 1519 pa je bil kancler dunajskega škofa Slatkonje. Zadnje desetletje je preživel v Slovenj Gradcu, kjer je dal po Trubarjevih besedah zgrabiti pridigarja in prekrščevalca Janža Zajca (Hasa), ki so ga leta 1527 obesili. Sodeloval je pri vizitacijski komisiji in velja za enega redkih bojevitih katolikov, ki so se že od začetka bojevito upirali prodoru protestantizma. Umrl je verjetno v Slovenj Gradcu, točen datum ni znan. (po 5. septembru 1535 in pred 30. junijem 1537)

[53] Matija Qualle je bil profesor filozofije na dunajski artistični fakulteti v 15./16. stoletju.

[54] Sigismund Herberstein je bil diplomat in zgodovinar, rojen 23. avgusta 1486 v Vipavi. Najprej se je šolal doma, za tem na Koroškem, od koder ga je pregnala kuga, 1497 pa je odšel na Dunaj. Leta 1506 se je vrnil v Vipavo, šel v boj proti Ogrom, 1508 zoper Benečane, 1511 pa se je po očetovi smrti vrnil domov. Čez tri leta se je šel znova borit priti Benečanom in septembra 1514 ga je zaradi hrabrosti cesar Maksimiljan povišal v viteški stan in ga naredil za dvornega svetnika. Od tedaj je bil v službi cesarja, ki ga je rabil kot svojega odposlanca in diplomata na Danskem, Češkem, Ogrskem, v Italiji, Švici, na Poljskem, Turškem, v Rusiji… Med njegovimi spisi so pomembnejši Moskovski zapiski, v katerih je zahodnemu svetu odkril Rusijo. Govoril je sedem jezikov, tudi slovenščino, ki se jo je naučil v otroštvu. Umrl je 28. marca 1566 na Dunaju, pokopan pa je bil v cerkvi sv. Mihaela.

nove sestavine, razširil po srednji Evropi, Jurij Slatkonja[55] pa je na Dunaju ustanovil priznani pevski zbor, danes znan kot Dunajski dečki.

V prvi polovici 16. stoletja se je tudi na Slovenskem začela širiti reformacija in znotraj njenih smeri luteranizem, katerega prvi zagovorniki so bili duhovniki v primorskih mestih, zlasti v Piranu. Sredi stoletja so se ideje začele širiti preko študentov z nemških univerz, na katerih je študiralo veliko Slovencev, leta 1529 je pod vodstvom pisarja deželnih stanov, Matije Klombnerja,[56] v Ljubljani nastal protestantski krožek, nad njihovimi idejami pa so se začeli navduševati predvsem meščani. Stanovi Kranjske, Koroške in Štajerske so v času Ferdinanda I., ki je bil zaradi zapletenih političnih razmer in zaradi obrambe pred Turki popustljiv do protestantizma, odkrito stopili na stran protestantizma in si začeli prisvajati versko svobodo. Začeli so ustanavljati protestantske cerkve, za katere so bili zadolženi cerkveni odbori. Ti so povabili Trubarja, da je v Ljubljani prevzel mesto intendenta kranjske protestantske cerkve, ki ga je opravljal štiri leta, do 1565, ko je bil izgnan. V tem času je v Cerkovni ordningi izdelal cerkveni red z natančno cerkveno organizacijo, katere obredni jezik je bila slovenščina, ter verskega nauka v vseh slovenskih deželah. Predstavil je organizacijo šolstva; šola naj bi bila v vsaki župniji, obiskovali naj bi jo tudi kmečki otroci, tako deklice kot dečki. Izobrazbo naj bi dajale »domače« in javne »nemške« šole, prehod na univerzo pa naj bi omogočile protestantske stanovske šole, nekakšne gimnazije v glavnih deželnih mestih. V Ljubljani je bila ustanovljena taka, vodil jo je Adam Bohorič.[57]

---

[55] Jurij Slatkonja je bil organizator dvorne glasbene kapele na Dunaju in dunajski škof. Rodil se je 21. marca 1456 v Ljubljani, o njegovem rodu in mladosti pa ni veliko znanega. Leta 1475 se je vpisal na dunajsko artistično fakulteto, cesar Maksimiljan I. pa ga je leta 1498 postavil za pevskega mojstra, kasneje še za kapelnika. Na tem mestu je moral skrbeti za zadostno število izurjenih pevcev, voditi vaje in skrbeti za repertoar. Pod njegovim vodstvom je zbor zaslovel po zahodnih deželah, vplival pa je tudi na razvoj glasbe. Ker je imel majhne dohodke, mu je cesar naklonil več gospostev, med drugimi proštijo v Novem mestu (1499). V svojem grbu je imel zlatega konja na belem polju. Dve leti pred smrtjo mu je Bernard Strigel naslikal Marijino smrt, kjr je upodobil tudi njega s svojim patronom sv. Jurijem, ki ima poteze cesarja Maksimiljana. Jurij Slatkonja je umrl 26. aprila 1522 na Dunaju, kjer je tudi pokopan v katedrali sv. Štefana.

[56] Matija Klombner je bil organizator protestantizma v Ljubljani, kjer je bila njegova hiša leta 1527 zbirališče protestantsko mislečih. 1529 je bil deželni pisar, naslednje leto tajnik deželnega sodišča, še pred letom 1560 pa je izgubil vse službe in živel kot zasebnik in hišni posestnik v Ljubljani. Ker je mislil, da je bil Trubar tisti, ki ga je dal prijeti, je pobegnil in postal njegov sovražnik. Nasprotje med njima se je močno odrazilo tudi ob Trubarjevi zavrnitvi Klombnerjeve rokopisne zbirke cerkvenih pesmi, ki jo je Klombner poslal v Urach, kasneje pa so izšle v Tübingenu pod Trubarjevim imenom.

[57] Z ustanovitvijo osnovne šole in gimnazije so v drugi polovici 16. stoletja protestanti na Slovenskem izpeljali prvo šolsko reformo. S prvimi slovenskimi tiski so ustvarili temeljni pogoj za slovensko osnovno šolo – za pouk branja, pisanja, verouka, petja v materinščini, ki je bila namenjena vsem »mladim inu preprostim Slovencom«. Ustanavljali so tudi nemške in latinske poklicne šole (Celovec 1553, Ljubljana 1563) in v Ljubljani deželno, stanovsko šolo s stopnjo gimnazije, ki je usposabljala dijake za neposreden prehod na univerzo. S protireformacijo je protestantska šolska organizacija propadla (izjema je skrajni vzhodni rob slovenskega ozemlja), učbenike so zažgali, učitelje pregnali, gimnazijski pouk pa se je nadaljeval pri jezuitih.

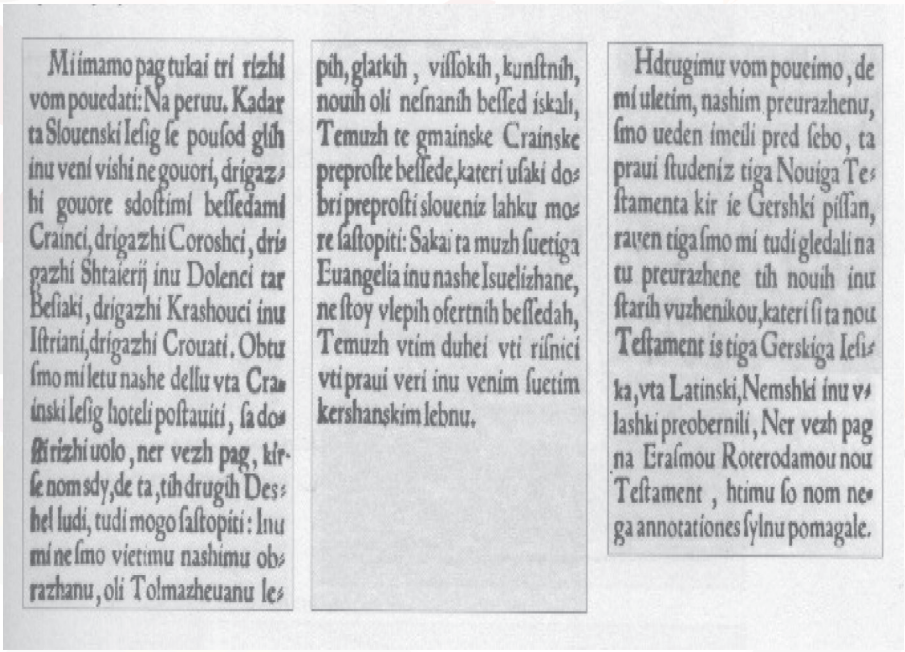

Mi imamo pag tukaj tri rizhi vom pouedati: Na peruu. Kadar ta Slouenski Iesig se pousod glih inu veni vishi ne gouori, drigazhi gouore sdoftimi beſſedami Crainci, drigazhi Coroshci, drigazhi Shtaierij inu Dolenci tar Beſiaki, drigazhi Krashouci inu Iſtriani, drigazhi Crouati. Obtu ſmo mi letu nashe dellu vta Crainski Iesig hoteli poſtauiti, ſa dobrizhi uolo, ner vezh pag, kir ſe nom sdy, de ta, tih drugih Deshel ludi, tudi mogo ſaſtopiti: Inu mi ne ſmo vietimu nashimu obrazhanu, oli Tolmazheuanu le-

pih, glatkih, viſſokih, kunſtnih, nouih oli neſnanih beſſed iskali, Temuzh te gmainske Crainske preproſte beſſede, kateri uſaki dobri preproſti slouenz lahku more ſaſtopiti: Sakai ta muzh ſuetiga Euangelia inu nashe Isuelizhane, ne ſtoy vlepih ofertnih beſſedah, Temuzh vtim duhei vti riſnici vti praui veri inu venim ſuetim kershanſkim lebnu.

Hdrugimu vom poueimo, de mi uletim, nashim preurazhenu, ſmo ueden imeili pred ſebo, ta praui ſtudenz tiga Nouiga Teſtamenta kir ie Gershki piſſan, raven tiga ſmo mi tudi gledali na tu preurazhene tih nouih inu ſtarih vuzhenikou, kateri ſi ta nou Teſtament is tiga Gerskiga Ieſika, vta Latinski, Nemshki inu vlashki preobernili, Ner vezh pag na Eraſmou Roterodamou nou Teſtament, htimu ſo nom nega annotationes ſylnu pomagale.

Slika 4 Primož Trubar, Ta evangeli Svetiga Matevsha (1555)

Po smrti cesarja Ferdinanda je novi knez notranjeavstrijskih dežel Karel poskušal z ostrimi ukrepi zajeziti uspešnost protestantskih cerkvenih odborov, vendar je bil pri tem neuspešen, zato je štajerskemu plemstvu leta 1572 z graško versko pomiritvijo samo ustno dovolil svobodo vesti, ki jo je čez šest let razširil še na plemstvo in meščanstvo glavnih deželnih mest, pri čemer so mu morali deželni stanovi obljubiti pomoč pri pokritju stroškov za obrambo Vojne krajine in obljubiti, da bodo zgradili trdnjavo v Karlovcu in plačali davke za pet let vnaprej. Kmetje so se za te vrste novo vero le malo zanimali. Ob leta 1530 do 1540 se je protestantizem širil med meščani in dobival vedno bolj določene poteze. Leta 1541 in v naslednjem desetletju je na čelo protestantskega gibanja stopilo plemstvo. Začel se je odkrit boj za svobodo protestantske verske misli.

Kmetje so se raje zatekali k posebnim oblikam ljudske religioznosti:[58]

a) prekrščevalcev, ki je temeljila na ponovnem krstu odraslih in
b) novih štiftarjev, skakačev, bičarjev, mučencev… Njihovi zagovorniki so se zavzemali za spontano izražanje verskih čustev v obredih, gradili so nove cerkve in kapele, se udeleževali romanj in procesij, ustanavljali bratovščine. Živeli so v svobodnih verskih občinah in imeli skupno blagajno.

[58] Protestantizem je v Ferdinandovih deželah že toliko napredoval, da je leta 1527 deželni knez za vse svoje dežele izdal splošno prepoved protestantizma. Naslednje leto je določil kazni za širjenje protestantizma in odredil posebne vizitacijske komisije. Te so na naših tleh odkrile prekrščevalsvto, in to da so se k protestantizmu nagibali tudi nekateri plemiči.

Hkrati s prevlado deželnoknežje smeri reformacije se je že od srede 16. stoletja v drugih delih Evrope v krogih katoliške cerkve pripravljala protireformacija – katoliška reakcija na napredek reformacijskega gibanja. Najpomembnejša poteza protireformacije je bilo povečanje cerkvene discipline in okrepitev papeževe vloge. Njen najpomembnejši organ je bil novi jezuitski red.[59] Obnavljanje cerkvene discipline se je začelo s cerkveno inkvizicijo (1542), tej pa je sledil še spisek katoličanom prepovedanih knjig (1559). Konec 16. stoletja je bilo določeno, da mora vsak škof vsakih 5 let priti v Rim poročat papežu o svoji škofiji.

Že Ferdinandov sin Karel II. je z nekaterimi ukrepi zajezil reformacijsko gibanje na Slovenskem.[60] Ukinil je prvo tiskarno na Slovenskem, tiskarno Janža Mandelca[61] v Ljubljani, odstranil protestantske mestne svetnike in sodnike, vse protestantske uradnike na dvoru in v vladnih uradih. Vizitacija iz leta 1593, ki je zajela ozemlje oglejskega patriarhata, pa je kljub temu pokazala, da je na slovenskem ozemlju južno od Drave protestantizem izginil le na Goriškem, na Kranjskem pa je še vedno močan v mestih in trgih. Na slovenskem Koroškem sta bila Celovec in Beljak povsem protestantska, na Spodnjem Štajerskem je med protestanti in katoličani v mestih in trgih vladalo približno ravnovesje. Plemstvo je bilo na Kranjskem in Koroškem skoraj povsem luteransko, na Štajerskem pa se je že kazal vpliv naporov deželnega kneza. Protestantizem je bil najslabše zasidran med kmeti.[62]

Ob nastopu Ferdinanda II., leta 1596, se je začelo vnovično pokatoličevanje Notranje Avstrije. Jeseni leta 1598 je na Štajerskem in na Kranjskem ukazal, da mora protestantsko bogoslužje v vseh deželnoknežjih mestih prenehati, predikanti pa oditi.[63] Ferdinand II. je rekatolizacijo zaključil s prepovedjo vseh protestantskih obredov po mestih in trgih, zahteval je, da predikanti zapustijo slovenska mesta, plemstvu[64] in meščanstvu pa je dovolil prostovoljen odhod, če se ne povrnejo v

[59] Ustanovljen je bil leta 1534, papež ga je potrdil 1540. Od starejših cerkvenih redov se je razlikoval v dvojem: preden so bili vanj sprejeti novinci kot pravi redovniki, so morali prestati dolgo pripravljalno dobo (noviciat). Jezuiti se niso bili dolžni umakniti iz posvetnega okolja, marveč so se morali v njem bojevati za Cerkev.

[60] Položaj protestantov se je na Slovenskem znatno poslabšal, ko je leta 1543 škofa Kacijanerja v Ljubljani zamenjal Urban Textor, oster nasprotnik protestantizma.

[61] Janez/Janž Mandelc je bil tiskar in knjigotržec, točen čas in kraj njegovega rojstva pa sta neznana. Verjetno izhaja z Madžarske, spomladi 1575 je zaprosil na pobudo J. Dalmatina in J. Kisla deželne stanove za dovoljenje za ustanovitev tiskarne v Ljubljani. Prošnjo so mu najprej zavrnili, po posredovanju pa ugodno rešili. Poleti 1575 je tiskarna že delala, jeseni istega leta pa je v Ljubljani izšla prva tiskana knjiga. Leta 1580 se je Mandelc že dogovoril za tisk Dalmatinove Biblije, vlada pa je tisk prepovedala in mu zagrozila z izgonom. Od 24. avgusta do 22. oktobra 1580 je bila na delu revizijska komisija in tedaj je ljubljanski škof tiskarja nadvojvodi Karlu označil kot škodljivega, ta pa je 13. oktobra 1581 v Ljubljani prepovedal tiskati, tiskarja pa ukazal izgnati. Svoj ukaz je ponovil še 19. novembra in 30. decembra, spomladi leta 1582 pa je Mandelc Ljubljano zapustil.

[62] Izjema je bila Koroška, kjer je protestantizem prevladoval med kmeti zahodno od Podjune.

[63] Predikant, zdaj pastor, je nosilec duhovniške službe v Protestantski cerkvi.

[64] Plemstvo se je temu poizkusilo upreti in so leta 1599 zahtevali obnovitev protestantskih šol in cerkva. Fredinand jih je zavrnil.

katolicizem, poleg tega pa je ustanovil tudi reformacijske komisije, katerih naloga je bila odpravljanje protestantizma in izseljevanje protestantov iz dežel. Komisijo za Štajersko in Koroško je vodil škof Martin Brenner, za Kranjsko pa ljubljanski škof Tomaž Hren.

Komisije so temeljito opravile svoje delo. Približno 750[65] plemičem iz Notranje Avstrije so po določilih augsburškega verskega miru dovolili izselitev, ti pa so s seboj smeli odnesti svoje bogastvo, lahko pa so imetje tudi prodali, na njihovo posest pa so se v večini primerov naseljevali italijanski doseljenci in si kupovali plemiške nazive, rušili so protestantske cerkve in pokopališča, zažigali so protestantske knjige, prizanesli so le Dalmatinovi Bibliji. Kulturna dejavnost tistega časa je bila usmerjena v obnovo katoliške vere. Jezuitske gimnazije[66] so se ukvarjale z izobraževanjem laikov in katoliške inteligence, likovni ustvarjalci z izgradnjo in poslikavo baročnih cerkva, popularne so postale pasijonske procesije, za katere so skrbeli kapucini. Na Slovenskem je bila prva uprizorjena v Škofji Loki leta 1721, njen avtor je bil pater Roumuald Štandreški.[67] Hkrati njegov Škofjeloški pasijon predstavlja prvo ohranjeno besedilo slovenske dramatike. Slovenska pisana beseda je skoraj zamrla. Izjema je bila le duhovščina, zlasti škof Tomaž Hren, ki je iz istih razlogov kot protestanti podpiral uporabo slovenščine v Cerkvi in jezuitu Janezu Čandku omogočil izdajo priročnika Evangelia inu lystuvi (1612). Literatura v slovenščini s posvetno vsebino še ni imela možnosti za razvoj, kljub temu pa je reformacija ne glede na močno protireformacijo zapustila trajne sledi za razvoj pisane besede.[68] in [69]

Škofjeloški pasijon/Škofjeloška procesija

Škofjeloški pasijon[70] je najstarejši slovensko zapisan dramski tekst, ki odraža prehodno obdobje v razvoju slovenskega knjižnega jezika – poleg opiranja na protestantsko tradicijo (govorna osnova Ljubljane) se kaže že tudi upoštevanje

---

[65] Zgodovina Slovencev, Ljubljana 1979, str. 311.

[66] Jezuitsko šolstvo je nastalo v obdobju protireformacije na podlagi svojega študijskega reda. Omejevali so se na srednje in višje šolstvo, elementarno šolstvo pa so prepuščali drugim. Programi višjih študijev so bili podobni pravim univerzitetnim študijem, vendar jezuiti zanje niso podeljevali akademskih naslovov. Za to je bil potreben poseben privilegij, ki pa ga jezuiti na Slovenskem niso dobili.

[67] Oče Romuald je bil kapucin, njegovo pravo ime pa Lovrenc Marusič (Marusig). Rodil se je v Štandrežu pri Gorici leta 1676, med kapucine pa je stopil leta 1699.Po noviciatu (1700) je opravil slovesno obljubo in postal pridigar štajerske kapucinske province. Procesije, kakršna je njegova Škofjeloška procesija, so kapucini uprizarjali v Ljubljani (od 1617), Novem mestu in Kranju, vendar v nemščini, njegova je v slovenščini. Umrl je v Gorici, 22. aprila 1748.

[68] M. Žvanut, P. Vodopivec, Vzpon meščanstva, Ljubljana 1995.

[69] P. Štih, V. Simoniti, Slovenska zgodovina do razsvetljenstva, Ljubljana 1996.
Zgodovina Slovencev, Ljubljana 1979.
Dokumenti slovenstva, Ljubljana 1994.
B. Božič, Oris zgodovine Slovencev, Ljubljana 1980.

[70] Škofjeloški pasijon, preprosta fonetična transkripcija s prevodom neslovenskih delov, Ljubljana 1987.

glasoslovnih značilnosti, bližjih gorenjskim govorom. Po nemški predlogi ga je sestavil oče Romuald, ki je leta 1721 prevedel nemški pasijon v slovenščino. Izvirnik je še priredil in ga naslovil Instructio pro processione Locopolitana on die parasceues (Navodilo za procesijo na veliki petek v Škofji Loki). Velikonočna pasijonska procesija, ki jo je zapisal kapucin Lovrenc Marušič, naj bi se godila na velikonočni petek, 11. 4. 1721, v Škofji Loki.

Besedilo šteje več kot 1000 verzov, tako imenovanih »knittelverzov«, nanizanih v 13 prizorov, ki prikazujejo padec Adama in Eve in kot zadoščenje za izvirni greh še Kristusov križev pot.[71] Zgrajeno je na način, ki bi moral vplivati s podobami in prispodobami. Splošna literarnovrstna opredelitev Škofjeloškega pasijona kot baročne pasijonske procesije besedilo povezuje s srednjeveško dramsko tradicijo, obenem pa predstavlja kapucinski dokument z ustreznimi didaskalijami, ki je nekakšna inscipientska knjiga za uprizoritev. Večina solističnih replik je zasnovana po načelu spokorne pesmi. Osrednja podoba je Kristusovo trpljenje, druge podobe s svetopisemskimi osebami ali alegorijami iz verskega izročila le pojasnjujejo pomen osrednje zgodbe.

Uprizorjena svetopisemska vsebina je sprožila niz analogij med doslej ločenimi svetovi, baročni misleci so tedaj izpostavljali nasprotja med človekom in družbo, naravo ter zakoni nasploh. Tudi ohranjeni zapis Škofjeloškega pasijona izpričuje neenotnost. Besedilo ne pripoveduje, temveč skuša prikazovati, ne uporablja, a izraža, skuša s prepričljivostjo podob dokazovati večno enakost ustroja sveta. Tovrstna mnogoplastnost besedila govori o zapisovalčevi težnji po čim večji verjetnosti, pa tudi o poskusu prikaza sveta v celoti. Osnovni namen baročnega pisca je bil doseči, da bi gledalec postopek primerjave razumel kot jasno analogijo med umetniškim delom in realnim življenjem. Zamenjavanje enega pojava z drugim ter posledično utrditev vezi med njimi sta porodila simbole, ki so bili nestalni in neenoznačni. Vsak pojav, dejanje ali figura naj bi bili odraz verskih resnic. Odtod večplastnost baročnih del.

Osnovno vodilo pasijona je želja, da bi gledalec doumel, da sam ni kriv le za lastno nesrečo, temveč tudi za Kristusovo trpljenje. Ker pa Kristus uteleša vse, je grešnik, ko greši, odgovoren za trpljenje vseh ljudi. V Škofjeloškem pasijonu je razdalja med simbolno razsežnostjo in konkretnim pomenom zmanjševana do tiste skrajnosti, ko razlika med obema razsežnostima postane zanemarljiva. Na ta način je načelo odslikave dosledno ne samo ubesedeno, temveč tudi uresničeno. Nastopajoče osebe so le nanizane v zaporedju podob, vez med junaki je pomenska in ne vzročno-časovna. Pasijon se ustavlja pri posameznih pomenih, nekatere podobe so prikazane s pretirano silnostjo (prim. Kristusove muke), zato v besedilu kriki,

[71] J. Kos, Pregled slovenskega slovstv,. Ljubljana 1975, str. 57. .

ponavljanja, anadiploze, stopnjevanja, retorična vprašanja… [72] Posamezne prizore sprevoda, v katerem je sodelovala vsa Škofja Loka z okoliškimi vasmi, so tolmačili angeli, v besedilu nastopa 278 oseb. Teatraličnost dovoljuje sklep, da je osnovna lastnost besedila spectaculum.[73] Iz povedanega se da marsikaj izluščiti. Pozoren bralec ne bo našel le zgodovinskih dejstev, pač pa tudi pripoved o tem, kaj smo Slovenci dobili od drugih, pa čeprav morda v najkrutejših razmerah in kaj smo, četudi majhen narod, prispevali velikim. Povedano je še en dokaz več, da lahko pridobimo vsi. Od kateregakoli naroda. Z zahoda, juga, vzhoda ali severa.

dr. Špela Bregač

Viri in literatura:

B. Božič, Oris zgodovine Slovencev, Ljubljana 1980
Bregač, Š., Literarna preteklost Novega mesta v času starejše književnosti. Doktorska disertacija, Ljubljana 2006
Dokumenti slovenstva, Ljubljana 1994
Gaber, A: Skozi stoletja za našim novinarstvom, v: Razstava slovenskega novinarstva, Ljubljana 1937
Grafenauer, B., Poglavitne komponente slovenske zgodovine v 16. stoletju in njihova povezanost, v: Obdobja 6
Grafenauer, I.: Duh narodnega pesništva, v: Naši razgledi, 1965
Koruza, J.: Vprašanje slovenskih puntarskih pesmi, v: Slovstvene študije, Ljubljana 1991
Kos, J.: Pregled slovenskega slovstva, Ljubljana 1975
Merhar, B., Ljudska pesem, v: Zgodovina slovenskega slovstva I., Ljubljana 1956
Pogačnik, J.: Zgodovina slovenskega slovstva, Založba Obzorja, Maribor 1973
Simoniti, V.: Turki so v deželi že, Celje 1990
Slovenski biografski leksikon I-IV, Ljubljana 1925-1991
Škofjeloški pasijon, preprosta fonetična transkripcija s prevodom neslovenskih delov, Ljubljana 1987
Štih, P., Simoniti, V.: Slovenska zgodovina do razsvetljenstva, Ljubljana 1996
Veliki splošni leksikon, Ljubljana 1997
Zgodovina Slovencev, Ljubljana 1979
Neža Zajc, Škofjeloški pasijon – med vero in dvomom, v: Jezik in slovstvo, let. 48, št. 5
M. Žvanut, P. Vodopivec, Vzpon meščanstva, Ljubljana 1995

[72] Neža Zajc, Škofjeloški pasijon – med vero in dvomom, v: Jezik in slovstvo, let. 48, št. 5, str. 25-37
[73] Jože Pogačnik, Zgodovina slovenskega slovstva, Založba Obzorja, Maribor 1973.

PREDSTAVITEV PROJEKTA

(projekt financira EU iz Evropskega socialnega sklada
ter Ministrstvo za šolstvo in šport)

Trajanje projekta: 2. 7. 2008 – 31. 12. 2010

Kratek opis projekta:

Osnovni cilj projekta je uvajanje oz. krepitev aktivnosti, ki so namenjene uspešnejšemu vključevanju učencev migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja ter s tem tudi uspešnejši prilagoditvi mladih na zaposlitev v podjetjih v Republiki Sloveniji. Poudarek projektnih aktivnosti je na pregledu in dopolnitvah izvajanja učnih načrtov ter krepitvi komunikacije med strokovnimi delavci učitelji migrantov, starši migrantov in učenci migranti. Generalni cilj projekta "Medkulturno učenje in sprejemanje različnosti za uspešno življenje" je zviševanje zavesti srednješolske populacije glede medkulturne različnosti in krepitev pozitivne naravnanosti do drugačnosti.

Specifični cilji projekta so:

1. **Izvedba celovite raziskave** glede potreb pri vključevanja migrantov (s stališča šole, migrantov dijakov in migrantov staršev).
2. **Pregled obstoječih kurikulumov in priprava posodobljenega sklopa kurikulumov** (za gimnazije, za ekonomske srednje šole, za tehnične srednje šole, za zdravstvene srednje šole).
3. **Izobraževanje in usposabljanje strokovnih delavcev in učiteljev** (okrogle mize, delavnice, obisk strokovne inštitucije).
4. **Priprava gradiv** (za gimnazije, za ekonomske srednje šole, za tehnične srednje šole, za zdravstvene srednje šole).
5. **Vključevanje staršev migrantov v sistem izboljšanega medkulturnega sodelovanja** (priprava strategij za delo s starši migranti in njihovo vključevanje, priprava in izvedba podpornih programov in delavnic, priprava gradiva, okrogle mize).
6. **Aktivnosti za dijake migrante** (športne aktivnosti; predstavitev kuhinj, običajev, držav; skupno srečanje in predstavitev migrantskih skupin v Sloveniji; literarni natečaj)

7. **Izvedba kurikulov** (za gimnazije, za ekonomske srednje šole, za tehnične srednje šole, za zdravstvene srednje šole).
8. **Promocija medkulturnega učenja in pozitivne naravnanosti do različnosti** (oglaševanje, organizacija družabnih srečanj, konferenca, tiskovna konferenca, zloženke, letaki, internet portal, mladinski časopis).
9. **Evalvacija učinkov** (evalvacija učinkovitosti programov, končnih gradiv, delavnic za starše, evalvacija končnih rezultatov, evalvacija projekta).

Ciljne skupine projekta:

- učenci migranti
- posredno učitelji in strokovni delavci
- starši učencev migrantov

Poslovodeča šola:

- Srednja ekonomska šola Ljubljana - poslovodeča šola
- Odgovorna oseba: Vladimira Krajnik do 30. 6. 2009,
  v. d. ravnatelja Marko Rovan
- Vodja projekta: mag. Mihaela Kastelec do 30. 6. 2009
  Zdenka Sušec

Konzorcijski partnerji:

Institucija:	Koordinatorji projekta:
Gimnazija Kočevje	Nina Papež, Daniela Lavrič
Ekonomska in trgovska šola Brežice	Alenka Pečnik Kranjec
Gimnazija ESIC Kranj	Nives Križnar
Ekonomska šola Novo mesto	dr. Špela Bregač
Srednja ekonomska šola Maribor	Jernej Simič
Srednja ekonomska in trgovska šola Nova Gorica	Bojana Bratuž
Srednja šola Slovenska Bistrica	Darko Korošec
Srednja šola za farmacijo, kozmetiko in zdravstvo	Tatjana Reščič Rihar
Srednja šola Zagorje	Nataša Stražišnik, Maruša Kolar
Srednja zdravstvena šola Ljubljana	Alenka Beg Lauko
Šolski center Ljubljana	Dejan Schaubach, Cvetka Knaflič
Šolski center Postojna	Uroš Turk, Erika Strmečki Kapel

SREČANJE RAVNATELJEV

V sredo, 30. 9. 2009, ob 12. uri je v okviru projekta Medkulturno učenje in sprejemanje različnosti za uspešno življenje, na Srednji ekonomski šoli Ljubljana, potekal sestanek vseh ravnateljev, koordinatorjev in predstavnic MŠŠ - mag. Stanke Lunder-Verlič in mag. Tjaše Kotar. Udeležence sestanka je nagovoril v. d. ravnatelja Marko Rovan. v uvodu je poudaril, da je prednostna naloga projekta uvajanje in krepitvi dejavnosti, namenjenih uspešnemu vključevanju dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja ter s tem njihovi uspešnejši prilagoditvi novemu življenjskemu okolju.

O projektu oz. o delovanju ESS sta na kratko spregovorili predstavnici šolskega ministrstva ga. mag. Stanka Lunder Verlič (prva skrbnica projekta) in mag. Tjaša Kotar (sedanja skrbnica projekta) Nova vodja projekta, ga. Zdenka Sušec se je predstavila navzočim in predstavila dnevni red srečanja.

Srednja ekonomska šola Ljubljana je poslovodeča šola projekta, v katerem je združeno 13 srednjih šol iz cele Slovenije. Izredni sestanek je bil hkrati tudi otvoritvena konferenca projekta. Predstavljeni so bili dosežki projekta in razvojni načrt za prihodnost. Veliko pozornost pa smo namenili tudi izpolnjevanju finančnih in vsebinskih zahtevkov.

Dosedanja koordinatorica projekta mag. Mihaela Kastelec je na kratko predstavila dosežke projekta »Medkulturno učenje in sprejemanje različnosti za uspešno življenje.« Podrobno so svoje dejavnosti predstavile:

- dr. Nina Hočevar (Raziskava med strokovnimi delavci udeleženih šol projekta o konceptu in vsebini kurikula »Medkulturna vzgoja);
- Zdenka Sušec (Kurikul »Medkulturna

vzgoja« (delovni naslov), ki je osnova za nadaljnje aktivnosti projekta in zajema temeljne vsebine za izvajanje celovite vzgoje za medkulturnost v šolah, ki sodelujejo v projektu);

- Nina Papež iz Gimnazije Kočevje je predstavile spletni portal projekta in izzive tega portala za v bodoče;

- dr. Špela Bregač iz Ekonomske šole Novo mesto je poročala o uspešno izvedeni okrogli mizi na temo dijaki z migrantskim ozadjem in njihovo vključevanje v vzgojo in izobraževanje na njihovi šoli;

- Alenka Pečnik Kranjec iz Ekonomske in trgovske šole Brežice je prikazala zelo uspešno izvedeno športno srečanje dijakov z migrantskim ozadjem na njihovem športnem poligonu;

- mag. Mihaela Kastelec je spregovorila o promociji projekta (letaki, plakati) ter možnosti za spodbujanje medkulturnega dialoga v šolskih glasilih;

- Zdenka Sušec, sedanja vodja projekta je za konec predstavila nadaljnje naloge projekta in nove izzive tega pionirskega projekta.

vodja projekta Migranti, Zdenka Sušec

VPELJEVANJE MEDKULTURNEGA UČENJA IN POZITIVNE NARAVNANOSTI DO DRUGAČNOSTI V KURIKUL

Življenje v multikulturni družbi ni enostavno. Za dobro sožitje med seboj potrebujemo znanje, spretnosti in nove pristope, ki nam omogočajo skupno bivanje. Razvijati razumevanje za druge in njihovo zgodovino, njihovo izročilo in duhovne vrednote ter tako ustvariti nov duh sodelovanja, ki ga bo vodilo spoznanje, da smo vse bolj odvisni drug od drugega, je eden od štirih glavnih stebrov izobraževanja, kar meni tudi Mednarodna komisija za izobraževanje za 21. stoletje, znana tudi kot Delorsovo poročilo (1996). Znati upravljati s kulturnimi razlikami je način dela, ki ga pri svojem delu potrebuje vsak učitelj. Vzgoja za medkulturne kompetence in pozitivno naravnanost do drugačnosti mora potekati sistematično in vse življenje.

Predlog kurikula Medkulturna vzgoja

V okviru projekta Medkulturno učenje in sprejemanje različnosti za uspešno življenje smo zato pripravili 35-urni predlog kurikula Medkulturna vzgoja, ki se ga vključi k obstoječemu kurikulu kot kroskurikuralno temo (glej Predlog). Vsebinsko predlog Medkulturne vzgoje zajema teme, kot so: migracije, stereotipi in predsodki, medkulturna komunikacija, jezik in kulturna identiteta, demokratično državljanstvo in človekove pravice, pozitivna samopodoba. Po predlogu kurikula ob končanem šolanju tako dijaki pridobijo naslednje medkulturne kompetence: poznajo in razumejo lastno kulturo in identiteto, poznajo in spoštujejo različnost drugih kultur, znajo upravljati s kulturnimi razlikami, poznajo osnove in načela demokratičnega državljanstva, spoštujejo človekove pravice, razvijejo empatijo in toleranco do novih situacij, znajo reševati konflikte po mirni poti ter razvijejo pozitivno samopodobo.

Gradiva in izvedba kurikula

H kurikulu smo razvijali tudi različna strokovna gradiva in na vseh trinajstih šolah izvajali 10 testnih ur medkulturne vzgoje. Medkulturnost se pojmuje kot eno temeljnih načel vzgojno-izobraževalne dejavnosti v kulturno pluralni družbi. Poudarja pomen prispevka različnih kultur v izobraževalno okolje, tudi bogatitev tega okolja. Poročila koordinatorjev o opravljenem delu so pokazala, da so bile

ure medkulturne vzgoje dobro sprejete. Dijaki so pokazali potrebo po razvijanju medkulturne zavesti in pozitivne naravnanosti do drugačnosti ter izrazili željo po spoznavanju drugih kultur. Prav tako so se izvajalci dejavnosti pozitivno izrazili tudi o gradivih h kurikulu.

Vpeljevanje kurikula medkulturne vzgoje se nam zdi nujno potrebno in bi pomenilo sistematično rešitev za pridobivanje medkulturnih kompetenc, s tem pa tudi usposobljenost aktivno živeti in delovati v družbi.

Zdenka Sušec, vodja projekta

AKTIVNOSTI ZA DIJAKE MIGRANTE

ŠPORTNO SREČANJE V BREŽICAH

Kljub slabemu vremenu smo dijaki in profesorji Ekonomske in trgovske šole Brežice na šolskem stadionu organizirali srečanje dijakov z migrantskim ozadjem v okviru projekta Medkulturno učenje in sprejemanje različnosti za uspešno življenje.

- Sodelovalo je 10 različnih šol:
- Srednja ekonomska šola Ljubljana,
- Ekonomska in trgovska šola Brežice,
- Ekonomska šola Novo mesto,
- Srednja ekonomska in trgovska šola Nova Gorica,
- Srednja ekonomska šola Maribor,
- Srednja gradbena, geodetska in ekonomska šola Ljubljana,
- Srednja šola Zagorje,
- Srednja zdravstvena šola Ljubljana,
- Šolski center Ljubljana,
- Šolski center Postojna.

Diskriminacija na podlagi rase, barve kože ali narodnostne pripadnosti je skoraj vedno kršitev temeljnih človekovih pravic. Pomeni: »…kakršno koli razlikovanje, izključevanje, omejevanje ali dajanje prednosti na temelju rase, barve kože, porekla, narodnega ali etničnega izvora, ki ima namen ali dejanski učinek onemogočiti kogar koli ali ga prikrajšati za enakopravno priznavanje, uživanje ali uresničevanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin na političnem, gospodarskem, socialnem, kulturnem in vsakem drugem področju javnega življenja« (prvi odstavek 1. člena ICERD). Sodelovali pa niso samo dijaki z migrantskim ozadjem, temveč tudi mi, ki smo s pomočjo naših profesorjev organizirali različne spretnostne športne igre in se v njih tudi preizkusili. Izbirali smo najbolj simpatične, najbolj tekmovalne, najhitrejše ekipe in jim na koncu zasluženo podelili priznanja v obliki srca, pri tem pa nismo nikogar pozabili, izpustili. Koordinatorica tega projekta je bila svetovalna delavka ETrŠ Brežice – Alenka Pečnik Kranjec. Igre sta odprla ravnatelj ETrŠ Brežice, g. Martin Šoško z nagovorom in Samanta Vegelj z zapeto himno. Kot posebna gostja pa je naše prijatelje pozdravila tudi podžupanja občine, Patricija Čular. Dogodek sta vodili Larisa Mustar in Afrdita Mustafai. Dijake so v svojih maternih jezikih pozdravile Viktorija Hristova, Melehate Saramati in Sabina Hodžić. Igre je organizirala in vodila Simona Kozmus, pomagali pa so ji tudi ostali profesorji športne vzgoje.Cilj, ki smo si ga zastavili - preživeti aktivno, zdravo in kvalitetno dopoldne, polno novih prijateljstev in upamo tudi trajnih vezi, je bil uresničen.

dijakinja ETrŠ Brežice Marina Pezelj

Foto: Črt Lipej

Foto: Črt Lipej

Foto: Črt Lipej

Foto: Črt Lipej

PROGRAM ŠPORTNEGA SREČANJA MIGRANTOV

BREŽICE, 4. 6. 2009

9.30	PRIHOD UDELEŽENCEV IN REGISTRACIJA EKIP, ZAJTRK **(učilnica)**
10.00	ODPRTJE IGER: - MIMOHOD EKIP - UVODNI POZDRAV - DVIG ZASTAVE EVROPSKE UNIJE - POZDRAV UDELEŽENCEM **(stadion)**
10.30	ŠPORTNE IGRE **(stadion)**
12. 30	RAZGLASITEV REZULTATOV **(stadion)**
13.00	KOSILO ZA VSE UDELEŽENCE (DIJAKE IN SPREMLJEVALCE) **(jedilnici in zbornica)**
13.30	DRUŽABNO SREČANJE DIJAKOV **(jedilnici)**
13.30	SESTANEK KOORDINATORJEV **(predavalnica ali zbornica višje šole)**
15.00	ZAKLJUČEK IN ODHOD UDELEŽENCEV

Scenarij :

1. **Pozdrav udeležencem**
2. **Mimohod in predstavitev ekip**
3. **Pozdrav udeležencem v albanščini, makedonščini, bošnjaščini in angleščini**
4. **Slavnostno nošenje zastave**
5. **Dvig zastave na drog (medtem Zdravljica – Samanta)**
6. **Plesna točka – plesalci**
7. **Pevska točka – Samanta**
8. **Govor predstavnika Občine Brežice**
9. **Govor ravnatelja, ki odpre igre**
10. **Poziv za začetek iger**

1. Pozdrav udeležencem:
Larisa in Dita sta na začetku recitirali besedilo pesmi Od ljudi za ljudi avtorjev Murata in Jose-a, in nam s tem pokazali, kaj je namen iger- spoznavanje, druženje in zabava.

2. Mimohod in predstavitev ekip:
Na šolskem stadionu se je zbralo kar 11 ekip iz 10 srednjih šol, od Štajerske do Primorske:

- Maribor: Srednja strojna in poslovna šola Maribor ter Srednja ekonomska šola Maribor
- Ljubljana: Srednja zdravstvena šola Ljubljana, Srednja ekonomska šola Ljubljana, Srednja gradbena šola Ljubljana, geodetska in ekonomska šola Ljubljana, ŠC Ljubljana – Srednja strojna in kemijska šola
- Zagorje: Srednja šola Zagorje
- Novo mesto: Ekonomska šola Novo mesto
- Postojna: ŠC Postojna
- Nova Gorica: Srednja ekonomska in trgovska šola
- Brežice: ETrš Brežice

3. Pozdrav:
Naše , Melehate, Viktorija, Sebina in Larisa, so izrekle dobrodošlico v albanščini, makedonščini, bošnjaščini in angleščini ter toplo pozdravile vse sodelujoče.

4. Zastavo države so prinesli najuspešnejši športniki naše šole - Sandi Petelinc, Barbara Špiler, Andrejka Ferenčak in Admir Kadušić.

5. Med dvigovanjem zastave je dijakinja Samanta zapela državno himno.

6. in 7. Plesna točka in pevska točka:
V teh dveh točkah so dijaki in dijakinje zaplesali sodobne plese in poživili dogajanje z moderno glasbo. Samanta nam je zapela Syrup&Honey v svoji izvedbi ter pokazala, da ima čudovit glas.

8. in 9. Govor:
Najprej je navzoče nagovorila podžupanja Občine Brežice ga. Patricija Čular, nato pa še naš ravnatelj Martin Šoško, ki je tudi uradno naznanil otvoritev iger in oba sta sodelujočim zaželela veliko sreče in zabave na igrah.

10. Poziv za začetek iger:
Nazadnje je naša profesorica športne vzgoje in voditeljica iger Simona Kozmus povabila vse udeležence, naj se pripravijo na začetek iger.

Dijaki so se spopadli v naslednjih igrah:
- lokostrelstvo,
- vodenje različnih žog,
- iskanje besede,
- nošenje žoge,
- premagovanje poligona.

»VSI ENAKI, VSI ENAKOPRAVNI!«

Koordinatorica v projektu: Cvetka Knaflič
Učitelj slovenščine za tujce: Mojca Maletič

Ker živimo v dobi migracij, trend globalizacije migracij pa bo zajel vse več držav, je vsak poskus vključevanja migrantov v »novo« družbo, v različne sfere družbenega, političnega , ekonomskega in kulturnega življenja, izredno pomemben. O takšnem, malce drugačnem poskusu, bi rada napisala nekaj besedic!

V četrtek, 4. 6. 2009, sva se s kolegico Mojco in z dijaki Adnanom, Aldinom, Rufadom, Edinom, Kristijanom, Mariom in Muamerjem v okviru projekta Mednarodno učenje in sprejemanje različnosti za uspešno življenje udeležili 1. športnega srečanja za dijake z migrantskim ozadjem. Igre brez meja je organizirala Ekonomska in trgovska šola Brežice pod »budnim očesom« koordinatorice v projektu, gospe Alenke Pečnik Kranjec. Odkritosrčno povedano nisem imela prave predstave o tem, kako bo srečanje potekalo, zato sem bila prav prijetno presenečena nad domiselnostjo organizacije srečanja. Topla dobrodošlica, pozdrav v različnih jezikih, pestrost iger (prava mala olimpijada, ki jo je zelo profesionalno vodila prof. športne vzgoje, sestra našega zlatega olimpijca P. Kozmusa), pohvale in pogostitev na koncu, so navdušili vse udeležence.Tudi sicer je vladalo olimpijsko načelo, da je pomembno sodelovati in ne zmagati. Kljub temu že dolgo nisem doživela takšne zagnanosti tekmovalcev, predvsem pa vztrajnosti in prijateljskih dovtipov. Zahvaljujemo se celotnemu kolektivu Ekonomske in trgovske šole in ravnatelju gospodu Martinu Šošku za odlično organizacijo srečanja. Namen srečanja je bil dosežen, zato se že veselimo naslednjega druženja! Kaj pa o srečanju mislijo naši dijaki? O tem sem jih povprašala po pouku v bližnjem »kafiču«, kjer smo opravili rekonstrukcijo dogodkov. Vse jim je ugajalo, Tjaša je zakon, Slavica, Tamara in in…… pa fejst bejbe……..! Za potrditev napisanega pa nekaj slik s srečanja!

Zapisala: Cvetka Knaflič
Brežice, 4. junij 2009

EKONOMSKA IN TRGOVSKA
ŠOLA BREŽICE

1. športne igre dijakov migrantov

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ŠOLSTVO IN ŠPORT

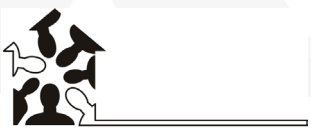

MEDKULTURNO UČENJE IN SPREJEMANJE
RAZLIČNOSTI ZA USPEŠNO ŽIVLJENJE

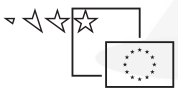

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

Brežice, 4. 5. 2009

SPREMLJEVALCI

JULIJA FRAS
(SSPŠ MARIBOR)
MAJDA MOHORIČ
(*SREDNJA EKONOMSKA ŠOLA MARIBOR)*
JERNEJ SIMIČ
(SREDNJA EKONOMSKA ŠOLA MARIBOR)
ALENKA BEG LAUKO
(SREDNJA ZDRAVSTVENA ŠOLA LJUBLJANA)
MIHAELA KASTELEC *(SREDNJA EKONOMSKA ŠOLA LJUBLJANA)*
MINA JANČIČ
(SREDNJA EKONOMSKA ŠOLA LJUBLJANA)
MARUŠA REBERNIK
(SREDNJA EKONOMSKA ŠOLA LJUBLJANA)
CVETKA KNAFLIČ
(ŠC LJUBLJANA – SREDNJA STROJNA IN KEMIJSKA ŠOLA)
MOJCA MALETIČ
(ŠC LJUBLJANA – SREDNJA STROJNA IN KEMIJSKA ŠOLA)
MARUŠA KOLAR
(SREDNJA ŠOLA ZAGORJE)
NATAŠA STRAŽIŠNIK
(SREDNJA ŠOLA ZAGORJE)
ŠPELA BREGAČ
(EKONOMSKA ŠOLA NOVO MESTO)
UROŠ TURK
(ŠOLSKI CENTER POSTOJNA)
TEJA TOMŠIČ
(ŠOLSKI CENTER POSTOJNA)
BOJANA BRATUŽ
(SREDNJA E*KONOMSKA IN TRGOVSKA ŠOLA NOVA GORICA)*
VLADKA LOPATIČ *(EKONOMSKA IN TRGOVSKA ŠOLA BREŽICE)*
ALENKA P. KRANJEC
(EKONOMSKA IN TRGOVSKA ŠOLA BREŽICE)
SIMONA KOZMUS
(EKONOMSKA IN TRGOVSKA ŠOLA BREŽICE)
URŠKA SENICA
(EKONOMSKA IN TRGOVSKA ŠOLA BREŽICE)

SEZNAM SODELUJOČIH DIJAKOV Z ETRŠ

- AFRDITA MUSTAFAI
- LARISA MUSTAR
- BARBARA ŠPILER
- URŠKA ROŽMAN
- KRISTINA FELBAR
- ADMIR KADUŠIČ
- SEBINA HODŽIČ
- BESNIKE BEKTESHI
- ADONIS BUBLICA
- GREGA BABNIK
- SANDI PETELINC
- ANDREJKA FERENČAK
- VIKTORIJA HRISTOVA
- MELEHATE SARAMATI
- BARBARA GRMŠEK
- MARJANA BUKOVINSKI
- LAURA RIBIČ
- MATEJA ZORKO
- LIJA MIRKOVIČ
- SAMANTA VEGELJ
- JASMINA ŠUŠTERIČ
- MATEJ LIPEJ
- TOMAŽ LIPEJ
- ZALA IMPERL
- GREGOR HOTKO
- TAMARA METELKO
- TJAŠA ŽVEGLIČ
- ANAMARIJA ZORENČ
- KATJA LAVRINŠEK

ŠPORTNO SREČANJE MIGRANTOV

V četrtek, 4. junija 2009, smo se dijaki srednjih šol iz vse Slovenije zbrali v Brežicah, kjer je Srednja ekonomska in trgovska šola pripravila športno srečanje migrantov. Vodilo srečanja je bilo, da ni pomembno, katere narodnosti si, vsi se moramo med seboj sprejeti ne glede na jezik, ki ga govorimo.

Že takoj, ko smo prispeli, sem opazil, da je tam tudi veliko dijakov iz Srbije in Makedonije, od koder prihajam tudi jaz. Po krajšem kulturno obarvanem sprejemu so se začele igre. Te so bile zelo zabavne. Tekmovali smo malo za šalo malo za res, se močno zabavali, predvsem pa močno uživali. Na koncu smo se preizkusili tudi v streljanju z lokom. Ob zaključku iger smo bili vsi udeleženci nagrajeni. Naša ekipa je dobila priznanje za najbolj narodno mešano, saj sta bila v ekipi še Egipčan Karim in Kitajka Xsin. Srečanje mi je bilo zelo všeč. Vesel sem, da je bil cilj iger dosežen, saj smo se družili dijaki iz vse Evrope, čeprav se nismo popolnoma razumeli, smo se vseeno pogovarjali in dogovorili, da moramo takšno srečanjo še kdaj ponoviti.

Andželo Ilievski in Nastja Primožič
Srednja ekonomska šola, Maribor

ŠPORTNO SREČANJE

Dne, 04.06.2009, v četrtek, je na brežiškem šolskem igrišču potekalo športno srečanje tujcev. Sodelovalo je enajst šol. Bili smo razdeljeni v dvanajst ekip. V naši ekipi so bili trije fantje in tri punce. Viktorija, ki hodi v prvi letnik, je pozdravila dijake v svojemu maternem jeziku oz. v makedonščini. Melehate, ki je moja sošolka, je udeležence prav tako pozdravila v svojemu maternem jeziku oz. v albanščini. Jaz pa v bosanščini. Admir in Adonis sta v prvem letniku, Grega pa hodi v tretji letnik. V ekipi smo bili Besnike, Viktorija, Admir, Adonis, Grega in jaz. Med seboj smo se spoznali z dijaki iz drugih šol, pa tudi sami med sabo. Edin Bajrektarević, ki hodi v Ljubljano v srednjo šolo, baje da je iz sosednje vasi. Spoznala pa sem še eno punco, ki je doma blizu mojega mesta. Igre so bile predvsem zanimive. Prejeli smo nagrado za najbolj sposobne. Najbolj mi je bila všeč igra s kamni, ker mi ni bilo treba tekmovati. Najbolj hudo je bilo lokostrelstvo, ker sem se s puščico udarila v komolec. In igra z žogo, ki si jo moral s palico peljati do obroča, in druga, ko si moral žogo imeti na trebuhu. Pa še vreme je bilo slabo, bilo je malo preveč mrzlo. Drugo je bilo vse v redu. Bilo je veliko smeha in šal.

Sebina Hodžić, ETrŠ Brežice
V Postojni, 20. 10. 2009

KUHINJE IN OBIČAJI DIJAKOV MIGRANTOV

Ljudski običaji in kulinarika gredo z roko v roki z nami in ob nas že stoletja. So zvesti spremljevalci našega življenja – so neme priče na naši poti od zibeli do groba. Če je hotel človek preživeti, se je moral prehraniti. Sprva je užival le sadeže, semena in jajca divjih ptic, ki jih je sam nabral, ko pa je odkril ogenj, je hrano začel kuhati in peči. In je zadišalo… Za časa Homerja so stari Grki že uživali krvave klobase, sir, olive, o razkošnih pojedinah starih Rimljanov tudi veliko vemo – iz prvega stoletja našega štetja je ohranjena Apiciusova kuharska knjiga. Renesansa je znova obudila kuharsko umetnost, iz 14. stol. je ohranjena najstarejša nemška kuharska knjiga. Da smo Slovenci dobili kuharsko knjigo, je leta 1799 poskrbel Valentin Vodnik, da pa je iz slovenskih domov lepo in omamno dišalo – za to pa gre zasluga dekletom in materam. Te so kuharske recepte največkrat hranile v glavi in poskrbele, da so se pri hiši dekleta naučile kuhati. Nič drugače ni bilo drugod po svetu. Ob posebnih praznikih in običajih se je kuhalo drugače kot navadne dni, vsaka hiša je imela svoj recept… Da je res, kar sem povedala, je dokazal tudi naš projekt. Marsikatera predstavljena jed je sad stoletnega izročila – jed z istim imenom je v ustih poskuševalca pričarala drugačen okus, drugačen omamen vonj. In kuhinje so postale doživetje…

dr. Špela Bregač

EKONOMSKA ŠOLA NOVO MESTO

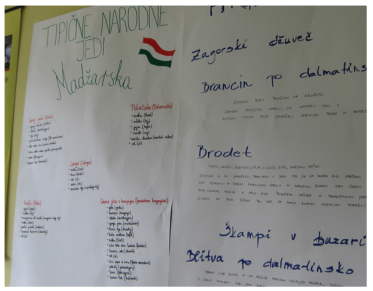

SREDNJA ŠOLA ZAGORJE

EKONOMSKA IN TRGOVSKA ŠOLA BREŽICE

SREDNJA EKONOMSKA ŠOLA MARIBOR

SREDNJA EKONOMSKA ŠOLA LJUBLJANA

SREDNJA EKONOMSKA IN TRGOVSKA ŠOLA NOVA GORICA

SREDNJA ŠOLA SLOVENSKA BISTRICA

GIMNAZIJA ESIC KRANJ

SREDNJA ŠOLA ZA FARMACIJO, KOZMETIKO IN ZDRAVSTVO

ŠOLSKI CENTER POSTOJNA

MEDKULTURNO UČENJE IN SPREJEMANJE RAZLIČNOSTI ZA USPEŠNO ŽIVLJENJE

Najhujše težave prišlekom povzročata kulturni šok in psihosocialna kriza. Sami si svoje nove domovine niso izbrali prostovoljno, pač pa so bili vsak na svoj način prisiljeni zaživeti v novem okolju. Na prvem mestu se pojavlja seznanitev z novim okoljem, ki se običajno ne staplja z njihovim dojemanjem. Usmeriti se je potrebno na razumevanje povezav med jezikom, kulturo, razvojem in pedagoškimi pristopi. Filozofija časa je, da na šoli ustvarjamo tako ozračje, da nihče ne bo skrival svoje identitete, da bo vsak upal povedati, da njegovi predniki prihajajo od nekod drugod, da se bodo vsi počutili kot del skupnosti.

V okviru projekta z gornjim naslovom, v katerega je vključena tudi naša šola, in skrbi za vključevanje dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja, smo v oktobru izvedli nekatere aktivnosti.

Na prvi sestanek, 5. oktobra 2009, so bili povabljeni s pisnim vabilom dijaki, ki so v času svojega šolanja menjali prvotno okolje in nadaljujejo izobraževanje v Sloveniji. Zbralo se je 12 dijakov in dijakinj. V grobem sem jim predstavila namen našega srečanja: medkulturnost. Z veseljem so sprejeli odločitev za prvo predstavitev. Strinjali so se z ugotovitvijo, da se najlažje predstavimo s povabilom domov, kjer obiskovalce postrežemo v svojem kulturnem okolju vsaj s kavo, ki ji lahko dodamo marsikaj … In omenjeno gostoljubnost posameznih narodov, katerih pripadniki so naši dijaki, smo predstavili ob svetovnem dnevu hrane, 16. oktobra. Predstavili so se Hrvatje, Srbi, Bosanci, Albanci in Makedonci.

Predstavitev smo izpeljali v četrtek, 15. oktobra. Idejno zamisel za postavitev razstave je pripravila prof. Neža Odar Zustovič, ki ima na naši šoli največ zaslug za pestro kulturno življenje dijakov. Z dijaki prvih in drugih letnikov je pripravila razstavni prostor. Dijake 3Fb je animirala prof. Mojca Kočevar Korbar. Posamezniki so zjutraj prinesli napečene dobrote v knjižnico, kjer smo jih pripravili za razstavo. Posamezne sladice smo »opremili« z naslovom jedi, od kod prihaja in receptom za pripravo v slovenskem, nekatere pa tudi v jeziku prinašalca. Predstavili smo 36 jedi iz krajev, od koder prihajajo naši dijaki, oziroma njihovi starši. V glavnem odmoru je bilo vse pripravljeno. Dijaki kar niso mogli dočakati, kdaj bodo posamezne dobrote lahko poizkusili. Dve dekleti sta se oblekli v narodni noši, kar je še bolj popestrilo vzdušje. Nekaj priloženih fotografij žal ne more pričarati vzdušja tega dopoldneva. Upam, da bodo tudi naslednje dejavnosti potekale v tako sproščenem vzdušju. Postati moramo občutljivi, da bomo znali, zmogli in hoteli videti različnost in se znali nanjo ustrezno odzivati.

koordinatorka Tatjana Rešćič Rihar

NACIONALNE KUHINJE

Srednja ekonomska šola Ljubljana

V mesecu novembru (9. 11.) smo imeli v okviru projekta Migranti predstavitev kuhinj in držav dijakov migrantov, ki obiskujejo našo šolo. Na prireditvi smo predstavili kulinariko in običaje Slovenije, Argentine, Bolgarije, Bosne, Srbije, Kosova, Makedonije. Sodelovalo je 31 dijakov.

Prikazali smo lepoto slovenske pokrajine z značilno gorenjsko nošo, ki sta jo prikazala zunanja gosta: Frenk in Sonja Žura iz Zgornjih Pirnič. Preizkusili smo recept za pristno slovensko potico. Pogovarjali smo se o sistemu šolstva v Argentini, ki se deli najavno in privatno šolstvo. Spoznali smo bolgarsko kulturo in o tem kako je, če iz Bolgarije odpotuješ v Južno Afriko. Dijakinje, ki so predstavljale Bosno so zaplesale bosansko in srbsko kolo. Dijakinje pa so pripovedovale tudi o svojih izkušnjah prihoda v Slovenijo. Spoznali pa smo tudi način izdelave baklave in bureka. Omenili smo tudi muslimanski praznik bajram. V Srbiji smo spoznavali pomembnejše kulturne ustvarjalce. Kosovo je značilno po svojih dolgih porokah. Lahko smo si ogledali slikovno gradivo. Na koncu smo spoznavali še lepote in običaje Makedonije. Dijaki so predstavili tudi umrlega pop pevca Tošeta Proeskega. Ob tej priložnosti smo izdali tudi multikulturno kuharico. Dijaki, so prikazali kulturno raznolikost posameznih držav in opozorili na to, da noben človek ni otok, sam zase, ampak smo vsi povezani. Vsi v sebi nosimo hrepenenja in željo po uresničenju. Čeprav smo drugačni imamo podobne zgodbe. Vse naše življenje je srečevanje. Ljudje smo bitja, ki potrebujemo druge ljudi, da lahko polno živimo. Umetnost človeka je v tem, da zna bivati z drugimi v vsej svoji raznolikosti. Prireditve so se udeležili starši dijakov, bližnje šole, ki sodelujejo v projektu in profesorji. Na koncu smo se sladkali s potico in baklavo. Srečanje je bilo zelo prijetno in bogato. Dijaki in starši so bili navdušeni.

Dijaki, ki so sodelovali na prireditvi za Migrante, v ponedeljek, 9. 11. 2009:

- Bratić Aleksandra 1.b, Nuhanović Senita 1. c, Velkovska Katerina 1. c
- Zemljič Pedro 2. a, Redxhepi Adelina 2. a, Bešić Harisa 2. b, Amčoski Amel 2. b ,Medžitoska Selmina 2. b
- Anguelova Ivanova Plamena 2. c, Baltić Almira 2. c, Nahić Sumeja 2. c, Nahić Sabaheta 2. c, Družanović Rusmira 2. c, Bratok Metka 2. c, Djerić Ines 2. c, Muzafirović Sara 2. c, Derstvenšek Zala 2. c
- Alibabić Azra 3. a, Gorgieva Gordana 3. a, Leskovec Tina 3. a, Primar Monika 3. a
- Batić Jasmina 3. b, Grgić Almina 3. b, Stanojević Danilo 3 .b, Šahić Aldijana 3. b
- Omerović Maida 3. c
- Huskić Rusmira 4. f, Zemljić Jose 4. f, Stanojević Snežana 4. b
- Lelić Azra 5. b

Tonski mojster: Mihael Japelj, 4. b
Vodja projekta: Zdenka Sušec, univ. dipl. bibl.
Strokovna pomoč: Marjeta Novak, prof. , Ana Marolt, prof.

vodja projekta Migranti, Zdenka Sušec

Gimnazija ESIC Kranj

V okviru projekta Medkulturno učenje in sprejemanje različnosti za uspešno življenje, smo v soboto, 5. decembra 2009, z dijaki migranti pripravili zelo zanimivo predstavitev njihovih držav, kuhinj in običajev.

Dijakinje naše šole so se na predstavitev pripravljale že doma, saj so izdelale power point predstavitve in plakate. Po uvodnem nagovoru ravnatelja Gimnazije, dr. Jureta Šinka, smo si obiskovalci na pp-predstavitvah lahko ogledali turistično najzanimivejše predele Bosne, Makedonije in Kosova, imeli smo priložnost poslušati himne in tradicionalne pesmi, največ pozornosti pa so dijakinje namenile predstavitvi kuhinj posameznih dežel – povabljeni smo imeli tudi možnost pokušanja posameznih jedi in napitkov.

Adelisa Hadžirić in **Majda Jodanović** sta predstavili **bosansko kuhinjo**. Poudarili sta, da vsakdo ob tem pomisli na čevapčiče in jedi z žara, ki pa so v bosanski kuhinji le en del okusnega spektra. Njihova kuhinja predstavlja mešanico zahodne in vzhodne kuhinje, katere značilnost je, da ne uporablja aromatičnih začimb oziroma v zelo majhnih količinah. Zelenjavo dušijo z malo vode oziroma kar v lastnem soku, zato gre predvsem za zelo lahko hrano, ki kot priloga doda svojstven okus pripravljenemu mesu. Meso je v bosanski kulinariki zelo pomembna sestavina, saj praktično ni obroka brez telečjega, govejega ali ovčjega mesa. Adelisa in Majda sta predstavili recepte za njihovo trahano, maslenico, tufahijo in hurmašico.

Makedonka **Hristina Petrovska** je poudarila, da **makedonska kuhinja** predstavlja tipično balkansko kuhinjo. Sestavljena je iz turške in grške kulinarike ter kulinarike bližnjega vzhoda. Nekaj manj ima italijanske, mediteranske in madžarske kulinarike. Zaradi relativno tople klime je idealna za vzgojo sadja, zelenjave in začimb. Makedonska kuhinja je zelo raznolika, najbolj znan je makedonski grill.

Edona Ametaj, Blerona Hysenaj, Arbenita Ahmetaj, Fatmire Elshani ter **Lendita** in **Blerta Grajqevci** so predstavile jedi **albanske kuhinje.** Albanska hrana je mešanica nacionalnih in tujih jedi (vpliv Italije in Grčije). Zelo je podobna balkanski prehrani - veliko pečenega mesa in zelenjave. Na »hitro« je dober burek (byrek) in doner kebab (suflage). Značilne so tudi mesne pite (bifek in rosto).

Predstavitev kuhinj in običajev dijakov migrantov je uspela. Imeli smo se lepo, kar lahko vidite na fotografijah.

Koordinatorica projekta
Nives Križnar, prof.

EKONOMSKA IN TRGOVSKA ŠOLA BREŽICE

Na Ekonomski in trgovski šoli Brežice smo 28. 10. 2009 predstavili nekatere značilne jedi slovenske kuhinje in kuhinj s področja Balkana, od koder prihajajo dijaki z migrantskim ozadjem.

Dijakinje in dijaki, njihove mame in profesorice so predstavile nekatere značilne jedi, ki jih pripravljajo doma:

- sladko iz višenj,
- domači kruh,
- kokosovi čupavci,
- orehov kolač,
- jabolčna pita,
- krofi,
- kokosove kroglice,
- lena pita,
- domači narezek z domačimi salamami.

Dejavnost smo izpeljali kot prijetno druženje dijakov in profesorjev ob dobri hrani in glasbi, kjer smo se pogovarjali o strpnosti. Dijaki so strnili nekaj svojih misli in jih predstavili sodelujočim.

- »Sam nisem nestrpen do drugačnih. Poznam pa veliko ljudi, ki ne odobravajo drugačne vere, barve kože, spolne usmerjenosti. To je pač njihovo mišljenje, imajo pravico do tega. » ***Marko Zalokar*, *2. Ap***
- »Biti strpen do vseh drugače mislečih ljudi. Če nekoga sovražimo, smo vseeno strpni in ga poslušamo, da nam pove svoje mnenje. Moramo biti strpni in preden kaj povemo, dobro premislimo, kaj bomo rekli, da ne bi koga užalili.« ***2. At***
- »Slovenci smo nestrpne narave, predvsem se to kaže do priseljencev z Balkana, sosedov Hrvatov, Romov, istospolno usmerjenih… Kot del Evropske Unije bi morali biti bolj strpni do drugih…« ***2. Ae***
- **»Toleranca** (*strpnost*) je sposobnost mirnega sožitja z osebami ali skupnostmi, ki živijo po verskih, etičnih in političnih pravilih, ki so različna ali celo nasprotna od naših. Všeč mi je izrek (oziroma skorajda definicija), ki ga je o tej stvari napisal Viktor Frankl: **"Da sem strpen, to ne pomeni, da se strinjam z vero drugega. Pač pa pomeni, da drugemu priznavam pravico verjeti in ubogati njegovo lastno vest."** *(V. Frankl, Volja do smisla. MD, Celje, 1994, str. 62)«*
- »Nestrpni smo, ko drugih ljudi ne moremo sprejeti takšnih kot so. Vsi smo si različni, a hkrati podobni. Vsi imamo svoja čustva, svoj karakter in svoje mišljenje. Vendar moramo včasih biti STRPNI in upoštevati drugačnost med ljudmi, drugačni smo, vendar se moramo spoštovati.« ***Koviljka Djurič*, *2. Ap***
- «Strpnost je stvar, ki je potrebna, da prebrodimo svoj vsakdan.« ***Tjaša Žveglič*, *4. Be***

- «Če naj se mir ne razblini, mora biti izgrajen na temeljih intelektualne in moralne solidarnosti človeštva. » ***2. Ae***
- »Strpnost je sposobnost mirnega sožitja z osebo ali neko skupino, ki živi po nekih pravilih, ki so različni ali celo nasprotni od naših. Zato se moramo prilagajati in biti strpni (tolerantni)do vseh naših prijateljev, sorodnikov, družine, učiteljev…« ***4. Be***
- »Mene ne zanima, katere vere ali narodnosti je človek, saj smo vsi enakopravni. Bolj me motijo zahrbtni, hinavski ljudje, ki so polni sami sebe in so samovšečni.« ***Mihaela Volk***, ***2. Ap***
- »Strpnost za naju pomeni, da sprejemaš in toleriraš oziroma ne obsojaš ljudi zaradi njihove morebitne drugačnosti, ampak jih sprejemaš takšne kakršni so, saj smo vsi le ljudje s takšnimi in drugačnimi napakami.« ***Kristina Virant in Kim Sintič, 4. Be***
- »Strpnost je spoštovanje, sprejemanje in upoštevanje različnosti svetovnih kultur, načinov izražanja in življenja ljudi.« ***2. Ae***
- »Strpnost je spoštovanje, sprejemanje in upoštevanje različnosti svetovnih kultur, načinov izražanja in življenja ljudi.« ***2. Ap***
- »STRPNOST IN NESTRPNOST:
  Da se med seboj spoštujemo.
  Da med seboj ne delamo krivice.
  Strpni moramo biti v prometu.
  Nestrpni smo, ko nastopamo.
  Nestrpni smo, ko čakamo na malico.
  Strpni moramo biti do drugih narodnosti.
  Nestrpen je nekdo, ki ne more počakati tistega, ki ga želi nekaj narediti do konca.« ***2. Ae***
- »Strpnost pomeni, da morajo biti lastna prepričanja postavljena pod vprašaj, prav zaradi dejanskega obstoja drugačnih ali nasprotnih teorij.« ***Jasmina Šušterič in Zala Imperl, 2. Ae***
- »Strpnost pomeni na primer, da en o tebi trosi laži in potem si ti strpen in to počasi urejaš, ne pa da mu groziš.« ***2. At***
- »Pojem strpnost zame pomeni, da se ti nikamor ne mudi, da si sproščen, pustiš ljudi, da živijo svoje življenje, še posebej pa, da ostanejo to, kar so in da se ne spreminjajo zaradi drugih ljudi.« ***Jasmina Šušterič in Zala Imperl, 2. Ae***

EKONOMSKA ŠOLA NOVO MESTO

Na ekonomski šoli smo se v oktobru dijaki migranti in naša mentorica v okviru projekta Medkulturno učenje in sprejemanje različnosti za uspešno življenje ukvarjali z jedmi, značilnimi za države, iz katerih prihajamo.

Nacionalne jedi

Ker nas je večina dijakov s Kosova, smo k sodelovanju povabili še dijakinji gostinske šole, ki sta Madžarki in asistentko za nemški in angleški jezik na naši šoli, J. Collin. Da bi bil naš sejem zanimiv še za tiste, ki jih zanima še druga in ne zgolj kuharska plat naše prehrane, je profesorica za pomoč poprosila še A. Pajer, živilsko tehnologinjo z gostinske šole, ki je predstavila kalorično vrednost predstavljenih živil in povedala, kako sestaviti zdrav obrok. V skupini smo se najprej pogovarjali, katere jedi bi bile značilne za naše države, mentorica nam je predstavila potico, joto, belokranjsko pogačo in prekmursko gibanico, za tem pa smo šli v lov na kuharske recepte. V skupini smo jih predstavili in se čudili nekaterim ugotovitvam. Kislo zelje je med Slovence prišlo z Nemškega, palačinke so madžarske. Jedi smo želeli pripraviti in jih tudi poskusiti, pa nam mentorica tega ni dovolila, ker zakon to prepoveduje. Je pa za predstavitev poskrbela, da je bilo na voljo dovolj pijače in bureka. Predstavitev smo pripravili 22. 10. 2009 v obliki sejma, na katerem smo obiskovalcem predstavili kuharske recepte. Vseh skrivnosti nismo izdali, te hranijo najboljši mojstri. Že zjutraj smo pripravili stojnico s kuharskimi recepti, sadjem in pijačo, poskrbeli smo za plakate. Ob desetih smo začeli z uradnim delom. Takrat so nam pripeljali še topel in dišeč burek. Predstavitev so si z zanimanjem ogledali dijaki in profesorji naše šole, popoldne pa še starši, ki so prihajali na govorilne ure. Tudi zanje smo poskrbeli in jih pogostili s toplim burekom in pijačo. Da bi bila predstavitev čim bolj privlačna, so dijakinje prišle v kosovskih narodnih nošah. Verjamemo, da je predstavitev uspela in da bo med počitnicami v marsikateri kuhinji brbotalo in cvrčalo po naših receptih. Ker nam je zmanjkalo časa, da bi ob kulinariki predstavili še svoje države in kraje, iz katerih prihajamo, smo si to nalogo zastavila za mesec november. Vemo, da bomo znova lahko dokazali, da se drug od drugega lahko največ naučimo.

Dijaki migranti in mentorica dr. Š. Bregač
V Novem mestu, 23. 10. 2009

SREDNJA EKONOMSKA ŠOLA MARIBOR

V drugi polovici septembra, ko smo se z dijaki migranti že dodobra spoznali, smo se odločili, da bomo začeli s pripravami na nalogo, in sicer s predstavitvami kuhinj naših babic. Projekt je še ena od aktivnosti v okviru Medkulturnega učenja in sprejemanja različnosti za uspešno življenje, ki ga podpira ministrstvo.

Kuhinje naših babic

Najprej smo zbirali ideje in predloge, kaj in kako predstaviti, kaj zajeti, na kaj dati večjo pozornost. Ko smo se poenotili glede oblike in vsebine, smo začeli načrtovano tudi realizirati. Dijaki so s pomočjo različnih kuharskih knjig in drugih virov, tudi interneta, iskali tipične recepte za svojo kuhinjo. Za pomoč so prosili tudi svoje starše, ki so jim z veseljem pomagali in svetovali. V prvi polovici oktobra so nastale power point predstavitve in govorni nastopi, ki smo jih z dijaki pridno vadili. Poskrbeti smo morali tudi za nabavo hrane. Skupaj smo se odpravili po trgovinah in nabavljali sestavine, ki so nam jih v šolski kuhinji nato pripravili. Pri tem so nam zelo pomagali delavci Sodexa, ki vodijo našo šolsko kuhinjo, saj so nam vso manjkajočo hrano in sestavine nabavili. Za kitajsko kuhinjo smo poskrbeli sami in jo pripeljali iz kitajske restavracije. V šolski jedilnici smo na dan prireditve (22. 10. 2009) postavili mize, ki smo jih obložili v duhu nacionalnih jedi in simbolov, ki so značilni za posamezno državo. Na vsaki mizi so bile tudi zastavice. Nekateri dijaki so se še posebej potrudili, saj se je na njihovih mizah znašlo tudi nekaj predmetov, ki so značilni za njihovo domovino, oblečeni pa so bili v oblačila, ki so značilna za njihovo folkloro. V amfiteatru smo predstavljali govorne nastope. Naši poslušalci so bili zaposleni na naši šoli in gostje, že upokojeni učitelji, ki smo jih za to priložnost posebej povabili, da nas obiščejo.

Ob predstavitvi projekta smo jim s pomočjo kolegov pripravili še krajši kulturni program. Po predstavitvi smo se odpravili v jedilnico, kjer so si obiskovalci najprej pogledali razstavljene kulinarične dobrote, nato pa so lahko le te tudi poskusili. Dijaki so pripravili tudi recepte, ki so jih smeli obiskovalci odnesti domov. Ker se projekt pokriva s tematiko humanitarnega koncerta, ki ga tradicionalno vsako leto pripravimo na naši šoli, smo predstavljali svoje delo tudi ostalim dijakom naše šole, in sicer na razrednih urah (prva polovica novembra). Povsod smo bili deležni velikega zanimanja in navdušenja. Tako smo bili zadovoljni vsi, mi, ki smo pripravili projekt in naši dijaki, ki so ugotovili, da so tudi druge kuhinje zanimive in vredne pokušnje.

Jernej Simič, prof.

SREDNJA EKONOMSKA IN TRGOVSKA ŠOLA NOVA GORICA

Poročilo o poteku in izvedbi delavnice »PREDSTAVITEV OBIČAJEV, KUHINJ IN DRŽAV, IZ KATERIH PRIHAJAJO DIJAKI MIGRANTI» dne 6.10. 09.

V okviru projekta »Medkulturno učenje in sprejemanje različnosti za uspešno življenje« smo organizirali na šoli dogodek, - delavnice -, s katerimi smo dijakom šole predstavili kulinariko, običaje in države, iz katerih prihajajo nekateri naši dijaki. V dogodek so bili vključeni dijaki migranti iz Ukrajine, Bosne in Hercegovine, Makedonije, Srbije in Kosova. V predstavitve smo vključili tudi kulinariko in običaje Slovenije. Delavnice je povezoval slogan »SPOZNAVAM IN SPOŠTUJEM SVOJO KULTURO, SPOZNAVAM IN SPOŠTUJEM TVOJO KULTURO«.

Prvi del delavnice se je odvijal v avli šole med 10, in 12. uro. Dijaki so pripravili stojnice, na katerih so predstavili kulinariko držav, iz katerih prihajajo. Osnovne informacije so podprli z računalniško predstavitvijo s pomočjo osebnega računalnika. Za dijake obiskovalce so natisnili zgibanke z recepti in osnovnimi informacijami o državi, iz katere dijaki prihajajo. Dijaki obiskovalci so v tem času lahko poskusili slaščice, in se z dijaki pogovarjali o njihovi pripravi. Slaščice so nam pripravili na TŠC Biotehniški šoli v Šempetru, ki izobražuje dijake za poklic slaščičar. Pripravili so nam potico, gibanico, baklavo, tolumbi, makviki. V nadaljevanju so se dijaki 3. a in b razreda ekonomske gimnazije ter dijaki, ki so si izbrali sociologijo za peti predmet na maturi, udeležili drugega dela predstavitve držav s kulturnim programom.

Dijaki so predstavili osnovne podatke , običaje in značilnosti svojih držav. Največje navdušenje je požel del, ko so dijaki predstavili glasbo in ples. Predstavitev kulture Srbije je pripravilo pet dijakov, Makedonije pet dijakov, Bosne in Hercegovine trije dijaki, Kosova pet dijakov, Ukrajine ena dijakinja in Slovenije sedemnajst dijakov. Po predstavitvi so lahko udeleženci postavljali dijakom migrantom vprašanja.

Poročilo pripravila koordinatorica Bojana Bratuž

Nova Gorica 9. 11. 2009

SREDNJA ŠOLA SLOVENSKA BISTRICA

Poročilo o delavnici kuhinje in običaji dežel migrantov v okviru projekta Evropskega socialnega sklada Uspešno vključevanje otrok, učencev in dijakov migrantov v vzgojo in izobraževanje.

V Srednji šoli Slovenska Bistrica imamo manj kot deset migrantov in večina jih prihaja iz Kosova. Odločili smo se, da bomo tokrat predstavili le običaje migrantov iz Kosova,ker so najštevilnejše zastopani. Priprave so se začele že nekaj časa pred tem. Mnenje dijakinj migrantk je bilo, da je tista jed, ki bi jo predstavili sošolcem in obiskovalcem, baklava. Na Kosovu je namreč običaj, da ob praznikih obvezno spečejo baklavo in jo ponudijo vsem gostom, ki pridejo na obisk. Za predstavitev običajev oz. njihove kulture, smo iskali nekaj, kar bi pritegnilo naše dijake. Ugotovili smo, da je glasba in danes obvezno video posnetki tisto, kar je univerzalno in povezuje in združuje mlade po vsem svetu. Tako smo preko podjetja, ki ima pri nas šolsko kuhinjo pri očetu od ene od dijakinj naročili baklavo, ki jo je spekla mama ene od dijakinj migrantk. Za glasbo in video posnetke so poskrbela dekleta sama: na spletnem portalu YouTube so poiskale video posnetke glasbe, ki je popularna in jo radi poslušajo mladi na Kosovem.

Dne 23. oktobra 2009 smo ob 9.00 uri pričeli z delavnico. V šolski jedilnici se je na pladnjih ponujala baklava, ki je šla v slast tistim, ki so jo že poznali. Dijaki, ki so to sladico videli prvič, so bili velikokrat nezaupljivi, še posebej ker se je marsikomu zdelo, da je sladkorni preliv, ki se cedi z baklave, olje in da je mastna. Po pokušini, jih je večina seveda ugotovila, da je ta baklava zelo dobra. Ob vhodu v jedilnico so si dijaki lahko tudi prebrali recepte za pripravo baklave, nekaj o njenem poreklu, pa tudi glavne značilnosti o Kosovem. Vseskozi nas je spremljala prijetna glasba mladih izvajalcev iz Kosova, ki smo jih lahko gledali tudi na videoposnetkih, ki so bili preko računalnika projecirani v jedilnici. Preko šolskega radia so bili povabljeni vsi dijaki naše šole. Po moji oceni se je udeležilo več kot polovica dijakov naše šole. Delavnica je bila zaključena po 13. uri. Novica o delavnici je bila objavljena tudi na spletni strani naše šole.

Delavnica je bila med dijaki in učitelji zelo dobro sprejeta, odzivi so bili večinoma pozitivni. Sem pa opazil, da so nekateri dijaki, ki so jim glasba in video posnetki bili najprej všeč, spremenili svoje mnenje, ko so izvedeli, da jo izvajajo izvajalci iz Kosova. To kaže na to, da so nacionalistični predsodki v dijakih zelo globoko zakoreninjeni. V tem času so na hodnikih šole predstavljeni tudi plakati, ki predstavljajo pozdrave in sporočila v jezikih migrantov in so jih izdelali naši dijaki. Prilagam še nekaj fotografij.

Poročilo pripravil: Darko Korošec
Slovenska Bistrica, 26. 10. 2009

Srednja šola za farmacijo, kozmetiko in zdravstvo

Poročilo o letošnji prvi izvedeni dejavnosti za dijake: Kuhinje dijakov migrantov, v okviru projekta 15. 10. 2009 MEDKULTURNO UČENJE IN SPREJEMANJE RAZLIČNOSTI ZA USPEŠNO ŽIVLJENJE.

Najhujše težave prišlekom povzročata kulturni šok in psihosocialna kriza. Sami si svoje nove domovine niso izbrali prostovoljno, pač pa so bili vsak na svoj način prisiljeni zaživeti v novem okolju. Na prvem mestu se pojavlja seznanitev z novim okoljem, ki se običajno ne staplja z njihovim dojemanjem. Usmeriti se je potrebno na razumevanje povezav med jezikom, kulturo, razvojem in pedagoškimi pristopi. Filozofija časa je, da na šoli ustvarjamo tako ozračje, da nihče ne bo skrival svoje identitete, da bo vsak upal povedati, da njegovi predniki prihajajo od nekod drugod, da se bodo vsi počutili kot del skupnosti.

V okviru projekta z gornjim naslovom, v katerega je vključena tudi naša šola, in skrbi za vključevanje dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja, smo v oktobru izvedli nekatere aktivnosti. Na prvi sestanek, 5. oktobra 2009, so bili povabljeni s pisnim vabilom dijaki, ki so v času svojega šolanja menjali prvotno okolje in nadaljujejo izobraževanje v Sloveniji. Zbralo se je 12 dijakov in dijakinj. V grobem sem jim predstavila namen našega srečanja: medkulturnost. Z veseljem so sprejeli odločitev za prvo predstavitev. Strinjali so se z ugotovitvijo, da se najlažje predstavimo s povabilom domov, kjer obiskovalce postrežemo v svojem kulturnem okolju vsaj s kavo, ki ji lahko dodamo marsikaj … In omenjeno gostoljubnost posameznih narodov, katerih pripadniki so naši dijaki, smo predstavili ob svetovnem dnevu hrane, 16. oktobra. Predstavili so se Hrvatje, Srbi, Bosanci, Albanci in Makedonci. Predstavitev smo izpeljali v četrtek, 15. oktobra. Idejno zamisel za postavitev razstave je pripravila prof. Neža Odar Zustovič, ki ima na naši šoli največ zaslug za pestro kulturno življenje dijakov. Z dijaki prvih in drugih letnikov je pripravila razstavni prostor. Dijake 3Fb je animirala prof. Mojca Kočevar Korbar. Posamezniki so zjutraj prinesli napečene dobrote v knjižnico, kjer smo jih pripravili za razstavo. Posamezne sladice smo »opremili« z naslovom jedi, od kod prihaja in receptom za pripravo v slovenskem, nekatere pa tudi v jeziku prinašalca. Predstavili smo 36 jedi iz krajev, od koder prihajajo naši dijaki, oziroma njihovi starši. V glavnem odmoru je bilo vse pripravljeno. Dijaki kar niso mogli dočakati, kdaj bodo posamezne dobrote lahko poizkusili. Dve dekleti sta se oblekli v narodni noši, kar je še bolj popestrilo vzdušje. Nekaj priloženih fotografij žal ne more pričarati vzdušja tega dopoldneva.

Upam, da bodo tudi naslednje dejavnosti potekale v tako sproščenem vzdušju. Postati moramo občutljivi, da bomo znali, zmogli in hoteli videti različnost in se znali nanjo ustrezno odzivati.

koordinatorka Tatjana Reščič Rihar

Srednja šola Zagorje

Na Srednji šoli Zagorje smo se v okviru projekta Medkulturno učenje odločili, da izvedemo projektno delo SRBSKA KUHINJA.

Dijaki so se za to kuhinjo odločili, ker menijo, da je raznolika in zanimiva za proučevanje. Dijaki gostinskih smeri so pod mentorstvom poiskali gradivo, ga analizirali in se odločili, kaj jim bo v pomoč in kaj ne.

Pri projektu so sodelovali dijaki gostinskih programov: gastronom/hotelir in gastronomski tehnik/gastronomska tehtnica (sodelujoči dijaki so poimensko navedeni na listi prisotnosti). Dijaki teh programov imajo izkušnje s projektnim delom, zato jim je bilo raziskovanje srbske kuhinje na takšen način v veselje in izziv. Delo je potekalo najprej na osnovi teorije. Dijaki so spoznavali zgodovino, kulturo, navade, običaje in kulinariko Srbije. Mnogi so prinesli recepture, ki so jim jih napisale ali odstopile mame. Ko so imeli zbrano gradivo, so v šolski kuhinji izvedli projekt. Kuhanje je spremljala srbska glasba, na koncu pa so predstavili nalogo svojim sošolcem. Delo so dokumentirali s pomočjo fotografskega aparata. Nastali sta zgibanka in projektna naloga. Oba izdelka sta bila poslana na Srednjo ekonomsko šolo Ljubljana, vodji projekta Migranti, gospe Zdenki Sušec, ki nam je s svojo zavzetostjo močno pomagala pri izvedbi projektnega dela. Končna izdelka sta zgibanka in projektna naloga.

Dijaki so bili nad načinom in izvedbo dela navdušeni in si želijo podobnih projektov tudi v bodoče.

Maruša Kolar, prof.

ŠOLSKI CENTER POSTOJNA

V četrtek, 15. 10. 2009, so dijaki migranti Šolskega Centra Postojna predstavili kuhinje svojih držav – Moldavije, Bosne in Hercegovine ter Makedonije.

Pripravili so plakate o svoji domovinah in zloženke o tamkajšnji kulinariki z recepti tipičnih jedi. Pripravili so tudi predstavitev tipičnih jedi v Power Pointu in stojnice v večnamenskem prostoru okrasili s slikami svojih rojstnih krajev, punčkami v narodnih nošah, prisluhnili pa smo lahko glasbi iz njihovih dežel. Mimoidočim dijakom, profesorjem in zunanjim obiskovalcem so s pomočjo koordinatorke projekta predstavili svoje države, spregovorili o svojih običajih in narodni kulinariki. V šolski kuhinji so nam priskočili na pomoč in pripravili odlično baklavo in hurmašice. Poskusili smo tudi makedonsko pito z jajci in svinjskim mesom.

Dijaki Šolskega centra Postojna so pohvalili stojnice, najbolj so jih navdušile dobrote, ki so jih lahko poskusili. V šolskem glasilu *Špice* so objavili obsežen članek o dogodku. Tudi starši dijakov migrantov, ki so se udeležili predstavitve, so navdušeni in se veselijo nadaljnjega sodelovanja s šolo.

Sodelujoči dijaki migranti:

Armin Velić, Senada Džanković, Selma Mušić, Danica Mitrova in Vlatko Belčovski.
Koordinatorka: Erika Strmečki Kapel

LITERARNI NATEČAJ NIHČE NI OTOK, SAM ZASE

V okviru projekta Medkulturno učenje in sprejemanje različnosti za uspešno življenje je med 13. 11. in 15. 12. 2010 potekal literarni natečaj z naslovom Nihče ni otok, sam zase.

Vsebinsko je literarni natečaj zajemal problematiko medčloveških odnosov, sobivanja različnih kultur, izkušnje in spoznanja lastne identitete, bolečine in radosti skupnega popotovanja po poteh življenja. Na natečaju so lahko sodelovale dijakinje in dijaki srednjih šol, ki sodelujejo v projektu »Medkulturno učenje in sprejemanje različnosti za uspešno življenje«.

Srednja ekonomska šola Ljubljana kot poslovodeča šola in koordinatorica natečaja je oblikovala tričlansko ocenjevalno komisijo v sestavi: Zdenka Sušec, SESLJ, Tatjana Rihar Reščič, SŠFKZ in dr. Špela Bregač, EŠNM. Komisija je pregledala prispevke, prispele do 21.12.2009, od tega 32 proznih besedil, 3 pesmi in 3 risbe.

Komisija je odločila, da knjižne nagrade prejmejo naslednji prispevki:

1. Moja življenjska zgodba / Jasmina Batić, SESLJ
2. Srečanje z drugačnostjo / Besmina Šarčević, SŠFKZ
3. Ena roža, eno življenje / Fatmire Elshani, ESIC Kranj

Razglasitev in nagrade smo podelili na skupnem srečanju migrantskih skupin v Postojni, maja 2010.

Vsi prispeli prispevki literarnega natečaja so objavljeni v zborniku projekta »Medkulturno učenje in sprejemanje različnosti za uspešno življenje«. Komisija je sprejela sklep, da poslane risbe ne bodo objavljene, ker ne sovpadajo s tematiko natečaja.

Šole, ki so poslale prispevke na natečaj:

- Srednja ekonomska šola Ljubljana (5 prispevkov)
- ESIC Kranj (3 prispevki)
- Ekonomska šola Novo mesto (5 prispevkov)
- Srednja šola za farmacijo, kozmetiko in zdravstvo (4 prispevki)
- Srednja ekonomska šola Maribor (3 prispevki)
- Srednja ekonomska in trgovska šola Nova gorica (4 prispevki)
- Šolski center Ljubljana (8 prispevkov)
- Ekonomska in trgovska šola Brežice ((1 prispevek)
- Srednja šola Slovenska Bistrica (1 prispevek)
- Šolski center Postojna (1 prispevek)

Zdenka Sušec, vodja projekta
V Ljubljani, 4. 1. 2010

MOJA ŽIVLJENJSKA ZGODBA

Moja zgodba ni nič posebnega v deželi, kjer sem rojena. Veliko ljudi iz Bosne in Hercegovine je doživelo podobne izkušnje. Mogoče tega v Sloveniji ni toliko in je zato zanimiva moja življenjska zgodba. Tisto, kar sem jaz doživela, je pravzaprav malo v primerjavi s tistim, kar so doživeli moji starši. Ker se na žalost ali na srečo ne spomnim najhujših trenutkov.

Moje ime je Jasmina Batić. Rojena sem 04. 03. 1992 v Sanskem Mostu v Bosni in Hercegovini. Kot večina že ve, se je takrat začela vojna v moji domovini. Moja družina je živela nekaj mesecev v vojni. Moji starši so vedeli, da morajo zapustiti svojo domovino, ker je bila to edina možnost, da preživimo. Kdor je vsaj na televiziji videl, kaj se dogaja v vojnem stanju, približno ve, kakšna je bila naša situacija. Zaradi tega smo se ilegalno preselili na Hrvaško. Tam smo živeli le nekaj mesecev. Preselili smo se v Slovenijo, ker imamo v Sloveniji veliko sorodnikov. Dve leti smo živeli v Ribnici. Ker ni bilo možnosti, da bi ostali v Ribnici, smo morali iti naprej. Prišli smo v Nemčijo. Seveda, ilegalno. Tam sem preživela lepo otroštvo. Spoznala sem veliko prijateljev, šla sem v vrtec, naučila sem se jezika.

Vojna v Bosni in Hercegovini se je končala. Končno so se spomnili končati to nečloveško dejanje. Za vojno ne sme in ni nobenega razloga. Kdor je to čutil na svoji koži, ve, o čem govorim. Za ljudi, ki tega niso doživeli, je vojna le navadna beseda. Vsi se strinjajo, da je to huda beseda, ampak nobeden se ne zaveda, kaj to pravzaprav je.

Septembra 1997 sem se s svojo družino vrnila v svojo domovino. To je bil lep dogodek, ker sem se končno počutila doma. Čeprav sem bila stara le 5 let, sem vedela, da je to moja edina domovina in da sem živela v drugih državah le zaradi vojne.

Leta 1999 sem začela obiskovati osnovno šolo. Najlepših 8 let mojega življenja. Imela sem prijatelje, mir, svobodo, svoje okolje. A to ni dovolj za preživetje, na žalost. Moj oče je leta 2000 šel delat v Slovenijo. V Sloveniji je delal tudi pred vojno, skoraj 20 let.

Bosna in Hercegovina je mlada država, ki je pred kratkim preživela vojno, ta še vedno vpliva na vsakdanje življenje posameznika. Še vedno ne vedo, kaj naj s to državo. Jaz upam in sem čisto prepričana, da bo nekega dne življenje v BiH postalo normalno in da si ljudje ne bodo več delali težav.

Po nekaj letih sva doma ostali sami z mamo. Moja sestra, ki je od mene starejša 13 let, je končala študij in se poročila. Moj brat je končal srednjo šolo in šel delat v Slovenijo skupaj z očetom. Zaradi tega so se moji starši odločili, da bova še mama

in jaz prišli v Slovenijo. S to odločitvijo se nisem strinjala. Nisem hotela zapustiti hiše, šole, prijateljev, hkrati pa sem se tudi zavedala, da z mamo ne moreva ostati sami.

25.08.2008 je prišel dan, ko se je začelo moje »novo življenje«. Spakirala sem svoje stvari in sem se skupaj z mamo in očetom odpravila na pot v Slovenijo. Ne znam in ne morem opisati občutkov, ki so bili takrat v meni. Sploh se nisem zavedala, kaj se dogaja, ne vem, o čem sem takrat razmišljala. Tako žalostna sem bila, da sem na vse pozabila.

En teden sem imela, da se pripravim na šolo. Sestrična mi je pokazala pot do šole in s katerim avtobusom naj se vozim.

Prvi dan šole je bil katastrofa. Počutila sem se tako grozno, bedno in osamljeno. Z vsako sekundo sem se počutila hujše.

Prišla sem na postajo pri Roški cesti. Čakala me je Almina, prijateljica, ki sem jo spoznala v Bosni, ki hodi na isto šolo, SEŠ Ljubljana. To mi je malo pomagalo.

Tako so se začeli moji »najhujši dnevi«. Nič nisem razumela, nobenega nisem poznala, vse je bilo drugačno, pogrešala sem svoje prijatelje in šolo. Vsi in vse mi je šlo na živce. Spraševala sem se, zakaj me Bog tako kaznuje, kaj sem naredila, da si zaslužim tako usodo. To je trajalo nekaj mesecev. Skoraj celo šolsko leto. Komaj sem se navadila. Boljše pa sem se počutila, ko sem se malo naučila slovenskega jezika. (»Vsaj razumem jih,« sem se prepričevala.) Govorila pa nisem. Bilo me sram in strah. Na koncu leta sem dojela, da tako ne morem nadaljevati. Mlada sem, celo življenje je pred mano. Zakaj bi jokala zaradi svoje usode? Zakaj ne začnem živeti svojega »novega življenja«? Na koncu leta, ko sem se naučila jezika (ne perfektno in tekoče), našla prijatelje, se navadila na novo na okolje, sem se boljše počutila. Ker sem letnik končala z odličnim uspehom, se je moja samozavest dvignila. Ni me bilo več strah govoriti. Govorila sem, čeprav sem delala napake in jih še vedno delam. Imela sem dovolj časa, da sovražim in sovražila sem, imela sem dovolj časa, da sem žalostna in jezna in to sem bila. Sprejela sem svojo situacijo, spoznala sem, da je to priložnost zame in za mojo prihodnost.

Danes, po več kot enem letu (eno leto in štiri mesece), se je moj pogled na mojo situacijo spremenil. To niso bili moji najhujši dnevi. Vedno je lahko hujše. Tega se nisem zavedala. Razmišljala sem le o tem, kako sem uboga in da si nisem zaslužila takega življenja. Jokala sem ne samo ker sem bila žalostna, jokala sem tudi, ker sem bila jezna. Ampak sčasoma sem sprejela spremembe, jezik, ljudi, okolje. Ne morem reči, da sem srečna. Lagala bi, če bi rekla, da sem bolj srečna kot v Bosni. Bolj srečna bi bila, ko bi v Bosni živela in imela boljše pogoje za življenje. Ampak hvaležna sem vsem tistim, ki so me sprejeli, podpirali in mi pomagali. Danes sem mogoče drugačna oseba, močnejša in rada imam svoje življenje tako, kot je.

Jasmina Batić, SESLJ

SREČANJE Z DRUGAČNOSTJO

Z drugačnostjo se srečujemo vsak dan, saj se ljudje med seboj razlikujemo. Včasih je težko sprejeti nekoga, ki se vede drugače od nas, se po velikosti in obsegu razlikuje od nas, uporablja drugačen jezik, vero …

Tudi sama pripadam ljudem, ki se razlikujejo od okolja. S starši sem se iz Nemčije preselila v Slovenijo. Bila sem nesrečna, saj sem morala zapustiti svoje prijatelje in šolo, ki sem jo obiskovala. Bala sem se vsega novega, saj sem tudi tam spoznala, da sem tujka. Družila sem se samo z nekaterimi sošolkami, ki so prihajale od drugod. Tudi Nemčija ni moja rojstna domovina, vendar sem šolska leta obiskovala v tej državi. Naenkrat je oče odločil, da se bomo preselili v drugo državo, saj je izgubil delo. Novo službo je našel v Sloveniji.

Ko smo se preselili, nihče od nas ni znal slovensko. S starši govorimo bosansko, saj prihajajo iz Bosne. Mama se ni nikoli naučila govoriti niti nemško, tako se verjetno ne bo niti slovensko. Do vsega tujega čuti odpor. Že vnaprej je povedala, da se novega jezika ne bo učila. Želi se namreč vrniti v svoj rojstni kraj, čeprav se vsi zavedamo, da tam zaenkrat še ne moremo živeti. Tako smo v tej državi bliže domovini mojih staršev. Zame se je začelo novo obdobje. Tako sem po prihodu v Slovenijo kupila slovar, da sem vsaj za silo razumela zame nov jezik. Začela sem obiskovati osmi razred. Novo okolje je zame prestavljalo veliko težavo. Učitelji so se zelo trudili, da bi nadoknadila vse tisto, kar so moji sošolci že znali. Sprva sem se počutila med sošolci zelo tuje. Hitro sem spoznala, da nekateri govorijo tudi bosansko, tako da sem zaslišala nekaj že znanega. Sošolke so se sprva trudile z menoj. Želele so, da grem z njimi v družbo, vendar me doma niso pustili. Tako sem ves čas sama. Po koncu osnovne šole smo se ločili. Izbrala sem si farmacevtski poklic. Tako sedaj obiskujem Srednjo šolo za farmacijo, kozmetiko in zdravstvo v Ljubljani. V razredu se dobro počutim, saj pri pouku nimam težav. Vsega se učim na novo. Kam pa me bo življenje odneslo, ne vem. Želim si ostati tukaj.

Vem, da je okolje drugačno, ne vem pa, kam sodim sama. Včasih se sprašujem, kaj sploh je domovina, kaj predstavlja jezik, ki ga govorim. Upam, da bom z leti našla odgovor tudi na ta in podobna vprašanja.

Besmina Šarčević, 1Fa,
Srednja šola za farmacijo, kozmetiko in zdravstvo Ljubljana

ENA ROŽA, ENO ŽIVLJENJE

Dajem vam rožo, prijatelji in prijateljice.

Dajem vam rožo, da me ne pozabite,
ko bom daleč od vas.

Dajem vam rožo, da me boste še naprej ljubili,
ko bom daleč od vas.

Dajem vam rožo, ki naj nikoli ne odcveti,
ko bom v drugi domovini.

Recite ji kdaj kaj lepega in mislite name,
ko bom daleč od vas.

Pobožajte jo in mislite name,
ko bom daleč od vas.

Njen omamni vonj naj vas spomni name,
ko bom daleč od vas.

Roža spomina v vašem srcu,
ko bom v drugi domovini.

Ne pozabite na duhtečo rožo,
spominjajte se nekega življenja …

Daleč od vas, a v spominu z vami,
ki vas pogrešam.

Fatmire Elshani, ESIC Kranj

NIHČE NI OTOK SAM ZASE

Moj rod prihaja iz Cazinske krajine v Bosni. Moji predniki so večinoma živeli v severni Bosni, v vaseh med Veliko Kladušo in Cazinom. Živeli so na podeželju. Preživljali so se s poljedelstvom in živinorejo. Živeli so skromno in le malo stvari so si lahko privoščili, ker ni bilo denarja. Vas je ponujala premalo možnosti za dostojno preživetje.

Moj oče se je s težkim srcem odločil zapustiti rodne kraje, a od življenja si je želel več.

Na začasno delo v Slovenijo je prišel leta 1970. Našel si je podnajemniško stanovanje, ki ga je kasneje od lastnikov odkupil. Bili so dobri časi in oče je zaslužil precej denarja. V svojem rojstnem kraju je začel graditi družinsko hišo. Pogosto se je vračal domov. V tem času je spoznal mojo mamo in se poročil z njo. Pripeljal jo je s seboj v Slovenijo in ji poiskal službo. Kmalu se je rodila moja sestra, nato še jaz. Življenje je bilo skoraj idilično, dokler ni vmes posegla vojna in očetova bolezen. Leta 1991 je Slovenija krenila na samostojno pot, malo kasneje pa se je tudi v Bosni razmahnila državljanska vojna. Čeprav sta starša hrepenela po vrnitvi v rodne kraje, sta se v teh negotovih časih odločila ostati tu. S sestro sva bila še majhna, v Bosni pa je divjala vojna. Mit o bratstvu in enotnosti jugoslovanskih narodov se je razblinil. Ostalo je pogorišče in rane, ki se ne bodo tako kmalu zacelile.

Mojima staršema je družina pomenila največ, zato smo ostali v Sloveniji. Naučili smo se slovenskega jezika in pridobili slovensko državljanstvo.

Leta 2001 je oče zbolel za neozdravljivo boleznijo in umrl. Sestra se je po končanem šolanju poročila. Sedaj živiva z mamo sama. Tu nama je lepo. Navadila sva se na ljudi, na Ljubljano.

Meni je bilo veliko lažje kot staršema, saj sem tu od rojstva. Ker sem moral zelo zgodaj v vrtec, sem se vzporedno učil obeh jezikov. Čeprav sem govoril tekoče slovensko, se nekateri otroci niso smeli družiti z menoj. Ker nisem bil po rodu Slovenec, so jim vcepili svoje predsodke. Počutil sem se drugačnega, zaznamovanega in tesno mi je bilo pri srcu, ko so me zmerjali.

Leta so tekla in začel sem obiskovati osnovno šolo. Spoznal sem veliko otrok iz bivših republik Jugoslavije. Z večino sem se zelo dobro ujel in nisem imel nobenih slabih izkušenj. Na različne načine sem jim pomagal, da so se lažje vklopili v novo okolje. Največ pomeni prijazna beseda.

Odkar hodim v Srednjo lesarsko šolo v Ljubljani, se med vrstniki zelo dobro počutim. Sem edini Bosanec v razredu, a to niti ni pomembno. Sprejemajo me

zaradi značajskih lastnosti, ker sem pošten in vdan prijatelj, ki se zna pošaliti na svoj račun. S sošolci se odlično razumem, zato se družimo tudi po pouku. Med Slovenci sem našel veliko pravih, iskrenih prijateljev.

Včasih pridem na tečaj slovenščine za migrante, čeprav mi dobro gre. Rad se srečam s svojimi rojaki, rad slišim svoj materni jezik in »naše« pesmi, rad vidim »naša« dekleta, saj pravijo, da kri ni voda. Spomnim se časov, ko mi je bilo težko in vem, kako je njim, ki so šele nekaj mesecev pri nas.

Moji načrti za prihodnost so vezani na Slovenijo. Če mi bo usoda mila, bom postal lesarski tehnik, se poročil iz ljubezni in imel otroke. Življenje je tu, Bosna je v srcu.

Jasmin Kajtazović, 1.k, ŠCLJ, Srednja lesarska šola

NIHČE NI OTOK, SAM ZASE

Ime mi je Gentian in sem dijak SEŠ. Rodil sem se v Mariboru in imam tri leta mlajšo sestro. Moji starši so iz Makedonije, vendar so iz ekonomskih razlogov zapustili Makedonijo in se odpravili s trebuhom za kruhom. Pot ju je vodila v Slovenijo, kjer sta se ustalila.

Oče se je rodil 25.9.1970 v mestu Tëtovo. Svoje otroštvo je preživel v rojstnem kraju. V Makedoniji je dokončal Srednjo gostinsko šolo. Pri 21-ih letih je spoznal mojo mamo in leto kasneje sta se poročila. Po poroki sta se odpravila v Slovenija. Seveda je bila to zanju težka odločitev, saj Slovenija le ni tako blizu Makedonije. Oče se je zaposlil pri svojem stricu, ki je imel bar. Bar se je imenoval Indeks. Sprva je delal kot natakar. Vendar ga je stric zelo izkoriščal, zato je oče odprl svoj bar ter z navdušenjem začel delati na svojem. Oče je seveda tukaj spoznal nove ljudi ter si pridobil nove prijatelje. Za mamo je bilo težje, saj ni dobivala ustreznega dela. Stežka se je naučila slovenskega jezika, saj ni spoznala skoraj nikogar, s komer bi se pogovarjala in si nabirala znanje. Prvo stanovanje je bilo najemniško, saj starša nista imela denarja, da bi si kupila lastniško. Mami je bila v veliko pomoč soseda, ki ji je pomagala glede opravil v bolnici, na uradih. Naša družina je v Sloveniji več kot 20 let. Sčasoma se je mama navadila življenja v Sloveniji. Za mene in mojo sestro je življenje v Sloveniji nekaj vsakdanjega, saj sva se tukaj rodila in odraščala, tako da z jezikom nisva imela težav. Slovenijo smo sprejeli za svoj dom, ampak še vedno ohranjamo tradicijo svojo kulturo, praznujemo praznike, ohranjamo naš jezik.

Za muslimanski praznik mama ponavadi zelo rada naredi baklave. Doma se pogovarjamo v albanskem ter slovenskem jeziku. V Makedoniji imamo svojo hišo, kamor gremo za počitnice. Moram povedati, da uživam, ko sem v Makedoniji. Starša razmišljata, da bi jaz, ko končam srednjo šolo v Sloveniji, nadaljeval šolanje

v Makedoniji. Meni to ustreza, saj se mi zdi, da nekako spadam v Makedonijo. Ko sem tam, se počutim zelo dobro in se mi zdi, da je tam moje mesto. Ljudje so drugačni kot tukaj. Saj ne pravim, da so ljudje tukaj pošasti in se zelo grdo obnašajo, vendar je dosti opazk, ki jih slišim vsak dan, samo zato ker sem drugačne vere in narodnosti kot drugi. V Makedoniji pa ljudje ne gledajo na to, ali si krščanske vere ali muslimanske ali si Makedonec, Albanec, Bosanec, Srb, ampak če si do človeka v redu, je on tudi do tebe.

Kako name vpliva moje poreklo? Sem pošten, prijazen do sočloveka in mi ni pomembno, kakšne barve, rase, vere, narodnosti je. Za to, kakšen človek sem, sem lahko hvaležen staršem. Nikoli nisem gledal grdo na druge, ki niso isti kot jaz . Nikogar ne žalim, čeprav sem večkrat sam deležen žalitev. Včasih besede bolijo bolj kot udarci.

Ponosen sem nase in na to, kar sem, ponosen sem na starša, da jima je uspelo v Sloveniji in imam možnost boljšega šolanja in življenja samo zaradi njiju.

Emini Gentian, SEŠ Maribor

ČEFURJI RAUS

Dne, 18. 12. 2009, smo si šli ogledat predstavo, monokomedijo, Čefurji raus. Predstava je govorila o življenju tujcev, njihovem vsakdanjem življenju, druženju s prijatelji, o šoli itd.

V predstavi je igralec hotel pokazati, kako se nekateri izogibajo tujcev, se ne družijo z njimi. Ker mislijo, da so drugačni, se norčujejo iz njih, večinoma jih preklinjajo z različnimi kletvicami.

Govoril je o Marku, ki je treniral košarko. Zaradi kajenja je nehal igrati, ker mu trener ni dovolil. Svoje starše kliče po imenu. Druži se s prijatelji, ki so tudi tujci. Drama je bila povezana tudi z mojim življenjem, zato ker sem tudi jaz tujka in prihajam iz Makedonije. Bila je resnična drama, govorila je o resničnih stvareh. Mogoče je malo pretiravala s kreganjem med starši, ampak v nekaterih družinah se tudi to pogosto dogaja.

Viktorija Hristova, 2. Ae, ETrŠ Brežice

KOSOVA

- Njohurit tona mbi gjuhën qe kanë folur Ilirët janë shumë të pakta. Mbishkrime të pakta janë gjetur vetëm në vendbanimet e Ilirëve.
- Gjuha shqipe ka prejardhjen nga Ilirishtja me elemente të Tharakishtës.
- Gjuha shqipe bën pjesë në grupin e gjuhëve indoevropiane.
- Kongresi për alfabetin e gjuhës shqipe është mbajtur në nëntor të vitit 1908, në MANASTIR.
- Alfabeti shqip i ka 36 shkrojna.
- Libri i parë i shkruar në gjuhën shqipe është » MESHARI« i Gjon Buzukut, që u botua në vitin 1555.
- Shqiptarët jetojnë në disa troje: Shqipri, Kosov, Mal të Zi, Maqedoni, Greqi, …
- Shqiptarët që jetojnë në Itali quhen ARBRESHË.
- Shqiptarët që jetojë në Dallmaci të Kroacisë quhen ARBNESHË.
- Të parët e popullit shqiptar ishin Ilirët.
- Lufta e Ilirëve kundër romakëve filloi në vitin 229 para epokës së re.
- Të parët tanë u quajtën Ilirët deri në fund të shekullit të nëntë dhe në fillim të shekullit të dhjetë.
- Shpallja e pavarësisë së Shqiprisë u bë me 28. Nëntor të vitit 1912 në Vlorë.
- Shpallja e pavarësisë së Kosovës u bë me 17. Shkurt t'e vetit 2008 në Prishtinë.

Ermira Bislimaj
Srednja šola Slovenska Bistrica

KOSOVO

- Naše znanje o jeziku, ki so ga govorili Iliri, je zelo majhno. Večinoma so ga našli na mestih, kjer so živeli Iliri.
- Albanski jezik izvira od prednikov Ilirov z elementi therakište.
- Albanski jezik spada v indoevropsko skupino jezikov.
- Kongres za abecedo albanskega jezika je nastal novembra leta 1908 v Manastirju.
- Albanski jezik ima 36 črk.
- Prvo knjigo v albanskem jeziku, »Mešari«, je napisal Gjon Buzuki in je izšla leta 1555.
- Albanci živijo v več državah: v Albaniji, na Kosovu, v Črni gori, v Makedoniji in v Grčij.
- Albanci, ki živijo v Italiji, se imenujejo Arbreši.
- Albanci, ki živijo v hrvaški Dalmaciji, se imenujejo Arbneši.
- Naši predniki so Iliri.
- Ilirska vojna proti Romuniji se je začela leta 229 pred našim štetjem.
- Naši predniki so se imenovali Iliri do konca 9. stoletja in še na začetku 10. stoletja.
- Albanija je 28. novembra. 1912 postala samostojna država v mestu Vlori.
- Kosovo so v Prištini 17. februarja 2008 razglasili za samostojno državo.

Ermira Bislimaj
Srednja šola Slovenska Bistrica

NIHČE NI OTOK, SAM ZASE

Sem Medina Zukanović, učenka Srednje ekonomske šole Maribor. Moji starši so iz Bosne, vendar je življenjska pot očeta zanesla, da je iz rodne vasi odšel na šolanje v tujino.

Oče se je rodil 15. 6. 1960 v kraju Srnetica. Svoje otroštvo je preživel v rojstni vasi. Ko je dopolnil 14 let, se je odločil za šolanje na Srednji prometni šoli v Mariboru. Odločitev je bila težka, vendar mu jo je svetoval njegov oče, ki je takrat delal kot strojevodja.

Po pripovedovanju očeta se je bilo težko ločiti od svojih staršev, bratov, sester in prijateljev. Velikokrat se je v času šolanja srečal z dilemami, ali bi ostal v Sloveniji. Bilo mu je težko, saj ni znal slovenskega jezika, moral je spoznati nove prijatelje. Vendar je v težkih časih imel podporo svojih staršev, ki so mu svetovali, da naj ostane, da bo boljše za njegovo prihodnost. In je vztrajal.

Po končani šoli se je zaposlil na železnici. Velikokrat je odhajal na dopust v Bosno, tam je spoznal tudi mojo mamo. Ko sta se poročila, sta prišla živet v Maribor. Živela sta v podnajemniškem stanovanju, po treh letih sta si kupila svoje stanovanje. Za mamo je bila sprememba kar težka, saj ni znala slovenskega jezika. Kar nekaj časa ni dobila ustrezne zaposlitve. V veliko pomoč ji je bila soseda iz bloka, ki ji je pomagala pri opravilih na uradih, bolnici itd.

Čas je naredil svoje, tudi mama se je navadila na življenje v Sloveniji. Danes mineva več kot 30 let, odkar je moja družina v Mariboru. Tudi brat in sestra sta se rodila v Mariboru. Lahko rečem, da je Maribor naš prvi dom. Sprejeli smo okolje, v katerem živimo, vendar pa ohranjamo tradicijo našega porekla, praznujemo praznike, mama velikokrat kuha tudi bosansko kuhinjo, doma se pogovarjamo v bosanskem jeziku. V Bosni in Hercegovini imamo tudi svojo hišo, kjer preživimo velik del poletnih počitnic. Tako da bi lahko rekla, da smo družina, ki ima dva doma, vendar Maribor zame ostaja številka ena.

In kako na mene vpliva moje poreklo? Moram reči, da sem ponosna na svoje starše, ker sta preživela veliko težkih in se zelo potrudila, da sta me vzgojila v poštenega človeka, da znam ceniti drugačne od sebe, ker sem tudi sama na lastni koži občutila, kako je, če te ljudje drugače sprejemajo, ker pač nisi takšen kot večina ali pa imaš malo čudno ime, ki ni del kulture, v kateri živiš.

Skratka sem to, kar sem in na to sem ponosna.

Medina Zukanović, SEŠ Maribor

NIKO NIJE OSTRVO, SAMO ZA SEBE

Ja sam Medina Zukanović, učenica Srednje ekonomske škole Maribor. Moji roditelji su iz Bosne. Životna put moga oca ga je odnjela iz rodnog kraja na školovanje u tudžinu.

Otac se je rodio 15. 6. 1960 u kraju Srnetica. Svoje djetinstvo je preživljavao u rodnom kraju. Kad je napunio 14 godina se je odlučio za školovanje na saobračajnoj školi u Mariboru. Odluka je bila težka al mu je tada savjetovao njegov otac, koji je tada radio kao mašinovodža.

Po ispovjedi oca bilo je teško rastaviti se od svojih roditelja, brače, sestara i prijatelja. Više puta se je u toku školovanja susrečao sa dilemom dali ostati u Sloveniji. Bilo mu je težko, slovenskog jezika nije poznavao i morao je upoznati nove prijtelje, u tim težkim trenutkima imao je podržku svojih roditelja, koji su mi savjetovali da ostane, da če biti bolje za njegovu budučnost.

Po završenom školovanju se je zaposlio na železnici. Više puta je odlazio na godišnji odmor u Bosnu, tamo je upozno moju mamu. Kada su se vjenčali, odlučili su se da če živjeti u Mariboru. Živjeli su u privatnom stanu, poslje 3 godine kupili su svoj stan. Za mamu je bila promjena težka jer nije znala slovenskog jezika, tako da nije ni dobila zapošljenje. Veliku pomoč joj je pružila susjeda iz bloka, koja joj je pomogla sa opravcima u vezi ureda, bolnice…

Vrijeme je napravlo svoje. Tako, da se je i mama naučila na život u Sloveniji. Danas prolazi više od 30 godina otkad je moja porodica u Mariboru. Sestra i Brat su rodzeni u Mariboru. Mogu reči, da je Maribor naš prvi dom. Prihvatili smo okolicu u kojoj živimo, ali ipak čuvamo tradiciju našeg porjekla. Slavimo praznike, mama više puta kuha bosansku kuhinju, i kod kuče razgovaramo u bosanskom jeziku. U Bosni imamo i svoju kuču u kojoj provodimo veči dio godišnjeg odmora. Mogla bi reči, da smo porodica koja ima dve kuče ali ipak Maribor ostaje prvi.

I kako na mene utiče moje porjeklo? Moram reči, da sam ponosna na svoje roditelje, koju su veliko težki stvari prebrodili, i da su me uzgovili u poštenog čovjeka, da znam razlikovati drugčije od sebe, jer sam i sama na vlastitoj koži osjetila, kako je kad te ljudi prihvate drugačije samo zato šro nisi takav kao i ostali, ili zato što imaš drugaćije ime koje nije dio kulture u kojoj živiš.

Ja sam to što jesam i nato sam ponosna.

Medina Zukanović, SEŠ Maribor

NIHČE NI OTOK, SAM ZASE

Opis mojega nekdanjega lepega življenja. To rečem z veliko bolečine, saj ko se tega spominjam, čutim veliko praznino. Ne morem reči, da je bilo v mojem življenju vse popolno. Tudi jaz sem imela probleme - kot vsak drug človek - ravno tam, kjer sem preživela svoje najstniško življenje. To je bilo obdobje, ko se človek pogosto narobe odloči oziroma se ne zna odločati sam, ampak kljub temu sem bila srečen in vesel otrok. Živela sem in tudi sedaj živim v petčlanski družini, v kateri sem edino dekle. Imam očeta, mater in dva brata, ki me spremljajo in spodbujajo. Ker imam njih, manj pogrešam svojo družbo in prijatelje, ki sem jih imela. Bili smo kot velika družina. Drug do drugega smo čutili veliko ljubezen, dokler sem bila v svoji rojstni državi. Pogosto se vprašam, kdaj jih bom spet videla, ali se me bodo še spomnili po enem letu, odkar jih nisem videla. Tudi če se me ne bodo spominjali, bom jaz tista, ki jih bom zmeraj ohranjala v srcu. Spominjala se jih bom z veliko topline, prav tako tudi lepih trenutkov, ki smo jih preživeli skupaj. Po vsem tem pa občutim strah, da bodo ti lepi trenutki ostali samo še spomin. Zdaj, ko sem tu, vidim tudi ljudi, ki so prav tako srečni, kot sem bila jaz v mojem kraju in moji državi. Ampak še vedno vidim ljudi, ki živijo nesrečno življenje, čeprav so v svoji državi. Vse to me potre. Nikoli nisem pomislila, da bom tako žalostna in da bom imela domotožje v katerikoli državi. Bila sem človek s številnimi načrti in cilji. Od tistega trenutka, ko sem zapustila svojo državo, so vsi ti načrti in cilji izginili, hkrati pa so morali oditi, saj sem se podala na novo pot, v nov način življenja. To se je zgodilo kot pri morju, ko valovi izginejo in spet pridejo novi, ampak pri meni se to ni zgodilo, saj sem z odhodom pustila vse za seboj, meni se ni nič povrnilo. Moje mišljenje, moja čustva so bila za trenutek ustavljena. Po vsem tem mi ne preostane nič drugega, kot da se sprijaznim z resnico in novim življenjem, saj od tega ne morem pobegniti. Edino dobro, kar vidim, je to, da sem tukaj z družino, ki mi stoji ob strani. Tudi v šoli se počutim v redu, saj imam zelo razumevajoče profesorje, ki mi zelo pomagajo in me razumejo. To so tisti razlogi, zaradi katerih grem naprej, delam, kar znam, čeprav pogrešam, da bi se lahko pogovorila z nekom, ki bi razumel moj jezik in bi mu lahko povedala vse, kar vem in mislim, v neslovenskem jeziku.

V novem razredu se počutim odrinjeno in nesprejeto zaradi svoje narodnosti. Ne samo da se razlikujemo po narodnosti, jeziku in kulturi, ampak tudi po starosti. Iz dneva v dan mi je težje. V tem trenutku čutim osamljenost, čeprav imam družino in prijatelje tukaj, kot otok sredi lepega oceana ostajam čakajoča, da se to vse konča.

NE VEM je edini odgovor, ki ga znam izreči in čutim ta trenutek. NE VEM, če bom imela prijatelje, ki bi mi vsaj malo pomagali premagati to osamljenost in praznino, ki jo čutim. Ko slišiš besedo »tujka«, je to zelo grozen občutek, ki se ga ne more opisati z besedo. Podoben je občutku, ko si v javnosti in ne razumeš, kaj se govori o tebi.

Življenje je tako in »čas zaceli rane«. S tem pregovorom se tolažim in upam, da bo te žalosti konec. S podporo staršev in profesorjev, ki jih imam rada, mislim, da bom uspela. Rada bi imela srečno oziroma normalno življenje. Nikoli ne bom pozabila, od kod prihajam, kje sem se naučila prvih besed, kje sem prvič rekla »mama«, kje sem se naučila prvih črk A, B, C, …

Ljubim svojo državo in svoj narod …

Drita Nishori, SETŠ Nova Gorica

NIHČE NI OTOK SAM ZASE

V svojem življenju sem bila ponosna in uspešna dijakinja, zaupala sem malo ljudem, naučila sem se raznih jezikov in vse mi je šlo od rok. Imela sem velike sanje, da bi končala pravno fakulteto v Makedoniji, se zaposlila in imela otroke, vendar usoda mi ni uresničila te želje ... Začela sem novo pot ... Nisem vedela, kakšna bo moja usoda, vse se je spremenilo, spremenilo se je moje življenje.

Moje sanje niso pomenile ničesar več, zapustila sem svoje prijatelje, sorodnike. Ko sem se napotila v Slovenijo, je bila v mojih mislih vsa moja preteklost, kjer sem bila rojena, žalostna sem bila, jokala sem na glas, ker nisem vedela, kaj me čaka.

Prihod v Slovenijo zame ni bil enostaven, ker sem se morala naučiti še enega jezika in se navaditi na različne kulture. Oče mi je povedal, da sem vpisana v drugi letnik, in sicer na program ekonomski tehnik. Tega sem se veselila, ampak nisem pričakovala, da bo slovenščina tako težka. Prvi dan v šoli ni bil najbolj prijeten. Nikogar nisem poznala, ogledovala sem si učence in razmišljala o tem, ali ne bil bilo bolje, če bi ostala v Makedoniji. Nekaj sem začutila v srcu, morala sem vstati in se predstaviti, od kod sem in kako se imenujem ...

Tako se je začelo moje življenje v Sloveniji. Vsak dan sem jokala, ker nisem imela komu zaupati svojih skrivnosti, saj so tukajšnji mladostniki drugačni. Vsak dan sem se trudila učiti slovenščino, a to je bilo naporno in mučno početje. Brala sem revije in knjige, obiskovala tečaj. Po treh mesecih sem začela govoriti in pravilno pisati. Spoznala sem prijateljice in laže mi je bilo zaživeti v Sloveniji.

Sedaj, po dveh letih, sem se preusmerila v tretji letnik administrator, kjer se počutim odlično, čeprav sem dvomila, da se bom kdaj naučila slovenščine.

Ponosna sem nase, ker znam veliko jezikov, saj več jezikov kot znaš, več pomeniš. Imam prijateljice, šolo, v kateri sem letos uspešna. Upam, da jo bom končala in se vpisala v program pti.

Vesela sem, ker sem v Sloveniji spoznala svojo ljubezen, zdaj mi Slovenija res veliko pomeni. Vesela sem in srečna. Upam, da bom ostala taka do konca življenja, ker tudi jaz imam pravico do lepega življenja

Mihreta Bekiroska, SETŠ Nova Gorica

NIHČE NI OTOK, SAM ZASE

Vsak človek ima svoje življenje, ki ga živi tako, kot želi in zmore. Življenje je sestavljeno iz različnih čustev, kot so radost, bolečina, ljubezen itd.

Ko sem prišla v Slovenijo, sem imela 15 let. Ko sem še živela v Makedoniji, nisem bila prepričana, ali bom prišla v Slovenijo, zato niti nisem razmišljala o tem, kako bo. V Makedoniji sem živela sama, brez svojih staršev. V nekem trenutku, ko sem bila s prijatelji, sem bila zelo srečna in niti nisem čutila, da mojih staršev ni poleg mene. Vendar ko sem videla prijatelje s svojimi starši, sem bila preveč žalostna, zato ker sem pogrešala objem staršev, njihov nasmeh in toplo besedo. Ko so mi starši povedali, da se bomo preselili v Slovenijo, sem bila po eni strani zelo vesela, predvsem zato ker bom z njim in bom spoznala nove kulture. Po drugi strani pa sem bila zelo žalostna, ker sem morala zapustiti prijatelje, sosede in sorodnike, a najbolj mi je bilo žal za mojo sestro, ki je morala ostati sama.

V Slovenijo sem prišla v začetku avgusta leta 2005. Prvi dnevi so bili zelo zanimivi, ker sem spoznavala mesto in prijatelje mojih staršev. Mislila sem, da bo vse v redu in da ne bom pogrešala svojih prijateljev, sestre. Vendar ni bilo vse tako. Po enem tednu sem se že počutila osamljena, vendar nisem si mogla pomagati. Jokala sem vsak dan in ves čas sem razmišljala, kako je bilo v Makedoniji, gledala sem slike, ki sem jih prinesla s seboj. To ni bilo najhujše. Napočil je čas, ko sem morala iti v šolo. Prvi dan v šoli je bil dokaj v redu. Spoznala sem novo razredničarko in seveda sošolce. Bilo mi je zanimivo, ker je bilo to zame novo okolje, nove sošolce in nove profesorje. Ko sem prišla domov, sem ves dan pripovedovala o tem, kakšen je bil moj prvi šolski dan. Potem pa sem razumela, da ne bo vse tako lepo. Nisem razumela, kaj govorijo profesorji, moji sošolci se niso pogovarjali z menoj, vedno sem bila sama. To me je zelo prizadelo, ker nisem pričakovala tega. Počutila sem se tako osamljena, da sploh nisem hotela živeti. Vsak dan sem razmišljala o samomoru. Vsak dan je bil zame pekel. Vsak dan sem jokala kot otrok, ki je lačen, počutila sem se osamljena in ogrožena, nisem hotela več hoditi v šolo, nisem se hotela pogovarjati z nikomer, vsak dan sem se kregala z mojimi starši in vsak dan je bil hujši. Mislila sem, da to ne bo nikoli minilo, vendar sem se zmotila. Po dveh mesecih je v naš razred prišla dijakinja iz Bosne. Tudi ona ni znala govoriti slovensko. Začeli sva se družiti. Vsak dan sva bili skupaj. Nisem se več počutila tako osamljena, dobila sem spet voljo za življenje. Po šestih mesecih sem

tudi jaz začela govoriti slovensko. Tudi moji sošolci so se začeli pogovarjati z menoj, hodili smo skupaj po barih in bila sem vesela. Čez nekaj časa sem spoznala fanta, v katerega sem se počasi zaljubila. Postala sva par. Vsak dan je bil boljši od prejšnjega. Šolsko leto se je končalo. Na žalost nisem izdelala prvega letnika. Vendar nisem bila tako žalostna kot prej. Čez poletje sem se imela zelo lepo, a je minilo zelo hitro. Prišlo je tudi novo šolsko leto. Zelo sem se bala, ker sem mislila, da se bo tudi to šolsko leto začelo kot prejšnje. A ni bilo tako. Vsi sošolci so bili do mene zelo prijazni in vsi so se pogovarjali z menoj. Vsak dan sem z veseljem hodila v šolo. Z nekaterimi sošolkami sem se tako dobro razumela, da smo postale najboljše prijateljice, brez katerih ne morem živeti. No, seveda se kdaj spomnim tudi na moje prijatelje v Makedoniji, vendar ne postanem tako žalostna kot prej. Velikokrat razmišljam o tem, kako mi je bilo, ko sem prvič prišla v Slovenijo in kako se počutim tukaj sedaj.

Za konec pa lahko povem, da mi ni žal, da sem prišla živet sem in nikoli več se ne bi vrnila v Makedonijo.

Blagica Babunska, SETŠ Nova Gorica

NIHČE NI OTOK, SAM ZASE

Migracija je gibanje ljudi z enega območja oz. države v drugo. Ljudje so se že od nekdaj selili iz ene dežele v drugo. Zato so dobri medčloveški odnosi postali zelo pomembni.

Toda na žalost vsaka kultura noče sprejeti vase drugo. Včasih pride do medkulturnega tekmovanja. Tekmovanje je univerzalni biološki pojav: »boj za obstanek«. Tako kot se rastline borijo za sonce, se ljudje borijo za redke in cenjene dobrine in še posebno za zemljo.

Včasih različne kulture bivajo ena poleg druge brez stikov. Vsaka živi in obstaja zase. Včasih pa pride do prepleta kultur, kar se mi zdi najbolj dobro, saj se tako lahko dopolnjujeta in iz njih lahko nastane nova popolna kultura.

Ko sem se preselila v Slovenijo, sem mislila, da se ta kultura preveč razlikuje od moje, da se nikoli ne bom prilagodila temu okolju, saj je bilo preveč drugačno. Prvih nekaj mesecev je bilo zelo napornih Morala sem hoditi v šolo in biti sredi ljudi, ki so bili polni predsodkov.

Sprva sem mislila, da to lahko spremenim, da lahko dokažem, da sem drugačna. Toda spoznala sem, da ne moraš vsakemu človeku dopovedati, da si drugačen, kot si te predstavljajo, da so stereotipi o ljudeh tvoje nacionalnosti zastareli.

Po nekaj mesecih sem se začela vključevati v novo okolje. Ker sem bila stara že 15 let, sem hitro sprejela mišljenje tukajšnjih najstnikov. Dobrine, ki so bile nekoč zame primarnega pomena, so postale sekundarne, nekatere pa celo terciarne.

V teh štirih letih, ki sem jih preživela, sem spoznala, da sem imela zelo napačen prvi vtis o Sloveniji. Na prvi pogled se zares zelo razlikuje od moje kulture, toda če živiš v njej in jo skušaš sprejeti, spoznaš, da sta si državi zelo podobni.

Slovenija je postala moja domovina, počutim se tako, kot da bi se rodila in odraščala tukaj. Če neki kulturi daš prostor v svojem srcu in jo brezpogojno sprejmeš, bo tudi ona sprejela tebe.

Seveda je ohranjanje lastne identitete zelo pomembno. Menim, da svoji stari identiteti lahko vedno dodaš košček nove. Zaradi tega bo tvoje življenje le lepše.

Nihče ni otok sam zase, saj tako življenje ne bi imelo smisla. Vsak bi se zanimal samo zase in beseda KULTURA ne bi obstajala. Ljudje se moramo naučiti živeti skupaj kot en sam velik kontinent ne glede na raso, spol ali nacionalnost.

Marjana Potitska, SETŠ Nova Gorica

NIHČE NI OTOK, SAM ZASE

Moja družina živi v Sloveniji že od leta 1978, ko je prišel moj oče Tomislav Lazić sem iz ekonomskih razlogov. Pri 22-ih letih se je odločil, da bo zapustil rojstni Beograd in poskusil srečo v Sloveniji.

Zaposlitev je našel v podjetju Granit, ki mu je dalo v najem tudi prvo stanovanje. Čez dve leti se mu je v Sloveniji pridružila tudi žena Zora, ki je zaposlitev dobila v tekstilni proizvodnji Pika. Oba sta opravljala dela, ki nista ustrezala njuni izobrazbi, saj sta oba zaključila V. stopnjo izobrazbe, vendar zaradi neznanja jezika službe v svoji izobrazbi nista dobila. S to težavo, namreč neznanjem slovenskega jezika, sta se soočala še dolgo.

Do leta 1991, ko sta dobila slovensko državljanstvo, sta se praktično na vsakem koraku srečevala z diskriminacijo. Čeprav sta že skoraj brezhibno obvladala jezik, je njuno poreklo razkrival priimek Lazić.

Vojna na Balkanu je bila velik faktor v življenju moje družine. To je na svoji koži čutila zlasti moja mami, ki je 4. 7. 1991 v mariborski bolnišnici povila mene. Takrat se je resnično zavedala, da ljudje ne sprejemajo multikulturizma in z vso silo izkazujejo svojo nacionalno pripadnost. Te ljudi je najbolj zmotila naša vera, to je pravoslavna vera.

Dogodilo se je v porodnišnici, ko je mami prosila eno od medicinskih sester za stekleničko mleka, saj je zaradi stresa in šikaniranja v tem vojnem času izgubila mleko in sem bila jaz kot novorojenka venomer lačna in jokajoča. Doživela je grobo zavrnitev, češ, kaj si domišlja, da prosi za mleko, da naj bo srečna, da so jo sploh sprejeli v bolnišnico in ji pomagali pri porodu, ko pa se njen narod doli v Srbiji gre agresorja in napada nedolžne narode. Da je lahko srečna, da zanjo skrbijo, kot bi bila Slovenka.

Po vseh letih, ko mi mami pripoveduje to zgodbo, še danes ne razumem sovraštva, ki ga lahko nekdo čuti do ljudi, ki dejansko niso ničesar zakrivili, le drugačni so, ker so se rodili v drugi državi in so drugačne vere. Ali smo zaradi tega manj vredni? Usoda me je zaznamovala z drugačno religijo, ki jo zelo spoštujem, saj je to religija mojih staršev. Večkrat slišim zlobneže, kako za mojim hrbtom govorijo: »To pa je tista, drugačna...« K sreči se ne obremenjujem s predsodki in z nasmehom poslušam njihove pripombe in neslane šale na moj račun. Vem pa eno. Nikoli, res nikoli ne bi hotela biti taka, kot so oni, ki ne razumejo ljudi, ki so drugačni od njih. Srečna sem, da so me starši vzgojili v osebo, ki tolerira drugačnost. Srčno upam, da se nikoli ne bodo znašli v situaciji, kakor sta se moja starša in vsa moja družina, ki hkrati smo in nismo Slovenci.

Violeta Lazić, SEŠ Maribor

NIKO NIJE OSTRVO, SAMO ZA SEBE

Moja porodica živi u Sloveniji od 1978. godine, kada je moj otac Tomislav Lazić u Sloveniju došao zbog ekonomskih razloga. Sa 22 godine je odlučio napustiti rodni Beograd i probati sreću u Sloveniji.

Posao je našao u firmi Granit, koja mu je izdala u najam i prvi stan. Posle dve godine mu se u Sloveniji pridružila i žena Zora, ona je posao dobila u tekstilnoj proizvodnji Pika. Oboje su radili posao, koji nije bio vezan za njihovu izobraženost, jer su završili oboje V stepen izobraženosti, ali zbog neznanja jezika posao vezan za svoju izobraženost nisu dobili. Sa tim problemom, neznanjem jezika, su se suočavali još dugo. Do 1991. godine, kada su dobili slovesnko državljanstvo, su se praktično na svakom koraku susretali sa diskriminacijom. I ako su već skoro besprekorno savladali jezik, njihovo poreklo je odkrivalo prezime Lazić.

Rat na Balkanu je bio veliki faktor u životu moje porodice. To je na svojoj koži osetila moja mama, koja je 4.7.1991. mene povila u mariborskoj bolnici. Tada je shvatila da ljudi ne prihvataju multikulturalizma i svim silama pokazuju svoju nacionalnu pripadnost. Te ljude je najviše nervirala naša vera, pravoslavna vera.

Dogodilo se to u porodilištu, kada je mama zamolila jednu od medicinskih sestara za bočicu mleka, ona je zbog stresa i uvreda u tom ratnom vremenu izgubila mleko, ja kao novorođenče sam bila gladna i uplakana. Doživela je grubo odbijanje, rekli su da previše želi, da bude vesela da je uopšte primljena u bolnicu i da su joj pomagali pri porođaju, dok njen narod u Srbiji agresivno napada druge nedužne narode. Da je srečna, da zanju brinu kao da je Slovenka.

Posle svih godina, dok mi mama govori tu tuznu priču, ni danas ne razumem mržnju, koju neko može da oseća do ljudi koji ustvari nisu ništa krivi, samo su drugačiji, jer su rođeni u drugoj državi i druge vere su. Da li zbog toga manje vredimo od drugih? Sudbina me je označila drugom religijom, verom, koju veoma poštujem, jer je to religija mojih roditelja.

Više puta čujem zle ljude, koji iza mojih leđa govore: »To je ona, drugačija...« Na sreću se ne opterećujem raznim predrasudama, i sa osmehom na licu slušam njihove šale i opomene na moj račun. Znam jedno, nikada, zbilja nikada ne bih želela biti takva osoba, slična njima, koji ne razumeju ljude koji se razlikuju od njih. Srećna sam, da su me roditelji vaspitali u osobu koja razume i toleriše različitost. Iskreno se nadam da se nikada neće naći u situaciji u kojoj su bili moji roditelji i cela moja porodica, koji i jesmo i nismo Slovenci.

Violeta Lazić SEŠ Maribor

NIHČE NI OTOK, SAM ZASE

Noben človek ni otok, povsem sam zase. Vsak človek je del celine, kos kopne zemlje. Vsi ljudje smo vpeti v celoto življenja, nihče ni zunaj nje, nihče ni ločen, sam zase.Medčloveški odnos je ena od skrivnosti, ker obstaja med dvema osebama, je odvisen od ene in druge. Kadar koli se srečata dve osebi, se ustvarja nov svet. S samim njunim srečanjem nastane fenomen, ki nikoli prej ni obstajal. Skozi ta fenomen se osebi spreminjata. Ko niste v odnosu z nekom, ste eno – ko ste v odnosu z nekom, ste takoj nekaj drugega. Odnos ustvarjate vi in malo ustvarja odnos vas. Dve osebi se srečata, kar pomeni, da se srečata dva različna svetova.

Vsaka oseba je svet zase – skrivnost z dolgo preteklostjo in večno bodočnostjo. Pomembno je, da smo to, kar smo, obnašati se moramo popolno, brezpogojno. Za medčloveški odnos potrebujemo naklonjenost, dobro komunikacijo in strpnost.

Ljudje so motor, bistvo življenja in ime kulture. Medkulturni dialog je postal pomemben del našega vsakdana, ker omogoča sporazumevanje in sodelovanje med ljudmi. Kultura nam pomaga razumeti drug drugega. Vsak človek ni odraščal z enako kulturo, vsak ima drugačne navade, ampak to ne bi smel biti razlog za nekomuniciranje z »drugačnimi« ljudmi.

Človeka ne smemo soditi po tem, kdo je, ampak po tem, kakšna oseba je. Sprejeti bi morali vse ljudi, brez izjeme.

Nekateri ljudje težko komunicirajo z drugimi, raje so sami zase, saj se le tako počutijo v redu. Mogoče se v družbi oziroma v odnosu z drugimi počutijo utesnjeno, saj ne vedo, kako se obnašati, o čem se pogovarjati in kako sploh navezati stik. Nekaterim pa to ne predstavlja problema, saj so zelo odprti in brez najmanjše težave navežejo stik. Mednje uvrščam tudi sebe. Čeprav sem odraščala v drugem okolju, z drugačno kulturo, mi navezovanje stikov ne predstavlja problema.

Pomembno je, da ljudi sprejmem takšne, kot so, saj smo vsi ljudje, res je, da z drugačnimi navadami, ampak to nikakor ne sme biti ovira.

Komuniciranje z drugimi ni tako težko, meni ne predstavlja težav, saj sem po naravi zelo komunikativna, precej zgovorna oseba. Če ugotovim, da je oseba dobra, takoj navežem stik, saj predstavlja veliko prednost v življenju, če poznaš veliko ljudi, saj ti lahko vsakdo ponudi pomoč, če jo potrebuješ. Zato je dobra komunikacija zelo pomemben del človekovega vsakdanjika. Z dobro komunikacijo lahko navežemo veliko stikov in pridobimo veliko prijateljev, takšnih in drugačnih.

Darija Stojaković, 1. S, Šolski center Postojna

NIHČE NI OTOK SAM ZASE

Sem Nihad Dilji, rojen sem 8.8.1990 v Prizrenu, kot četrti otrok očeta Mehmeta in matere Džumrete. Prizren leži na jugu pokrajine Kosovo, kjer živi približno 90% Albancev in le 10% nas, Bošnjakov. Zelo rad bi vedel, od kod izvira naš rod, vendar mi to nikakor ne uspe, ker nimam nobenega tako starega sorodnika, ki vedel kaj več povedati o tem.

V Prizrenu sem živel do svojega 8 leta. Kot otrok sem bil zelo živahen in nagajiv. Prvi razred osnovne šole sem začel obiskovati pri šestih letih v Prizrenu. Tudi začetek drugega razreda sem obiskoval v Prizrenu, a ne dolgo, saj se je nenadoma začela vojna.

To je dan, ki ga ne bom nikoli pozabil, saj smo skoraj en mesec hodili od vasi do vasi, kjer smo imeli sorodnike, kajti v vaseh ni bilo tako hudo kot v mestu.

29.4.1999 sem z mamo, sestro in enim od bratov šel na avtobusno postajo. Komaj smo prišli do kart, ker so se ljudje skoraj pobili med sabo, samo da bi rešili sebe in svoje družine. Vsak od njih si je izbral svojo pot k rešitvi. Ker je moj oče že pet let delal v Sloveniji, smo se odločili, da gremo za njim.

Ob sebi sem imel le mamo, šestnajstletnega brata in osemnajstletno sestro. 30.4.1990 so nas pripeljali do nekega hotela blizu slovenske meje na Madžarskem. V hotelu smo prespali eno noč. Naslednji dan smo se razveselili, ko smo zagledali očeta. Oče nas je pripeljal v Ljubljano in takrat so se začele manjše težave, saj je oče komaj prepričal šefa, da mu je dal dva tedna dopusta, da smo našli stanovanje, da bi se začasno umirili in spočili.

Stanovanje smo iskali cela dva tedna, saj nihče ni hotel vzeti v hišo ljudi, ki niso imeli papirjev. Končno smo na Rakovi Jelši našli dvosobno stanovanje. Takrat smo si vsi oddahnili. Čez nekaj časa sta začeli delati tudi mama in sestra, brat se je pa vpisal v srednjo šolo. Midva z očetom sva pa šla do bližnje osnovne šole, da bi povprašala, če bi se lahko vpisal. Tako sem začel obiskovati tretji razred. Na začetku mi je bilo zelo težko, ker nisem znal slovenščine. Vendar je bila večina učencev v osnovni šoli Livada priseljencev, zato sem se lahko sporazumel s sošolci, ki so mi z veseljem pomagali. Radi so se družili z mano.

Slovenskega jezika sem se zelo hitro naučil. Zelo sem se trudil, saj sem v prvem letu prebral kar 73 knjig. V osnovni šoli sem spoznal nekaj zelo dobrih prijateljev, ki so mi zelo veliko pomagali, pa tudi učitelji in drugi delavci šole so me veliko naučili. S prijatelji smo se začeli družiti tudi po šoli. Tako sem začel trenirati gimnastiko in nogomet. Po končani osnovni šoli sem se vpisal v prvi letnik Srednje lesarske šole, kjer sem končal triletno šolo za poklic mizarja. Sedaj hodim v prvi

letnik PTI programa lesarski tehnik, ki traja dve leti. Imam veliko prijateljev vseh ver in narodnosti. Spoštujem različnost drugih in tudi drugi se večinoma ne vtikajo vame, čeprav so skrajneži povsod. V šoli mi gre dobro. Večino snovi se naučim že v šoli, ker zbrano poslušam. Slovenščina mi ne dela težav, prej nasprotno. Letos mi še posebno dobro gre, tako da včasih pomagam učiteljici na tečaju za migrante. Ti so pri nas malo časa in se srečujejo s podobnimi težavami kot sem se leta nazaj sam.

Srečen sem, da smo si po toliko letih uspeli urediti življenje. Preselili smo se in naša družina živi lepo in mirno življenje. Okolica nas je dobro sprejela, nas upošteva, čeprav nimamo slovenskega državljanstva in smo državljani Srbije.

Ko končam šolanje, si bom poiskal najugodnejšo zaposlitev. Dolgoročnih načrtov nimam, saj je življenje nepredvidljivo. Vem pa, da se bom v življenju znašel, pa kamor me bo vodila pot.

Nihad Dilji, 1.k , ŠCLJ, Srednja lesarska šola

NOBEN ČLOVEK NI OTOK, POVSEM SAM ZASE

Tisti, ki smo iz različnih razlogov zapustili naše ognjišče, vemo, kaj pomeni občutek odtujenosti, občutek, da si otok, povsem zase. Trenutek, ko si sam s svojimi mislimi, ko pogrešaš tisto svoje, domače.

Toda takšen občutek se prikrade na srečo samo včasih, ko pride »tisti dan«, saj veste, ko gre vse narobe, ko se zavedaš, kako drugačen si, da se tvoje navade in običaji razlikujejo od sošolcev, da je tvoj jezik drugačen…

Joj, kako boli, ko se pojavi domotožje!

Nekoč, ko smo pri slovenščini obravnavali Župančičevo Dumo, so se mi v spomin vtisnili verzi:

» Hodil po zemlji sem naši in pil nje prelesti.

Ljubil sem jo. Kakor grudi deviške razgaljene…;

potapljal sem se v valove njenih žit,

sam, sam s seboj, le z mislimi svojimi skrit….«

Nisem prav dobro razumela vsega, zato sem za dodatno razlago zaprosila sošolko.

Postalo mi je jasno, da pesem lahko izraža tudi moje občutke, čeprav jo je napisal slovenski pesnik. Prebrala sem jo nekajkrat in ugotovila, da človek lahko živi v dveh kulturah, če se potrudi. Zato sem za svojo dušo hitro poiskala »protiutež« Župančiču, A. Šantića in njegovo pesem »Ostajte ovdje«.

Ostajte ovdje…..Sunce tuđeg neba

Neće vas grijat ko što ovo grije.

Od svoje majke ko će naći bolju?

A majka vaša zemlja vam je ova…..

Dva pesnika, dva jezika, pa vendarle podobne, lepe misli! Čim dlje sem tukaj, daleč od doma, tem bolj mi je jasno nekaj: naučiti se moram misliti in živeti v dveh svetovih! Kam sodim? Ne vem! Vem pa, da svojega jezika, svoje kulture ne bom nikoli pozabila, obenem pa se bom potrudila, da bom v novem okolju zaživela polno življenje, končala bom šolanje in sprejemala drugačnost kot nekaj, kar nas bogati.

Sem kot drevo z dvema debloma, moje korenine so tam, kjer sem se rodila, poskušam pa rasti drugje, v novi domovini. Eno drevo, en človek, ena želja, vendar več korenin! Kako preživeti?

Kanurić Samra, ŠC Ljubljana

NIHČE NI OTOK SAM ZASE

Mislim, da nihče ne more živeti brez prijateljev in brez družine. V Makedoniji sem imela veliko družino, zdaj pa so z mano le oče, mama in sestra.

Najprej sem se počutila zelo samo, mama in oče veliko delata in nimata veliko časa zame. Zvečer, kadar je kak dober film, z mamo gledava televizijo. Najbolj všeč so mi_komedije. Nimam še veliko prijateljic, da bi z njimi hodila ven. V Makedoniji sem imela prijateljico Marino. Bila je moja najboljša prijateljica, skupaj sva hodili v osnovno šolo, skupaj sva delali domačo nalogo, poleti sva plavali v Ohridskem jezeru, igrali rokomet, se vozili s kolesom. Šli sva tudi na izlet.

Marina sploh pije in ne kadi, rada ima morske jedi, ribe, rižoto z morskimi sadeži, rada pa ima tudi sir; najboljša pijača zanjo je jagodni sok. Po horoskopu je devica. Kadar Marina kolesari, rola, gre v naravo ali na koncert, me povabi zraven. Rada grem z njo, če imam čas in če mi dovolijo starši. Skupaj hodiva nakupovat. Ona

ima psa, ki ga kličejo Lesi, njena najljubša barva je rumena. Marina živi pri svojih starših in ima brata, ime mu je Dragan. Star je 17 let. Zdaj hodim v šolo v Ljubljano. Obiskujem Srednjo zdravstveno šolo na Poljanski cesti. Rada bi postala medicinska sestra. Rada bi pomagala ljudem. Na šoli imam veliko sošolk in sošolcev, ki mi pomagajo, ko se učim slovensko. Nekaj jih je tudi iz Makedonije, a nihče ni iz Struge, kjer sem prej živela. Sošolci me razumejo, drugače pa si pomagamo s srbskim jezikom. Pomaga mi tudi Tamara, ki je prišla v Slovenijo lani in slovenščino razume malo bolj kot jaz. Imamo tudi ure slovenščine, da bi se hitreje naučili. V šoli je težko, ker se moram veliko učiti, da bi imela dobre ocene. Rada bi imela veliko dobrih prijateljic, da bi se družile. Skupaj bi hodile ven in se pogovarjale. Če si sam, ti je včasih hudo, če pa imaš dobre prijatelje, ti pomagajo, ti pa pomagaš njim, ko potrebujejo tvojo pomoč.

Rodna Ilieva, Srednja zdravstvena šola Ljubljana, 3.d

MOJE SREČANJE S TUJIM JEZIKOM

Moje prvo srečanje s tujim jezikom se ni začelo ravno dobro, čeprav bi se lahko sporazumeli tudi v angleščini, ki se jo učimo v šoli. Kot vsako leto smo tudi letos odpotovali na motor show v Bologno, v Italijo. Pot je bila zelo dolga. Ko smo prispeli, smo videli veliko zanimivih stvari. Hodili smo po razstavišču in gledali avtomobile, zraven pa poslušali druge – tujce. Govorili so zelo hitro in nerazumljivo. Ko se je približeval čas odhoda, me je ustavila neka ženska s kamero in mikrofonom. Vprašala me je, če me lahko intervjuva. Odgovoril sem ji, da lahko, če bo postavljala vprašanja v angleščini. Zastavila je nekaj vprašanj, vendar je nisem razumel, čeprav se v šoli učim angleščino in gledam veliko ameriških in angleških filmov. Opravičil sem se ji in rekel, da je nisem razumel. Poslovila se je in odšla sva vsak svojo pot. Mislim, da je bila ta izkušnja zelo koristna. Zavedel sem se, da se je zelo težko sporazumeti v tujem jeziku, če nimaš izkušenj. Pa čeprav se ta jezik učiš že več let.

David Uštar, S4.c

Mimo naših krajev vsako leto hodi veliko tujcev – Nizozemcev, Nemcev, Angležev … Prvič sem se s tujci srečal blizu naše hiše, ko so se izgubili in sem jim moral pokazati pravo pot. Neki Angleži so se pripeljali z motorjem in me začeli spraševati za pot do Ljubljane. Eden izvleče karto, na kateri so bile vrisane tudi gozdne poti, po katerih z običajnimi prevoznimi sredstvi ne morete, saj se še s traktorjem težko prebijete. Anglež je hotel po najkrajši poti do Ljubljane, jaz pa sem mu moral

razložiti, da po teh poteh ne more, saj bi tukaj še hodil z velikimi težavami. To se je zgodilo, ko sem še hodil v osnovno šolo in je bila moja angleščina še zelo skromna. Sporazumevala sva se tudi s kretnjami, saj drugače ni šlo. Tistih nekaj minut se je vleklo in vleklo, če bi oba govorila isti jezik, pa bi se v trenutku sporazumela.

Tomaž Golob, S4.c

Leta 2007 sem bil prvič postavljen v širše tujejezično okolje, ko sem šel na dvodnevni izlet v London. Seveda sem bil prej že večkrat na Hrvaškem, kjer pa mi sporazumevanje ni delalo večjih preglavic, saj sta si slovenščina in hrvaščina zelo podobni. Le redko je prišlo do nesporazuma.

Moj prvi vtis Londona je bil fantastičen. Ogromno večmilijonsko mesto ob Temzi je naredilo name velik vtis. Prvi pogovor s prebivalcem Londona pa me je čisto iztiril. Do takrat sem namreč mislil, da angleščino dokaj dobro znam. Spoznal pa sem, da Londončani rahlo »momljajo« in se zato določene besede ne slišijo ali pa celo nimajo pravega smisla. Za to je bila delno kriva pregovorna angleška prijaznost, saj so zelo olikani – še posebno do tujcev.Čeprav sem po nekaj dneh moral domov, sta se mi London in jezik njegovih prebivalcev vtisnila globoko v spomin.

Peter Vulič, S4.c

Prvič sem se srečal z govorci tujega jezika, ko sem pred sedmimi leti obiskal sorodnike v Ameriki. Že ko sem se odpravljal, sem se spraševal, kako se bom sporazumeval z ljudmi, ki govorijo tuji jezik. Med potovanjem smo imeli kar nekaj težav, ker nihče od nas ni znal angleško. Sorodniki so nas pričakali na letališču. Starejši so znali slovensko, mlajši pa prav nič, tako da smo se sporazumevali s kretnjami. To je bilo zelo težavno in je povzročilo kar nekaj nesporazumov. Po treh tednih pa smo se že nekako sporazumeli. Mislim, da smo se vsi nekaj naučili - mlajši sorodniki nekaj slovenskih besed, mi pa angleških. Zato je bila tudi pot nazaj lažja. Prvo srečanje pa res ni bilo lahko.

Uroš Zupančič, S4.c

Svojega prvega srečanja s tujim jezikom nimam v prav lepem spominu. Tuji jeziki mi namreč niso všeč, ker so preveč težki. Ko sem se prvič srečal z angleščino, nam je učiteljica rekla, naj si - vsak zase - izmislimo neko angleško ime. Že to je bilo

težko, saj nisem poznal angleških imen. Nekaj sem jih zasledil v risankah, vendar si jih nisem pravilno zapomnil. Tudi zdaj, po toliko letih, še vedno ne znam angleščine. Sošolci se mi čudijo, sprašujejo, zakaj ne gledam filmov in risank brez podnapisov. Pravijo, da se tako največ naučiš. Meni pa niti to ne pomaga. Menda bom angleščino nekoč še rabil - v službi ali kje drugje.

Meni se zdijo tuji jeziki težki in se jih ne bom mogel nikoli naučiti. Poskusil bom najti službo, kjer znanje tujih jezikov ne bo pomembno. Za sporazumevanje z drugimi pa bom uporabil google translate.

Uroš Ložar, S4.c

RAZMIŠLJANJE O DRUGAČNOSTI

Na svetu ni človeka, ki se ne bi kdaj počutil drugačnega. Če ne po zunanjosti, pa vsaj v svoji notranjosti. Zaradi raznolikosti radi obsojamo druge, jim prilepimo razne etikete, … V šoli nas učijo, da smo vsi ljudje enaki, enakopravni. Na zunaj to vsi sprejemamo, vendar v srcu pogosto čutimo drugače. Tudi če se še tako zelo trudimo, se do drugačnih ljudi vedemo drugače. Pri tem ne mislim, da se vedemo grdo, vendar občutimo neko nelagodje. Prav zaradi naših občutij tudi naše obnašanje izpade drugačno.

Kaj je tisto, kar ljudi ločuje, se pogosto vprašamo. Majhni otroci ne čutijo ničesar, kar bi ljudi ločevalo. Druge otroke sprejemajo z odprtim srcem. Šele odrasli jim počasi vcepljajo, da se z nekaterimi otroki ne smejo družiti. Redko jim razložijo, kaj šele utemeljijo svoje poglede. Tako otrok ne ve, zakaj se z nekom ne sme družiti, čeprav ima ta lepe oči, tako lepo se smeje, zna tako daleč vreči žogo, … Kasneje otrok zazna, da se nekateri pogovarjajo v drugem jeziku, obiskujejo druge obrede, obiskujejo druge kraje, imajo različen učni uspeh in se končno vpišejo na različne srednje šole. Tako lahko z gotovostjo rečemo, da imajo na svoje otroke največji vpliv njihovi starši. Otroci se od njih naučijo sprejemanja in zavračanja okolice. Kasneje iščejo svoje mesto v družbi Vključijo se v razne skupine, ki jih imenujemo subkulture. Starši tega običajno ne odobravajo, začne se razkol v družini. Nesprejemanje drugačnosti pripelje običajno do nesrečnih koncev.

Drugačnost opažamo tudi pri uporabi jezika. Vsak človek za sporazumevanje uporablja drugačen jezik. Z vrstniki se pogovarjamo v slengu, poseben jezik uporabljamo za komunikacijo preko spleta, z učitelji se pogovarjamo v jeziku stroke, s starši pa zopet v jeziku, ki so nas ga sami naučili. Prav ta različnost uporabe jezika nas ločuje.

Drugačnosti ne smemo obsojati. Zavedati se moramo, da bo večno obstajala. S tem se moramo sprijazniti in začeti živeti s sprejemanjem vsega, kar se razlikuje od našega pogleda na svet. Le tako bomo lahko pretrgali pogledi na svet svojih staršev.

Merita Dauti, 4L, SŠFKZ Ljubljana

DRUGAČNOST NEPRAVIČNO LOČUJE

Pot naju je povzela, vezi naju prepletajo,

v mrežo svobodne ptice.

Sreča naju povezuje, kultura ločuje,

vera v nekaj pa razlikuje.

Dan, ko naju je spoznal,

Se je dotaknil mojega srca.

Bil je sonce utripa, žarek nove poti.

Ko sem te spoznala, mi je bilo samo zate,

vodilo po neskončnih strmih poteh.

Po vzponih in padcih me je pripeljalo do tebe,

ti pa si postal topel objem prijaznega vetra.

Mnogi so naju ločevali in razdvajali.

Bil si deblo, jaz pa jabolko.

V najinih srcih je zraslo drevo,

drevo velikih sadov, drevo življenja.

Sodili so naju, naju obsojali,

najina vez pa je postajala močnejša.

Postala je srce ljubezni.

Zame si postal neskončen trenutek,

trenutek neskončnega morja,

valovanje in šumenje peska v vodi,

zvezda planeta.

Verjamem, da si po ločitvi postal osamljen, odtrgan cvet.

Živiš v svojem svetu, svetu svojih hrepenenj.

Ne pozabi, da si moja roža, moj cvet.

Tvoja zgodba o revščini, stradanju, nebogljenosti,

se me je dotaknila in spremenila.

Tvoje navade, tvoja kultura, se tako razlikuje od moje,

hkrati pa naju združuje in povezuje.

Ampak midva sva le eno, en biser,

skoraj tlakovan v piramido ljubezni.

Ni pomembno kdo si ali kaj si,

pomembno je, kakšen si.

Zame boš vedno ljubezen mojega življenja,

vir in smisel mojega prvega obdobja zrelosti.

Draginja Talić, 4L, SŠFKZ Ljubljana

SREČANJE Z DRUGAČNOSTJO

Ljudje se med seboj razlikujemo na najrazličnejše načine. Različni smo po spolu, veri, barvi kože, narodnosti, jeziku.

Najlažje je razločevanje po spolu. Lahko živiš kot moški ali kot ženska. Na hitro to pomeni, delitev le na dva dela. Vendar opredelitev spola nosi za sabo nešteto različnosti. Običajno se oblačimo drugače, za sporazumevanje uporabljamo različne besede, družimo se na drugačne načine. V zgodovini so bile razlike mnogo večje, v zadnjem času pa se brišejo.

Razlikovanje po veri je že bolj zapleteno. Nešteto je bogov in verovanj. Ljudje se z religijami ukvarjajo na najrazličnejše načine. Pri večini obredov se ločuje obnašanje moških in žensk. V nekaterih religijah obstajajo poleg prej omenjenih tudi prostorske razlike. Ženske so ločene od moških, ti opravljajo drugačne vloge. Tudi tukaj opažamo pri nekaterih religijah rahljanje.

Tudi delitev ljudi po barvi kože je za mnoge zelo travmatična. Nekateri zaradi obarvanosti ne smejo biti v istih prostorih z drugimi. Lahko opravljajo v naprej določena, drugačna dela. Ne smemo pozabiti tudi na kastni sistem v Aziji. Zlasti v Indiji se še vedno srečujejo z njim. Poleg vseh omenjenih ločevanj je še vedno najbolj opazno ločevanje ljudi po jeziku. S takim ločevanjem se srečujemo vsi. Srečen je človek, ki se ne ločuje od svojega okolja. Vendar, življenje prinaša tudi tovrstne izzive.

Prišla sem iz Makedonije. V naši državi je premalo dela za vse. Zato so se ljudje prisiljeni izseljevati. Običajno najprej odide v tujino oče. Kasneje mu sledi družina. Zanje se šele v novem okolju začno prave težave. Poleg izgube prijateljev predstavlja velik problem jezik.

Spoznanje z novim okoljem je zame predstavljalo velik problem. Najprej si človek želi zbežati nazaj domov. Po nekaj letih odsotnosti pa ugotavljam, da so se tudi moji nekdanji prijatelji spremenili. Ko pridem na počitnice, vsi mislijo, da se v Evropi cedita mleko in med, da sem »polna« denarja. Nočejo razumeti, da imam tudi sama v drugem okolju vrsto težav. Opažam, da ne sodim več v svoje staro okolje, z novim pa imam tudi vrsto težav. Upam, da jih bom uspela premagati. Kljub vsemu se vedno pogosteje sprašujem, kam sploh sodim?!

Kristina Džambazovska, 3Fa, SŠFKZ Ljubljana

VSAKA IZKUŠNJA NAS OJAČA IN NAUČI NEČESA NOVEGA

Rodilo se je novo jutro, prekrito z belim ogrinjalom. Moje občutke je skrivala soba poleg jablane.

Težko sem vstala ter pogledala skozi okno. Dan je bil tako lep, a hkrati tako prazen! Kot jaz. Dolge ure in minute do odhoda v Slovenijo so počasi, a sigurno minevale. Še nikoli v življenju mi ni bilo tako težko pričakati ure, za katero sem vedela, da mi bo spremenila življenje. Če sem se le spomnila na odhod in na vse, kar bom zapustila za seboj, so me oblile solze. Nisem jih mogla zadrževati, ko sem pogledala svojo družino, ki je takrat ostala tam, čeprav sem vedela, da bodo prišli za menoj. Solze so mi tekle po licih, ko sem pogledala sosede, ko so me znanci prepričevali, da to ni nič posebnega in so mi želeli srečno pot. Tiho sem pakirala kovčke in se delala, kot da nič ne slišim. Solze pa so tekle. Zbogom, jablana, zbogom rodni hribi in doline! Spomnila sem se noči, ko sem trgala omamno dišeče jablanine cvetove, začutila sem njihov vonj, čeprav na njej ni bilo niti listov, njene veje pa je prekrival sneg. Tisto jutro je prišel tudi vrabček, ki sem ga hranila. Kot bi čutil, da odhajam, je žalostno čivkal, jaz pa sem odprla okno in na polico vsula še zadnje prgišče hrane, ki sem jo imela zanj.

Prišla je tista ura. Bilo je točno 15.00. Poslavljala sem se od vseh, v sebi sem zadrževala solze. V en sam kovček sem spakirala, vanj sem zaprla zaljubljeno srce in ga v sebi poimenovala Pozabljeno. Še danes me zmrazi ob misli na vse to. Ko smo potovali, sem bila tiho. Nisem mogla govoriti. Moje besede so ostale nekje v zraku, noseč željo, da bi se čim prej znova vrnila. Ko smo prečkali slovensko mejo, sem začela opazovati naravo. Tako majhna država na zemljevidu sveta, pa toliko lepot! Travniki in gore, prekrite s snegom, so bile balzam za moje objokane oči.

Zvečer smo prispeli v Ljubljano. Zdelo se mi je, da sanjam. Toliko luči in takšen hrup! Stanovanje, v katerega sem prišla, ni naši hiši segalo niti do kolen. Stisnilo me je pri srcu, vendar sem razočaranje raje zadržala zase. Vso noč nisem zatisnila očesa. Nemirna sem pričakovala jutro, ko sem morala v šolo. Sprva sem mislila, da bo zamenjati okolje kar tako. A na ulici sem srečevala hiteče in zamišljene ljudi, zdeli so se mi čudni in zbegani. Že prvi dan sem dojela, da se tu živi hitro, da skrbi vsak le zase. Bila sem vržena v novo življenje, nikogar nisem poznala. Stiskalo me je pri srcu, dušilo me je. Delala sem se junaka, čeprav sem bila povsem navaden človek pred veliko preizkušnjo: sprejeti novo okolje in jezik, spoznati nove prijatelje.

Prvi dan šole sem se počutila odrinjeno, kot da ne bi bila tudi jaz iz krvi in mesa. Pri navezovanju stikov sem imela v mislih pregovor, ki me ga je naučila mama: tiha reka bregove dere. Prej nisem verjela, da sta potrpežljivost in volja glavni

ključ do uspeha. Tako sem se naučila tudi novega jezika. Oče mi tečaja ni mogel plačati, pa sem brala knjige, ob tem pa sta me spodbujali in mi pomagali sošolka Martina in profesorica Saša Jenko Pahor. Ko sem bila že skoraj na dnu, ko sem imela vsega dovolj – jezika, prilagajanjaspoznavanja novega – mi nista dovolili, da bi padla na dno. Z besedami sta mi pokazali cilj. Vse spomine in občutke sem skrila v podzavest. Prepustila sem se tokovom in plavala z njimi. To je bila edina rešitev, da sem se izognila bolečinam, ki jih je povzročalo domotožje.

Naučila sem se jezika, slovenščina je postala še en jezik, ki ga znam, preteklosti pa se danes spominjam le toliko, kolikor me spomini nanjo razveseljujejo.

Azra Lelić,?.b, SEŠ Ljubljana

SARAJEVO - LJUBLJANA

Vsako mesto je lepo na svoj način. Glavna mesta državo posebno zaznamujejo in ji dajejo posebno lepoto. Napisala bom nekaj razlik med glavnim mestom Slovenije in glavnim mestom Bosne in Hercegovine.

Glavno mesto Slovenije je Ljubljana. Ljubljana je znana po marsičem, najbolj pa po starem Ljubljanskem gradu. Vsak človek, ki pride v Ljubljano, prvo obišče grad, s katerega se vidijo lepote Ljubljane. Naslednja zanimivost je Tromostovje. Nahaja se v središču Ljubljane, most je Jože Plečnik, znani slovenski arhitekt. Na Tromostovju stoji kip znanega slovesnkega pesnika in pisca, Franceta Prešerena. France Prešeren je napisal današnjo slovensko himno. Ljubljana je tudi znana po reki Ljubljanici, po kateri je dobila ime.

Sarajevo je glavno mesto BiH. Znano je po olimpijskih igrah, ki so se odvijale leta 1984. Najbolj pa je znano po Baščaršiji. Na njej se nahajajo različne trgovske delavnice, katere turisti z veseljem obiskujejo, ker tam najdejo starine.

Če pogledamo razliko med tema dvema mestoma, je ni, obe sta posebni na svoj način. Ko se sprehajaš po Sarajevu, je podobno, kot da bi se sprehajal po Ljubljani. Na vsakem vogalu vidiš prijazne osebe, ki te razveselijo s toplim pozdravom in nasmehom. Za vsako osebo, ki gre iz enega mesta v drugo, je pomembno, kako jo bodo ljudje sprejeli. Mene je bilo najbolj strah, kako reagirajo ljudje v Ljubljani, če pride tujec, ki ne pozna niti jezika niti slovenskih običajev.

V Sarejevu sem bila večkrat in če si tujec, se lahko počutiš, kot da bi bil doma. Enako se mi je zgodilo v Ljubljani - ljudje so enako prijazni in poskušajo razumeti tujca. Če pogledamo tudi hrano, ni velike razlike, edina razlika je v tradicionalnih jedi. V Sarajevu so najbolj znani ćevapčići, ni ga turista, ki obišče Sarajevo, da jih

ne bi poskusil. Majhna razlika je v oblačilih, v Sarajevu muslimanke nosijo bluze z dolgimi rokavi, pokrite so z »maramo«, imajo dolga krila. V Ljubljani pa ljudje ne gledajo toliko, kaj je kdo oblekel, ali če ima kdo klobuk ali ruto na glavi, ker je to vse normalno in prihajajo ljudje iz različnih držav, ki imajo svoj stil oblačenja.

Edino, kar bi morali najbolj pogrešati iz svojega domačega kraja, so prijatelji, ampak v drugih mestih lahko spoznaš nove prijatelje in si vsepovsod obkrožen z ljudmi, ki jih imaš rad.

Lepo je obiskati vsa mesta na svetu in spoznati njihove običaje in kulturo. Na koncu vidimo, da smo vsi na en način enaki in da ni velike razlike med nami, kajti vsi smo posebni na svoj način.

Maida Omerović, SES Ljubljana

MOJE ŽIVLJENJE

Moje ime je Plamena Ivanova Anguelova. Rojena sem v Bolgariji, zato imam tako posebno ime. Imam zelo zanimivo življenje. V Bolgariji sem živela v bloku skupaj z mamico Teodoro, babi Leno, dedijem Kostom in teto Xristino. Iz Bolgarije mi je najbolj ostal v spominu McDonalds, tam sem si vedno naročila otroški menu, seveda zaradi igrače. Ker sem svojo drugo babico zelo pogrešala, sva se z mami odločili, da bom vsak tretji vikend hodila k njej. Do nje me je vedno pospremil oče, kar mi je bilo zelo všeč. Babi je živela na kmetiji in tam sem se vsak dan s svojo najboljšo prijateljico igrala z živalmi. Najbolj se mi je vtisnila v spomin naša ovca, ki sem jo poimenovala Fifi, z njo sem se najraje igrala. Čeprav mi je bilo vsakič težko oditi nazaj domov, me je vseeno tolažila misel na mami, ker sem jo že močno pogrešala. Leta 1997 se je moja babi odločila, da odide s svojim prijateljem v Južno Afriko. Takrat sem bila še majhna, zato nisem razumela, da babi odhaja. Vendar sem čutila, da je nekaj hudo narobe, saj je bila mami od takrat naprej zelo žalostna.

Dve leti kasneje se je mami odločila, da bova odšli k babici na obisk, ker sva jo že zelo močno pogrešali. V Egiptu sva prestopili. Tam sem prvič v življenju videla črnca. Mami sem vprašala, če je z njim kaj narobe, saj je imel zelo smešno frizuro. Mami pa se mi je v odgovor samo zasmejala. Ko smo prispeli v Južno Afriko, se spomnim, da sem prijela babi za roko in ji rekla, da bom tukaj hodila v šolo, čeprav mi je mami rekla, da se bova čez dva meseca vrnili. Babi je živela v mestu, imenovanem Vereeniging. Njena hiša je bila ogromna. Imela je osem sob, jedilnico, zelo veliko dnevno sobo, tri kopalnice in dve garaži. Na srečo se nismo mogli vrniti domov zaradi vojne v

Jugoslaviji. Čeprav sovražim vojne, sem bila zelo srečna, da sem lahko ostala pri njej. Tam sem hodila v malo šolo, kjer sem se počutila zelo drugačno. Otroci so bili drugačni od mene, njihov način življenja je bil čisto nasprotje mojemu. Vendar sem se vseeno počutila kot da sem jaz drugačna. Zdaj sem jim hvaležna, ker so me sprejeli medse. Čez nekaj časa se je mami spoprijateljila z zelo dobrim moškim. Zelo mi je bil všeč in predvidevam, da mamici tudi, saj se je z njem poročila. Ker je on živel v Sasolburgu, sva se midve z mami preselili k njemu. Moj očim pa je tudi poskrbel za mojo babi, saj ji je v istem mestu kupil stanovanje, da ne bomo ločene. Tam sem začela hoditi v 1. razred. Bilo mi je zelo težko, saj so se do mene obnašali zelo grdo. Mala šola in osnovna šola sta se zelo razlikovali. Ker smo bili v mali šoli vsi premajhni, da bi razumeli razlike v navadah, barvi kože, jeziku in ostalih stvareh, se je tukaj vse poslabšalo. Čudno so me gledali, kot ne bi bila človek.

Niso me sprejeli v družbo. Zaradi sramu sem se hotela bolj ukvarjati s šolo, vendar mi je bilo zelo težko. Še posebej afrikanščina in angleščina, ki sta bila zame dva nova jezika. Vse sem začela mešati. Pri desetih letih sem se spet ločila od babi. Ona je odšla nazaj v Bolgarijo, mi pa smo odšli v George, kjer je očim kupil hišo. George je zelo lepo in posebno mesto. Tam je veliko narave. Spominjam se svežega vonja po gozdu in prelepih pisanih cvetlic. Šumenja listov, ko je veter zapihal med njimi in jih premetaval po zelenih travnikih. Najraje pa sem sedela ob obali in poslušala, kako so valovi udarjali ob ostre skale. Leta 2002 sem dobila bratca, ki sem mu dala ime Tomas in imam ga zelo rada, saj mi pomeni največ na svetu. V Georgu sem hodila od petega do polovice sedmega razreda. Prvi šolski dan mi je bilo zelo težko, saj sem mislila, da me spet ne bodo sprejeli. Bila sem zelo zadržana. Vendar zaman, lepo so me sprejeli. Dobila sem veliko novih prijateljev. V šoli sem bila zelo dobra, še posebej sem imela rada afrikanščino, saj je to zame eden izmed najbolj posebnih in najlepših jezikov, kar jih poznam.

Leta 2005 se je očim odločil, da se preselimo v Slovenijo, saj je mislil, da bomo bolje in lažje živeli. Bila sem zelo žalostna, ker sem morala zapustiti vse. Bilo mi je zelo težko, jezna sem bila, končno sem se počutila dobro in sprejeto med vrstnike in spet bo nastopil strah pred spremembo. V Sloveniji sem se zelo težko prilagodila. Vse je bilo novo. Nisem znala pisati, govoriti in tako nisem mogla komunicirati z drugimi. Morala sem se nekako sprostiti, zato smo odšli v Bolgarijo na obisk. Tam sem videla svojega pravega očeta. Oba sva jokala. Saj sva se imela zelo rada. Ko smo se vrnili v Slovenijo, sem morala v šolo. Na začetku mi je bilo zelo težko, vendar čez čas so me že vsi sprejeli. Sprejela sem novo kulturo, navade, jezik in prijatelje. Čeprav pogrešam staro življenje, mi je tukaj zelo všeč. Šola mi dela malo težav, vendar se trudim, da dam vse od sebe. Ponosna sem nase, da sem se v tako kratkem času naučila slovenščino, saj je zelo težak jezik. V 9. razredu sem pri preverjanju znanja iz slovenščine dosegla celo 32 %. Zdaj trenutno hodim

na Srednjo ekonomsko šolo Ljubljana, kjer mi gre zelo dobro. V svojem življenju sem pridobila veliko izkušenj in znanj iz različnih stvari, poznam veliko kultur in jezikov. Moje življenje je zelo zanimivo in posebno, razmišljala sem tudi, da bi napisala knjigo. S tem sem hotela povedati, da smo vsi različni oziroma posebni in to moramo v vsakem primeru spoštovati.

Plamena Ivanova Anguelova, SEŠ Ljubljana

OBELEŽILI SMO DAN STRPNOSTI

16. novembra je mednarodni dan strpnosti, ki smo ga obeležili tudi v 2. g ekonomske šole. Pri slovenščini smo začeli obravnavati domovinsko liriko, pa je bil dan ravno pravšnji.

2. g smo res pisan razred. Med nami je veliko dijakov migrantov. Večina jih je prišla s Kosova, en dijak je prišel iz Makedonije, njegov materni jezik je albanščina, ena dijakinja je Bošnjakinja. Pri pouku slovenščine se trudimo spoznati njihov jezik in kulturo, kar nam je že kar dobro uspelo. V prvem letniku je bilo med nami nekaj dijakov, ki sošolcev migrantov niso mogli sprejeti medse – bili so mnenja, naj odidejo tja, od koder so prišli. Motilo jih je, ker niso govorili slovensko, ker so se družili le med seboj in govorili albansko.

Letos mineva drugo leto, kar se družimo v šolskih klopeh. Migranti že kar dobro govorijo slovensko, družijo se tudi s Slovenci, veliko pa so nas naučili tudi o svojih običajih in navadah. Ob bajramih se pokaže tudi njihovo gostoljubje – skupaj se posladkamo z baklavo, njihovo tipično praznično sladico.

Tudi letos je profesorica slovenščine izvedla anonimno anketo, v kateri je izmerila razredno klimo. Anketa je pokazala, da prav nikogar več ne moti, da so v razredu tudi migranti, naučili smo se celo kakšno albansko besedo. Nekaj dijakov zmoti edino to, da migranti med seboj še kdaj govorijo albansko, ker ne vedo, o čem se pogovarjajo, dva pa sta v anketi povedala, da se jima ne zdi prav, da dijaki Slovenije ne sprejemajo kot svoje domovine in si želijo vrniti na Kosovo, čeprav jim to ničesar ne nudi.

Zanimive so bile tri izjave dijakov, ki so v razred prišli šele letos. Vsi trije so povedali, da na začetku sploh niso opazili, da niso vsi Slovenci, to so jim povedali šele ostali sošolci.

Odraz spremenjene klime v razredu je gotovo načrtno delo in trud vseh prikazati različnost kultur kot bogastvo. Zavedamo se, da sošolcem migrantom ni lahko, to so nam tudi povedali, zato se trudimo, da bi jim bivanje čim bolj olajšali. Postali

smo pravi prijatelji – pomagamo si, večkrat pišemo skupaj naloge, se zabavamo – pa tudi spremo – a ne za dolgo. Danes bolj verjamemo, da smo s sošolci iz drugih držav postali bogatejši za življenjsko izkušnjo, ki je ni deležen vsak.

V Novem mestu, 20. 11. 2009
dr. Š. Bregač in dijaki 2. g EŠNM

SLOVENIJA, MOJA DRUGA DOMOVINA

Sem Alma in sem se rodila med vojno v Bosni in Hercegovini v mestu Bihać. Najprej smo s starši živeli v bloku, ko sem bila stara štiri leta, sem se preselila k babici in dedku v Bosansko Krupo. Tam me je babica vpisala v vrtec, starša pa sta me vsak teden obiskovala. Čez tri leta sta k babici prišla tudi moja starša, ker je oči izgubil službo. Ostal je doma in delal za računalnikom. Takrat sem imela še enega brata in sestro in bilo nam je težko.

Čez čas sta oči in stric dobila službo v Sloveniji in sta odšla. Čez dve leti mi je umrla mamica in ostali smo sami trije. Živeli smo pri starih starših.

Po enem letu se je oči znova poročil in k njemu v Slovenijo je šel najprej bratec, za njim pa še jaz.

Začela sem hoditi v deveti razred osnovne šole in bilo mi je zelo težko in hudo, ko sem zapustila svojo domovino. Zapustila sem babico, sestro, prijateljice, tam je ostalo moje otroštvo.

Na Slovenijo sem se hitro navadila. Počutim se zelo dobro, kot da sem v svoji domovini. Na Bosno ne pomislim več velikokrat, vrniti pa se niti ne nameravam. Tam je življenje težko in ni niti pogojev za normalno življenje. Tu imam svoje prijatelje in družino, ki jih imam rada. V Bosni mi je ostala samo babica, ki jo obiskujemo, saj je ostala sama.

Slovenija počasi postaja moja nova domovina. Tu imam vse za normalno življenje. Obiskujem drugi letnik in sem vesela, da mi je oči to omogočil. Ko se vprašam, kaj sploh me še veže na Bosno in pomislim, kako hitro sem vzljubila Slovenijo, se mi vse to zdi skoraj nemogoče. V tako kratkem času preživeti take spremembe. A je res!! Slovenija z vsakim dnem bolj postaja moja.

Alma Komić, EŠNM

Slovenska in argentinska šola

Leta 2006 smo dobili priložnost, da za en mesec s pevskim zborom pridemo v Slovenijo. Vprašali so nas, ali bi ostali. V enem tednu smo se odločili. 26. 6. smo prispeli. Ko se je začela šola, slovensko nismo znali. Potrebovali smo tri ali štiri mesece, da smo se toliko naučili, da smo slovenščino razumeli, govorili pa smo z veliko napakami. Šola v Argentini se močno razlikuje od slovenske. Pouk je v eni učilnici, nosimo uniformo (sive hlače, črni čevlji, bela srajca, zelena kravata in zelen pulover).Špricati se ne da, ker dobiš črno piko. Za 23 črnih pik si izključen iz šole. V šoli ni malice, v bližini naše šole pa je bil kiosk s hrano, kamor smo si malico hodili kupovat. Med slovenskimi sošolci se počutim drugače. Občutkov ne morem opisati. Mi je pa lepo tu in v Argentini.

Pedro Zermljic, SEŠ Ljubljana

ZAKLJUČNO SREČANJE MIGRANTSKIH SKUPIN V POSTOJNI

POROČILO O SREČANJU DIJAKOV MIGRANTOV V POSTOJNI

Srečanje dijakov migrantov v Postojni je potekalo v sredo, 12.5.2010, v okviru projekta »Medkulturno učenje in sprejemanje različnosti za uspešno življenje«.

Uspešno smo izpeljali zaključno aktivnost projekta za dijake migrante iz vseh srednjih šol, ki sodelujejo pri projektu. Prireditve se je udeležilo okoli 150 dijakov, ki obiskujejo izobraževalne programe različnih usmeritev, gimnazijske, srednje strokovne, poklicne in nižje poklicne. Spremljali so jih šolski koordinatorji projekta, nekateri ravnatelji in drugi strokovni delavci šol. Veseli smo bili obiska predstavnikov Ministrstva za šolstvo in šport, SAZU-ja, občine Postojna in Predstavništva republike Makedonije. Prišlo je tudi nekaj staršev dijakov migrantov in novinarji.

Na kulturni prireditvi smo predstavili dosežke projekta, za to je poskrbela vodja projekta Zdenka Sušec, in podelili nagrade literarnega natečaja *Nihče ni otok, sam zase*. Nagrajenke so prebrale svoje prispevke. Nagovorili so nas Helena Posega Dolenc, ravnateljica ŠC Postojna; Marko Rovan, v.d ravnatelja Srednje ekonomske šole Ljubljana; Aneta Smagaj Nared, pomočnica župana občine Postojna za družbene dejavnosti in mag. Tjaša Kotar, skrbnica projekta na Ministrstvu za šolstvo in šport.

Dijaki migranti in njihovi sošolci iz različnih srednjih šol so poskrbeli za kulturno-umetniško interpretacijo nacionalnega izročila in sodobne glasbe. Nastopili so dijaki ŠC Postojna, Srednje ekonomske šole Ljubljana, Srednje ekonomske in trgovske šole Nova Gorica ter Ekonomske in trgovske šole Brežice. Dijakinje Srednje ekonomske šole Maribor so prispevale video posnetek s svojimi poezijami in fotografijami. Nastopilo je tudi Društvo bosansko-hercegovskega in slovenskega prijateljstva Behar iz Kopra.Osrednji del prireditve je potekal v Kulturnem domu v Postojni, po kosilu v prostorih Šolskega centra Postojna pa smo obiskali Postojnsko jamo.

Šole, ki so se udeležile srečanja:

- Srednja ekonomska šola Ljubljana,
- ESIC Kranj,
- Ekonomska šola Novo mesto,
- Srednja šola za farmacijo, kozmetiko in zdravstvo,
- Srednja ekonomska šola Maribor,
- Srednja ekonomska in trgovska šola Nova Gorica,
- Šolski center Ljubljana,
- Ekonomska in trgovska šola Brežice,
- Srednja šola Slovenska Bistrica,
- Šolski center Postojna,
- Srednja šola Zagorje,
- Srednja zdravstvena šola Ljubljana.

Poročilo pripravila:
Erika Strmečki Kapel, ŠCP

Venček
slovenskih
narodnih
pesmi

Ko bo prišel

Srečanje dijakov migrantov

slovenskega
prijateljstva
Behar

1. mesto:

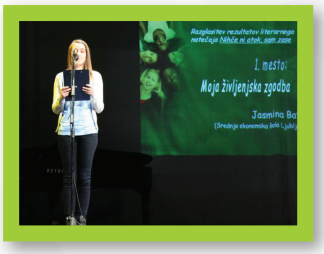
1. mesto:
Moja življenjska zgodba

Podgotovki za

Biser

Biser

OKROGLI MIZI

*Na **Ekonomski šoli Novo mesto** je **26. maja 2009 p**otekala okrogla miza na temo Medkulturno učenje in sprejemanje različnosti za uspešno življenje, ki so se je udeležili vabljeni gostje in predstavniki šole.*

Ravnatelj, g. *Jože Zupančič*, je pozdravil goste, predstavil sodelujoče in napovedal temo okrogle mize. *Špela Bregač*, koordinatorica projekta, je projekt predstavila in predala besedo naši prvi dijakinji migrantki, ki je na šolo prišla pred petimi leti, *Margareti Gashi*. Margareta je slikovito in čustveno opisala prihod v Slovenijo in težave, na katere je naletela zaradi nepoznavanja jezika, okolja in nove kulture. Povedala je, da se je s pomočjo sošolcev in profesorjev v novo okolje hitro vključila in se danes težavam, ki so se ji takrat zdele ogromne, le nasmeji.

Svetovalna delavka, *Andreja Petrovič*, je na šoli prva, ki stopi v stik z dijaki. Spomin na Margaretin prihod je še danes živ in še danes se sprašuje, v kolikšni meri je prihod dijakov migrantov v novo okolje res njihova želja. Je pa na okrogli mizi izrazila veselje, ki smo se mu pridružili vsi sodelujoči, da se dijaki hitro vključijo v novo sredino, nekateri pa so celo zelo uspešni tudi na državnih tekmovanjih.

O uspešni integraciji dijakov migrantov in pomembnosti poznavanja jezika okolja je spregovorila koordinatorica projekta, spomnila pa je še na nemški pregovor, ki pravi:«Človek se od ničesar tako težko ne loči kot od predsodkov. Kdor srka predsodke, je celo življenje pijan.«

Sledili pa sta še dve literarni točki.

Arta Kottori prihaja s Kosova in piše pesmi v materinščini, eno od njih, ljubezensko, nam je prebrala, *Sherine Kastrati* pa je doživeto odrecitirala domoljubno pesem v albanščini. Obe dekleti sta bili oblečeni v kosovsko narodno nošo.

Gostja okrogle mize je bila tudi *Andreja Luštek*, ki se s problematiko migrantov in njihovega vključevanja v novo okolje vsakodnevno srečuje v Društvu za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto. O težavah, na katere naletijo v Društvu in o trudu, da bi k sodelovanju pritegnili tudi starše, predvsem mame, je spregovorila tudi ona.

Zadnja je svoje boleče slovo od prijateljev in sošolcev orisala *Irma Mustadanaganić*. Med počitnicami se je skušala naučiti nekaj slovenskih besed s pomočjo slovarja, a ni šlo, čeprav se ji je slovenščina sprva zdela podobna njeni materinščini. Šele ko je že nekaj časa gulila šolske klopi, si je upala tudi spregovoriti, ker jo je bilo prej sram, da bi kaj povedala narobe, čeprav se ji sošolci niso nikoli posmehovali. Celo nasprotno, pomagali so ji in jo spodbujali, hvaležna je vsem profesorjem, ki so pokazali veliko mero potrpežljivosti.

Na koncu je še nekaj besed spregovoril ravnatelj in vse udeležence in goste povabil na okušanje kulinaričnih dobrot, značilnih za kraje, v katerih so naši dijaki migranti pognali korenine.

V Novem mestu, 2. 6. 2009

V torek, 20. 10. 2009, *smo na okrogli mizi v sejni dvorani* ***Šolskega centra Postojna*** *spregovorili o vključevanju dijakov migrantov v srednješolsko izobraževanje.*
Okroglo mizo sem vodila šolska koordinatorka projekta Erika Strmečki Kapel. Sodelovali so: ravnateljica Helena Posega Dolenc, šolska svetovalna delavka Marija Pirih, raziskovalka dr. Nina Hočevar in dijaka migranta Iurie Proca iz Moldavije in Danica Mitrova iz Makedonije.

Helena Posega Dolenc je po uvodnem nagovoru spregovorila o sodelovanju Šolskega centra Postojna pri projektu *Medkulturno učenje in sprejemanje drugačnosti za uspešno življenje* in o financiranju ter koordiniranju projekta. Marija Pirih je predstavila svoje pretekle izkušnje z dijaki migranti, poročala je o delu z begunci, o spremembah razlogov za migracije in nihanju števila dijakov migrantov. Dr. Nina Hočevar je spregovorila o ozadju projekta, o ciljih, ki so bili zastavljeni. Sama sem predstavila, kaj smo v sklopu projekta že izvedli na šoli (delavnice, stojnice itd.), in pokazala fotografije preteklih dogodkov. Hočevarjeva je povedala, kateri cilji so bili že uresničeni, katere dejavnosti so bile izpeljane na državni ravni in kaj je predvideno v prihodnosti. Marija Pirih je povedala, kako se danes v svetovalni službi soočajo z dijaki migranti in njihovimi težavami; spregovorila je o pedagoških pogodbah, o prilagoditvah, o tečaju slovenskega jezika za tujce ipd. Ravnateljica je predstavila vlogo šolskega kolegija pri dodeljevanju pedagoških pogodb in organizaciji tečaja slovenščine … Iurie in Danica, dijaka migranta, sta nam zaupala svoje izkušnje in težave. Občinstvo je s svojimi komentarji in predlogi popestrilo dogajanje.

»Pošteno je, da nas učitelji obravnavajo enako kot druge«

» Veronika Rupnik

Dijaki migranti težje sledijo pouku in se slabše vključujejo v okolje – Ključna podpora sošolcev in učiteljev

Postojna, 20. oktober – *Šolski center Postojna je ena izmed 15 slovenskih šol, ki so vključene v projekt Medkulturno učenje in sprejemanje različnosti za uspešno učenje, katerega glavni cilj je uvajanje in krepitev dejavnosti za uspešnejše vključevanje učencev migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja. Ravnateljica Helena Posega Dolenc pravi, da si prizadevajo za zviševanje zavesti srednješolske populacije glede medkulturne različnosti in krepitve pozitivne naravnanosti do drugačnosti. O svojih izkušnjah dela z dijaki migranti so spregovorili na okrogli mizi.*

»Če česa ne znam, vprašam, pa čeprav se mi drugi smejejo. Iz tega izhaja znanje,« z receptom za uspešno vključitev v novo okolje postreže Iurie Proca iz Moldavije, dijak 2. letnika, ki srednjo šolo v Postojni obiskuje že dve leti. Ob prihodu v Slovenijo, kot pravi, ni znal niti besede, a se je s pomočjo znanja ruščine hitro naučil slovensko. Privajanje na novo življenje sta mu olajšali pomoč in podpora sošolcev in prijateljev. Tudi Danica Mitrova iz Makedonije, ki se je v Postojni v tretji letnik vpisala letos, pravi, da so ji pri premagovanju začetnih težav v največjo pomoč razumevajoči sošolci in učitelji. Iurie, ki je za prilagoditev potreboval kakšno leto, je zadovoljen, da ga učitelji obravnavajo enako kot druge učence. »To se mi zdi pošteno do drugih in do mene.«

Iurie Proca iz Moldavije in Danica Mitrova iz Makedonije se v Šolskem centru Postojna dobro počutita.

Število in raznolikost otrok migrantov narašča

Raziskovalka Nina Hočevar, ena od izvajalk projekta, pravi, da se v naše šole vključuje vedno več dijakov migrantov, hkrati pa so tudi vedno bolj raznoliki. Če so nekdaj prevladovali migranti iz držav nekdanje Jugoslavije, je danes nacionalna struktura bolj pestra, prav tako je različno njihovo socialno in ekonomsko ozadje. V ŠCP imajo s tujimi dijaki že dolgoletne izkušnje. »V 90-ih letih so se pri nas šolali številni begunci. Bili smo edina šola v Sloveniji, kjer so imeli begunci posebej organiziran pouk,« pravi Marija Pirih, svetovalna delavka. Po odhodu beguncev je sledilo zatišje, okrog leta 2003 pa so začeli prihajati tujci, otroci ekonomskih migrantov. Na šoli je trenutno deset dijakov migrantov: Moldavec, trije Makedonci in pet državljanov Bosne in Hercegovine.

Prilagojen program olajša šolanje

Kot ugotavlja Strategija vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v RS, so med ključnimi problemi pomanjkljive zakonske podlage, neoblikovane strategije in instrumenti za vključevanje otrok v šolski sistem ter pomanjkanje strokovnih znanj in spretnosti strokovnih delavcev za kakovostno sodelovanje s starši, pomanjkljivo znanje oziroma neznanje slovenščine, neustrezno vrednotenje pomena ohranjanja jezika in kulture otrok migrantov in nezadostna vključenost otrok migrantov in njihovih staršev v šolsko in širše okolje.

Tudi v ŠCP pravijo, da kulturne razlike pogosto ovirajo dialog med dijaki ter med dijaki in učitelji. Zato je učni uspeh dijakov migrantov lahko slabši, nekateri se počutijo izključeni, njihovi potenciali ostajajo neodkriti. Kot pojasnjuje ravnateljica Posega Dolenčeva, imajo na njihovi šoli dijaki migranti tako imenovane pedagoške pogodbe s prilagojenimi obveznostmi, ki jim olajšajo šolanje, organizirajo pa tudi tečaj slovenščine in druge dejavnosti, s katerimi dijakom pomagajo pri vključevanju v novo okolje. Hočevarjeva pa je prepričana, da dodatnih znanj ne potrebujejo le migranti, pač pa tudi domačini. »Če so dovolj odprti, lahko veliko pripomorejo k temu, da se migrant v novo okolje lažje vključi in bolje počuti.« Prav zato je po besedah Hočevarjeve eden od ciljev projekta priprava posebnega kurikula, ki bi ga vključili v učni program in bi bil posvečen razvijanju medosebnih veščin in medkulturnemu učenju.

Ugotovili smo, da je za uspešno vključevanje dijakov migrantov ključna podpora sošolcev, učiteljev, šole in staršev. Pomembna pa sta tudi odnos dijakov migrantov in njihove osebnostne lastnosti. Tako nam je z receptom za uspešno vključevanje postregel Iurie Proca: »Če česa ne znam, vprašam, pa čeprav se mi drugi smejejo. Iz tega izhaja znanje.«

Okrogli mizi so sledile izjave za medije vseh sodelujočih in pogostitev v šolskem klubu, kjer so lahko poslušalci še »na štiri oči« zastavili svoja vprašanja. O dogodku so poročali lokalni mediji. V prilogi je fotokopija članka iz Notranjsko – kraških novic, z dne 23.1.2009, na spletni strani http://www.zurnal24.si/primorska/nocejo-zapostavljanja-146318 pa je objavljan članek iz dnevnika Žurnal 24 ur.

Koordinatorka: Erika Strmečki Kapel
V Postojni, 27. 10. 2009

VKLJUČEVANJE STARŠEV MIGRANTOV V SISTEM IZBOLJŠANEGA MEDKULTURNEGA SODELOVANJA

Alenka Skrbinšek, Marjeta Novak, SEŠLJ

Izvedba celovite raziskave

Avtorici sta od decembra 2009 do februarja 2010 anketirali dijake, starše in svetovalne delavce trinajstih srednjih šol projekta Medkulturno učenje in sprejemanje različnosti za uspešno življenje. V članku bosta predstavili najpomembnejše odgovore, s pomočjo katerih sta pripravili delavnice za starše dijakov migrantov. V prispevku bosta opisali potek in zaključke delavnic za starše, izpeljanih na štirih šolah v Sloveniji.

V današnjem času migracij, pri nas predvsem ekonomskih in socialnih, je zelo veliko dijakov migrantov, ki so ločeni od svojih prijateljev, kulturnega okolja, znanega šolskega sistema. Izgubljeni so v novem okolju, v katerem so drugačni vedenjski vzorci, vrednote, standardi in zaželene veščine. Odnosi v družini se spremenijo, saj so starši zelo zaposleni. Nimajo prijateljev, ob katerih bi se počutili varno in sprejeto. Ne vedo, kaj naj pričakujejo od šole in kaj šola pričakuje od njih. Izobraževalni sistem je zanje nov in predvsem drugačen. Ne vedo, kje bodo nadaljevali šolanje, kakšne so možnosti. Glede na vse zunanje spremembe se spremeni tudi samopodoba dijakov. Velika, verjetno največja ovira pa je neznanje jezika države, v kateri živijo.

Celostna raziskava o potrebah vključevanja migrantov s stališča dijakov, staršev in šole

Z raziskavo smo želeli doseči dva cilja našega projekta, in sicer:

- izvedbo celovite raziskave o potrebah vključevanja migrantov (starši, dijaki, svetovalni delavci in učitelji),
- vključevanje staršev migrantov v sistem izboljšanega medkulturnega sodelovanja (delavnice za starše in izdelava strategij za delo s starši).

Izvedli smo celostno raziskavo o potrebah, željah in problemih vseh udeležencev izobraževalnega procesa. Pridobljena spoznanja so nam bila v pomoč pri pripravi

strategij za vključevanje dijakov migrantov v šolo. Delovna skupina je pripravila vprašalnike, ki so zajeli vse, ki se srečujejo s problemom migracij v srednjih šolah: dijake, starše, svetovalne delavce in učitelje. Za starše smo imeli prevod vprašalnika v bosanski in albanski jezik. Anketiranje je potekalo od decembra 2009 do februarja 2010.

Želeli smo predvsem odgovore na vprašanja:

- kako se dijaki migranti počutijo v novem šolskem okolju in s kakšnimi težavami se srečujejo;
- kakšna so pričakovanja in želje dijakov in staršev glede šole.

Zajeli smo 13 šol, ki so v našem projektu. To so: Gimnazija Kočevje, Ekonomska in trgovska šola Brežice, Gimnazija ESIC Kranj, Ekonomska šola Novo mesto, Srednja ekonomska šola Maribor, Srednja in trgovska šola Nova Gorica, Srednja šola Slovenska Bistrica, Srednja šola za farmacijo, kozmetiko in zdravstvo Ljubljana, Srednja šola Zagorje, Srednja zdravstvena šola Ljubljana, Šolski center Ljubljana, Šolski center Postojna in Srednja ekonomska šola Ljubljana kot nosilka projekta.

V vzorec smo zajeli dijake migrante (104), njihove starše (84) in svetovalne delavce (12). 88 odstotkov dijakov je bilo iz držav bivše Jugoslavije. Zanimali so nas predvsem migranti prve generacije. Sestavili smo kratke in enostavne vprašalnike. Uporabljali smo pogosto uporabljane, laže razumljive besede, saj so bili za nas najpomembnejši odgovori tistih, ki so v Sloveniji kratek čas. Koordinatorje smo prosili, naj dijakom pomagajo pri izpolnjevanju vprašalnika. Želeli smo, da ga anketirani rešujejo hitro in da nam anketa prinese kar največ uporabnih rezultatov.

Svetovalni delavci

Po izkušnjah svetovalnih delavcev večina dijakov pride v Slovenijo šele kakšen teden pred vstopom v šolo. Celoten postopek urejanja vpisne dokumentacije običajno poteka brez prisotnosti otrok, saj ti za vstop v Slovenijo potrebujejo vizum, pogoj zanj pa je potrdilo šole o vpisu v izobraževalni program. Starši v pogovorih s svetovalnimi delavci izražajo vero v boljšo prihodnost svojih otrok in iz svojih izkušenj ugotavljajo, da se da slovenščino hitro naučiti. Po besedah svetovalnih delavcev nekateri starši samo mislijo, da dobro govorijo in razumejo slovensko, saj nimajo težav s sporazumevanjem v službi ali v javnem življenju. Gotovo je razlog v tem, da veliko Slovencev razume jezike priseljencev iz držav, ki so bile včasih republike naše skupne države.

Ob prvem stiku s šolo so ti otroci zmedeni in prestrašeni, kar je logična posledica dejstva, da nihče od njih ne govori slovensko. Težko je namreč pričakovati, da bo vključitev v razred enostavna, čeprav so ostali dijaki brez predsodkov do pripadnikov drugih narodnosti. Dijak migrant s sošolci prve mesece težko

komunicira, skoraj nemogoče mu je spremljati pouk, počuti se osamljenega. Izkaže se, da začetne težave vključevanja izginejo v obdobju 4–6 mesecev po prihodu v novo okolje. Večina dijakov migrantov se uspešno vključi v novo okolje in pove, da ne čuti želje po vrnitvi. Osnovno znanje pogovornega jezika v jezikovno manj zahtevnih okoliščinah pa ni dovolj, da bi se dijak uveljavil v šolskem prostoru, uspešno pridobival znanje in dosegal dober uspeh. Slabo poznavanje knjižnega jezika in posledično slabše razumevanje snovi vpliva na uspeh in učenje pri vseh predmetih, ne le pri slovenščini. Zaradi neznanja jezika se težko vključujejo v obšolske dejavnosti. Menijo, da je razkorak med kulturnim okoljem njihove in slovenske mladine ogromen. Čutijo se prisiljene družiti se med seboj.
Po mnenju svetovalnih delavcev so dijaki migranti zelo motivirani, sošolci migranti jih sprejemajo in učitelji jim posvečajo več časa, kar je očitek dijakov, ki niso migranti.

Za spremljanje dijaka šola težko naveže stike s starši migranti, kar je običajno posledica socialnega stanja družine. Matere so pogosto nezaposlene in ne govorijo jezika, zato otroku ne morejo nuditi podpore pri vključevanju v novo okolje.
Zaradi neznanja jezika ali dela v turnusih nekateri starši težko sodelujejo s šolo. Od šole pričakujejo dodatne ure pri slovenščini in angleščini ter pomoč pri učenju, saj si inštrukcij ne morejo privoščiti.

Za lažjo vključitev v šolski sistem so šole staršem in otrokom migrantom največkrat ponudile prilagojeno ocenjevanje (napovedano spraševanje, samo ustno ocenjevanje, snov, razdeljeno na manjše enote), tečaj slovenskega jezika, pomoč pri izpolnjevanju dokumentov, dodatno učiteljevo razlago, dopolnilni pouk, vključitev v izvenšolske dejavnosti, zapisano učno snov, prilagojen učni načrt in osebni izobraževalni načrt, le redko pa prevajalca. Na treh šolah dobijo dodatne učne liste, na dveh pa kopirane zapiske. Glede na to, da se slovenščina ne piše, kot se govori, bi bilo smiselno dijakom dajati zapiske oziroma njihove preveriti in popraviti. Na štirih šolah imajo z dijaki migranti dodatno uro pred pisanjem testa. Kar na šestih šolah imajo dodatni pouk slovenščine, na petih pa so naredili osebni izobraževalni načrt z dijaki migranti.

Starši migranti

Starši dijakov migrantov si pred vstopom v šolo želijo pridobiti informacije o učnem programu šole, prednostih in slabostih programa, možnostih nadaljevanja šolanja, vse o življenju na šoli, omejitvah pri vpisu, odnosih med dijaki ter med učitelji in dijaki, o kvaliteti šole, varnosti v šoli ter načinih in metodah učenja. Pričakujejo kvaliteten pouk, ustrezen nivo znanja, zagotavljanje varnosti dijakov, ustrezno pomoč profesorjev in dobre medsebojne odnose. Starši se čutijo dovolj vključeni

v šolsko okolje. S šolo želijo sodelovati predvsem prek roditeljskih sestankov in individualnih razgovorov. Najprimernejša oblika povezave s šolo je zanje ustna komunikacija. Za želeni način obveščanja so najpogosteje izbrali obveščanje po telefonu.

Predlogi aktivnosti za lažje vključevanje v pouk

Raziskava je pokazala, da dijakom migrantom in njihovim staršem lahko olajšamo vključevanje v novo okolje z naslednjimi aktivnostmi:

- z organiziranim tečajem slovenščine takoj ob prihodu v Slovenijo;
- z večjim obsegom ur slovenščine v šoli;
- z nudenjem informacij o šolskem (srednješolskem) sistemu in o možnosti nadaljevanja šolanja;
- z osebnim izobraževalnim načrtom s prilagojenim ocenjevanjem, pri katerem upoštevamo obvezujoče in priporočene aktivnosti Smernic za izobraževanje otrok tujcev v vrtcih in šolah, ki jih je objavil Zavod Republike Slovenije za šolstvo septembra 2009;
- z nudenjem pomoči dijakov dijakom migrantom (kar se prizna kot opravljene interesne dejavnosti oziroma obvezne izbirne vsebine);
- z ozaveščanjem širše javnosti o pravicah migrantov;
- s podaljšanim časom pisanja na poklicni maturi;
- z opravljanjem slovenščine kot drugega jezika (jezika okolja).

V analizi smo zaznali naslednje želje in pobude dijakov migrantov:

1. Dijaki pričakujejo od staršev:
   - da jih sprašujejo o sošolcih in ocenah,
   - da se pogovarjajo o težavah,
   - da se ne jezijo zaradi nms-jev,
   - da jih podpirajo,
   - da se zanimajo za njihovo šolanje.

2. Od učiteljev pričakujejo:
   - da jim pomagajo pri snovi,
   - da so potrpežljivi, če imajo težave,
   - da se pogovarjajo z njimi kot z »navadnimi ljudmi«,
   - da se pogovarjajo o njihovih osebnih težavah,
   - razumevanje,
   - dobre, spoštljive odnose,
   - nasvete za nadaljevanje šolanja,
   - napovedano ocenjevanje,
   - spoštovanje, četudi so iz druge države,

- da opozarjajo ostale dijake, da so migranti enaki ljudje kot domačini,
- da jim učitelji nudijo več časa za narek oziroma prepisovanje,
- da jim dajo več časa za razmislek.

Želijo si, da bi učitelji več vedeli o njihovi družini in življenju. Dijaki, ki so v Sloveniji kratek čas, si želijo »razumljivejše« govorjenje. Narečje in pogovorni jezik ter nejasna artikulacija otežita razumevanje njim tujega jezika.

3. Glede staršev in šole si želijo, da bi se pogovarjali o njihovih (otrokovih, dijakovih) težavah in skupaj našli rešitev. Pričakujejo medsebojno razumevanje in spoštovanje.

4. Njihovo sporočilo je: Večina je zelo zadovoljnih, predvsem s pomočjo ob prihodu v šolo, s podporo in spodbujanjem.
   Želijo si tudi:
   - poseben status,
   - dodatne ure slovenščine,
   - da jim učitelji ne bi zamerili neznanja jezika,
   - da bi učitelji več vedeli o njihovi kulturi,
   - srečanja in izlete po Sloveniji,
   - pomoč pri urejanju zdravstvenega zavarovanja.

Pravijo, da si mora vsak, ki želi nekaj doseči, za to prizadevati. Hvaležni so, da se zanimamo zanje, kar jim kaže tudi ta anketa. Želijo si jih še več.
Našo analizo smo zaključili z mislijo, da je potrebno seznaniti in ozavestiti o problemih migracij vse dijake, učitelje in širšo javnost. Zgolj s sprejemanjem migrantov kot enakopravnih državljanov Republike Slovenije lahko dosežemo spremembe v šoli in širši okolici. Prav gotovo je šola tista institucija, kjer lahko največ naredimo za otroke migrante.

Vključevanje staršev migrantov v sistem izboljšanega medkulturnega sodelovanja

Ena od dejavnosti projekta je razvijanje strategij dela s starši migranti, za kar smo predhodno naredili raziskavo.

V projektu so bile izvedene štiri delavnice za starše dijakov migrantov na temo medkulturnosti: 24. februarja 2010 na Srednji ekonomski šoli Ljubljana , 17. marca 2010 na Srednji ekonomski šoli Maribor , 21. aprila 2010 na Srednji ekonomski in trgovski šoli Nova Gorica in 19. maja 2010 na Ekonomski šoli Novo mesto. Vsaka delavnica je trajala štiri šolske ure. Izvajalki sta bili Marjeta Novak in Alenka Skrbinšek iz Srednje ekonomske šole Ljubljana.

Namen srečanj je bil medsebojno spoznavanje in izmenjava izkušenj, odprta in iskrena komunikacija s starši migrantov ter pogovor o željah in potrebah staršev migrantov glede vključevanja v življenje in delo šole.
Cilj delavnic je bil vključevanje staršev v sistem vzgoje in izobraževanja ter vzgoja za razumevanje in sprejemanje drugačnosti. Želeli smo doseči optimalno sodelovanje med šolo in starši ter na osnovi rezultatov oblikovati predloge za nacionalno strategijo dela z migranti.

Delo je potekalo v obliki predstavitev, izmenjave mnenj in delavnic. Ugotavljali smo hobije staršev, ki bi jih lahko delili z dijaki šole v obliki krožkov ali srečanj, ter materialne in časovne okvire za izvedbo dejavnosti. Predlagali so učenje narodnih plesov in pesmi, predvsem pa si želijo sproščenega druženja in piknikov ter športnih in kulturnih srečanj. Vsak človek mora poznati svoje korenine in se jih zavedati ter hkrati sprejeti kulturo okolja. To najlažje naredijo na skupnih srečanjih.
Na vseh delavnicah je bilo prisotnih 24 staršev. Starši so delavnice zelo dobro sprejeli. Zadovoljni so bili s sproščeno klimo in sodelovanjem. Staršem, ki so v novem okolju, veliko pomeni, da se šola zanima za njih in njihove otroke. Od učiteljev si želijo sprejetosti, odprtosti in opore.
Zdelo se jim je, da je bilo premalo udeležencev. Izrazili so hvaležnost in željo, da se taka srečanja spodbuja še naprej.

Ugotovili smo, da matere, ki so bile prisotne na delavnicah, ne razumejo slovensko, zato smo jim povedano prevajali oziroma so to počeli njihovi otroci. Pomembno je, da se tudi starši naučijo slovensko zaradi lažjega komuniciranja z okolico.
Starši, predvsem očetje, so prezaposleni, saj so nekateri v službi od 6. do 18. ure, zato nimajo časa za hobije in je njihovo sodelovanje s šolo oteženo. Mame so pogosto gospodinje brez službe in ne znajo slovensko. Za te starše bi bilo učinkovito družinsko učenje. S tem bi pridobili tako otroci kot starši. Otroci so zadovoljni in uspešnejši, če so starši v stiku s šolo. S tem se zmanjšajo vedenjske težave. Učno so gotovo uspešnejši, saj se učijo postopkov, reševanja problemov in razlage naučenih pojmov. Starši, ki nimajo drugih priložnosti za učenje, so s tem prisiljeni k dejavnosti. Učijo se jezika in pridobivajo besedišče, ki jim lahko olajša pridobitev zaposlitve.

Starši se zavedajo, da bi bilo zelo dobro vsak dan govoriti eno ali dve uri slovensko, vendar je enostavneje in prijetneje govoriti v svojem jeziku.

Tudi branje knjig pripomore k učenju in razvijanju jezika. Predlagamo, da se v šoli dogovorijo, katere knjige bodo brali. To bi bila priporočena aktivnost za vse starše in njihove otroke, ne samo migrante. Tako dejavnost bi vodila knjižničarka ob sodelovanju učiteljev. Starši bi se vključevali prostovoljno.

ZAKLJUČEK

Novi srednješolski programi izhajajo iz potreb sodobne družbe, zato so zasnovani tako, da povezujejo splošno, strokovno in praktično znanje v poklicne in splošne kompetence. Med vsemi kompetencami so nekatere tako pomembne, da jih imenujemo ključne kompetence. Razvija jih celoten program in vse programske enote posameznega izobraževalnega programa, čeprav na različne načine in z različnimi poudarki. Med njimi je tudi medkulturna kompetenca. Za boljše vključevanje v šolo moramo pri dijakih in starših migrantih razvijati medkulturno kompetenco, da bomo ljudje lahko mirno in ustvarjalno živeli skupaj ter se približali drug drugemu. Učenje je proces, ki poteka vse življenje. Medkulturna kompetenca je izredno pomembna za življenje v sodobni družbi. Le spoštovanje sebe in drugih omogoča vzajemno učenje, ustvarjalno sodelovanje in uspešno življenje.

Pripravljenost in zavedanje, da se lahko marsičesa naučimo od drugih kultur in tako bolje spoznamo tudi lastno, sta izrednega pomena. Namesto da se počutimo ogroženi ali zgroženi, lahko druge kulture doživljamo kot vir naše osebne in profesionalne rasti.

Jezik se izgubi in spremeni, zato ne moreš slediti spremembam, če ne živiš v svojem okolju. Pri ohranjanju jezika so dobrodošle tudi babice, saj so doma in se ne želijo učiti jezika okolja. Ostanejo pa še hrana, glasba in ples. V najstniških letih so otroci zbegani, zato je nujno poznati svoje korenine. Če poznaš svojo dediščino, ti je lažje. Znanje o naših prednikih bogati naša življenja.

Srednja ekonomska šola Ljubljana

Srednja ekonomska šola Maribor

Srednja ekonomska in trgovska šola Nova Gorica

Ekonomska šola Novo mesto

ZAKLJUČNA BESEDA

Čeprav zaključna misel in na koncu – vedno znova nov začetek…

Ko v Googlov iskalnik vtipkaš besedo migranti, se ti že na prvi strani izpišejo naslovi in fotografije, ki prikazujejo najbolj tragične in boleče vsebine, povezane s položajem in usodo ljudi, ki so morali zapustiti svoje domove in oditi v tujino. Od fotografij prenatrpanih čolnov, nasilnih demonstracij nestrpnežev v evropskih državah pa do člankov o prošnjah, zahtevah, moledovanjih za zaščito tistega temeljnega dostojanstva, ki si ga vsak človek zasluži, ne glede na svoj izvor.

Vsi vemo, da je nestrpnosti in netolerantnosti do migrantov tudi v liberalni Sloveniji veliko, vendar ima prikritejše oblike, kot se kažejo v zahodni Evropi. Zato je toliko pomembneje, da pedagoški delavci, ki se srečujemo z otroki migrantov in zaznavamo vse njihove težave ter stiske, s katerimi se v novem okolju srečujejo, naredimo vse, kar je v naši moči, da tem otrokom ublažimo prilagajanje v novo okolje.

V Srednji ekonomski šoli Ljubljana smo se z velikim veseljem soočili z nalogo raziskati možnosti za uspešnejše vključevanje učencev migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji. Poudarek vseh aktivnosti projekta »Medkulturno učenje in sprejemanje različnosti za uspešno življenje« je zviševanje zavesti srednješolske populacije v stikih z drugimi kulturami, iz katerih izhajajo njihovi sošolci, in krepitev pozitivne naravnanosti do teh sošolcev. Res je večina otrok migrantov prišla po ustaljenih migrantskih poteh z ozemlja nekdanje skupne države in so se v Slovenijo priselili praktično k sorodnikom, živečim tukaj še iz časov skupne Jugoslavije, in je ravno zaradi tega njihova integracija v tem okolju nekoliko lažja. Zavedati pa se moramo, da je visoka stopnja tolerance razumevanja in sprejemanja drugačnosti prisotna zgolj pri starejših pedagoških delavcih, ki so še doživeli pozitivno izkustvo nekdanjega bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov in zato lažje sprejemajo drugačnost, medtem ko je potrebno mlajše generacije pedagoških delavcev, ki jim manjka tovrstno čustveno izkustvo, dodatno izobraziti in usposobiti za delo, ki terja več kot samo običajne pedagoške modele.

Dijake in učence pa je potrebno vzgojiti v duhu tolerantnosti in sprejemanja drugačnosti, saj takšna izkustva bogatijo njihovo poznavanje sveta. V SEŠ na Roški, ki je sicer znana po velikem deležu otrok staršev s poreklom z območja nekdanje Jugoslavije, je delo z učenci migranti zelo prijetno, saj so tudi učenci večinskega prebivalstva izjemno pošteni, neobremenjeni in odprti do tistih, ki jim je usoda

namenila, da so postali njihovi sošolci. Kot bodoči ekonomisti ti dijaki počasi spoznavajo, da je poznavanje drugih kultur in okolij veščina, ki pomeni veliko prednost pri opravljanju njihovega bodočega poklica. Zato so pozitivni učinki takšnih srečanj različnih kultur obojestransko koristni. Vsi zaposleni učitelji na Roški smo ponosni in veseli, da lahko delamo v tako barvitem okolju.

Marko Rovan, ravnatelj poslovodeče šole

Srednja ekonomska
šola Ljubljana

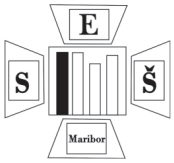

Srednja ekonomska šola Maribor

Ekonomska in trgovska
šola Brežice

Srednja šola Zagorje

Srednja ekonomska in trgovska
šola Nova Gorica

Srednja zdravstvena
šola Ljubljana

Gimnazija ESIC Kranj

Gimnazija Kočevje